HET BOEK OVER EGYPTE

Kunst, Cultuur
en Historie.

D.J.F. Böskes

HET BOEK OVER EGYPTE

UITGEVERIJ D.B. Böskes - Tegelen.

DINGEN OVER EGYPTE.

Het hiërogliefenschrift in Egypte is een schrift van de priesters.
Eerst ideografisch wordt het later meer en meer fonetisch.
Toch blijft het erg ingewikkeld en het doet vaak denken aan een rebus.
De Fransman Champollion ontcijfert de dubbele betekenis van de hiërogliefen.
Hij baseerde zich op de beroemde `Steen van Rosette`.
In Sumerië ontstaat het spijkerschrift.
Het is eveneens ideografisch en vrij ingewikkeld.
Het klankenschrift wordt ontworpen door de Feniciërs die elke medeklinker met een bepaalde teken aanduiden.
Dit klankschrift wordt overgenomen door de Grieken die er de klinkers aan toevoegen.
De romeinen vereenvoudigen de hooftletters van het Griekse alfabet en verspreiden hun schrift over het gehele Westen.

Egypte is een smalle landstrook van maximum twintig kilometer breed langs de oevers van de Nijl.
De jaarlijkse overstromingen met achterlaten van vruchtbaar slib zorgen voor de vruchtbaarheid van het land.
In de Oudheid was Egypte de graanschuur van de wereld.
Om minder afhankelijk te zijn van de grillen van de Nijl heeft men stuwdammen gebouwd.
De grootste is de Assoeandam die in 1971 werd voltooid.
Nu heeft men een constante bevloeiing ende dam is eveneens belangrijk voor de productie van elektriciteit. Ondanks de grote voordelen van de Assoeandam zijn er ook nadelen: het vruchtbaar slib blijft achter in het Nassermeer, men moet meststoffen toevoegen aan de landbouwgrond en omdat de druk van het zoet water in de delta vermindert, verzilten de velden langzaam daar zoutwater van de Middellandse Zee de velden bereikt. Bovendien moesten zowat de hele Nubirische bevolking en verschillende kunstmonumenten worden verhuisd.

De grote macht van de farao tijdens het Oude Rijk (32ste-22ste eeuw) berust op de godsdienst: de farao heeft van god de macht en het vernuft gekregen om mensen te leiden. Als uiterlijk teken van de grote macht van de farao`s uit die tijd resten er voor ons de natuurstenen piramiden.
Het bestuur in de hooftstad Memfis is sterk centraal georganiseerd en in die periode van vredige rust komen kunst en kunstnijverheid tot hoge bloei. Grote farao`s uit die periode zijn Djozer, Cheops, Cheferen en Mycerinus.
Na een periode van groeiende macht verstikt het eenheidsrijk in uiterlijke praal.
Het bestuur geraakt zo gedecentraliseerd dat de gouwvorsten zich sterk onafhankelijk van de farao gaan gedragen.
Er ontstaan een aantal feodale staatjes die het gezag van de farao ondermijnen.
Het rijk versnippert en overal in het land heerst armoede en honger.

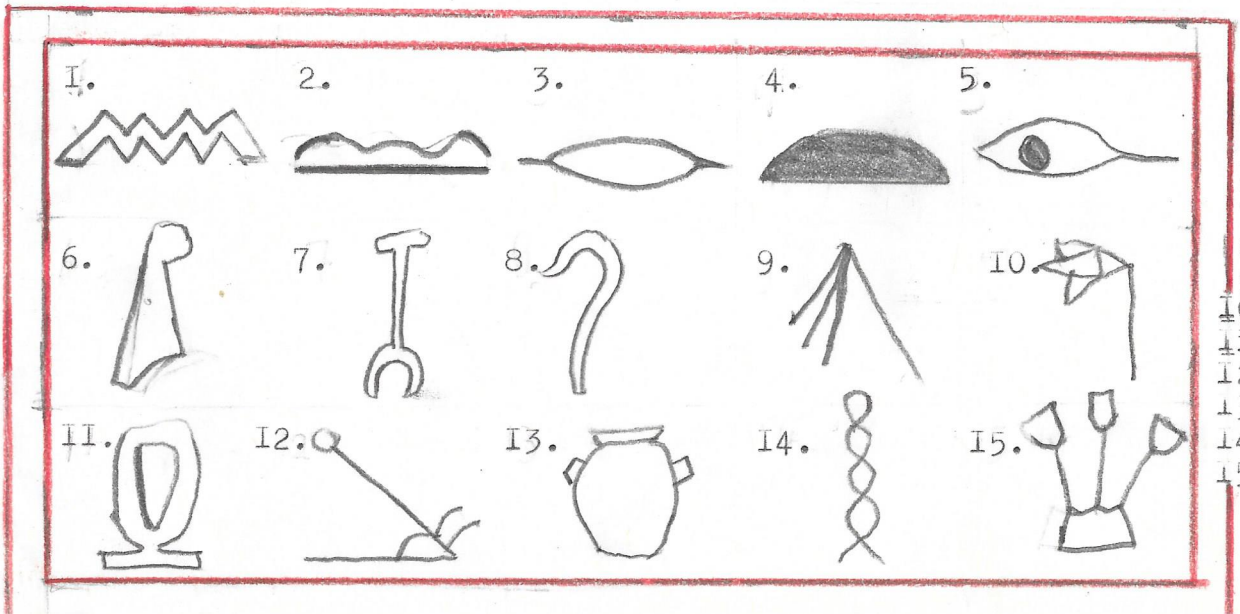

1. water.
2. woestijn.
3. mond.
4. brood.
5. oog.
6. veer.
7. voorspoed.
8. scepter.
9. zweep.
10. lotus.
11. cartouche.
12. ploeg.
13. hart.
14. vlas.
15. papyrus.

A 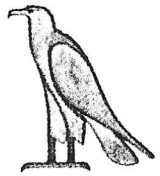	B 	C 	D
E 	F 	G 	H 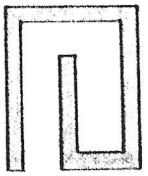
I 	J 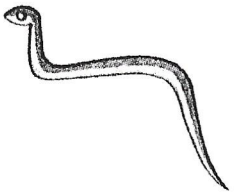	K 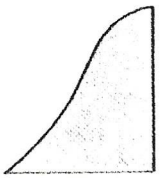	L
M 	N 	O U 	P
Q 	R 	S 	T
V W 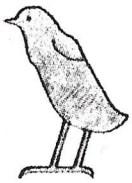	X 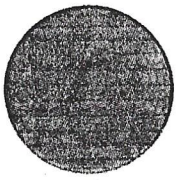	Y 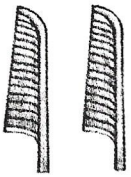	Z

In Egypte kunnen we over het algemeen drie standen onderscheiden: de bevoorrechten, de vrijen en de onvrijen.
Bij de bevoorrechten horen: de grondbezitters en de generaals en officieren van het beroepsleger.
Bij de vrijen vinden we de schrijvers en de architecten, de ambachtslieden, de handelaars, de uitoefenaars van de vrije beroepen. Het grootste gedeelte wordt gevormd door de landbouwers die niet veel rechten hebben.
De onvrijen zijn de slaven. Eerst zijn dat Egyptenaren, maar later zijn het krijgsgevangenen die door de farao na zijn veroveringstochten worden meegebracht.

De landbouwer moet vooral veel aandacht besteden aan de bevloeiing van zijn akkers.
Als lastdieren gebruikt hij koe en ezel.
De opbrengst is erg afhankelijk van de grillen van de Nijl.
Handenarbeid staat in Egypte niet in hoog aanzien, hoewel de vaklui in de verschillende takken toch tot hoge prestaties in staat zijn.
Vele mensen vinden werk in de bouwnijverheid.
Het echt zware werk wordt door slaven verricht.
De meeste nijverheidstakken zijn gericht op het praktische gebruik.
Naast de verwerking van textiel en glas vinden we ook kunstambachten zoals b.v. de edelsmeedkunst.
Voor de export is er vooral papyrus, graan, vlas en glasindustrie.
Tijdens de bloeiperiode is Egypte een belangrijk handelscentrum.

De kunst in Egypte staat in dienst van de godsdienst en de dodencultus.
Ze is monumentaal omdat ze wil imponeren en omdat ze wil imponeren en omdat ze de onmetelijke ruimte van de woestijn als achtergrond heeft.

De godsdienst in Egypte berust op concrete waarnemingen in de natuur: leven-sterven-leven.
Egypte kent een veelgodendom, waarvan maar eenmaal wordt afgeweken, wanneer Echnaton Aton als enige god wil doorvoeren.
Oorspronkelijk heeft elke stam zijn eigen goden. De goden kunnen verschillende gedaanten aannemen. Zo worden talloze dieren als heilig beschouwd.
Later worden gemeenschappelijke goden door verschillende stammen vereerd en krijgt een bepaalde god de grootste aandacht in een gebied. Re is de god van Thebe. Osiris, Isis en Horus worden over heel Egypte vereerd.
Voor goden worden tempels gebouwd en priesters zorgen voor de eredienst die vrij mysterieus verloopt.
Met Echnaton kent Egypte een korte periode van monotheïsme.
Opvallend bij hem is de nieuwe visie op de zonnegod: Aton is een god voor alle mensen en hij heeft niets afschrikwekkends. Na Echnaton wordt de Amoneredienst hersteld.

De Egyptenaar gelooft in het verder bestaan van de mens na de dood.
Zijn ziel zal na zijn dood het afgestorven lichaam weer bezielen indien de Ka-een soort dubbelganger-blijft steun vinden bij het lijk of bij een portret van de afgestorvene. Dat geeft aanleiding tot een buitengewone dodenzorg: mummificeren.
Om het eewig leven te bereiken, moet de Egyptenaar een voorbeeldig leven leiden. Om de god van de doden, Osiris, daarvan op de hoogte te stellen, geeft men de overledende een Dodenboek mee.
Nog tijdens hun leven zorgen de farao`s ervoor dat hun 'huis voor de eeuwigheid` wordt gebouwd. Het mag hun daarin aan niets ontbreken.

De Egyptische bouwkunst is een koninklijke bouwkunst.
Zij wil koningen en goden vereeuwigen.Daarom is zij in de eerste plaats monumentaal.
Reusachtige graven en tempels in natuursteen,bestand tegen de eewigheid, zijn nu nog de getuigen van een krachtig geloof in het hiernamaals.
In de tweede plaats is de Egyptische architectuur conservatief:men werkt volgens een vast,onveranderlijk schema.In drieduizend jaar is er niets veranderd.
De Egyptenaren bouwden vooral graven en tempels. De edelen kregen een mastaba, de koningen aanvankelijk een piramide.
De bekendste piramiden van het Oude Rijk zijn de Trappenpiramiden van koning Djozer en de Grote piramide van Cheops.
De farao`s van het Nieuwe Rijk bouwden rotsgraven nabij Thebe.Voor hun goden bouwden zij enorme tempels volgens een vast grondplan:sfinxenlaan,beelden er obilisken,pylonen,zuilengalerijen met papyrus-of lotusmotieven,cultus-vertrekken.
De tempels van Karnak en Luxor zijn de beroemste.De Egyptische bouwwerken passen vollidig in het natuurlijke decor:ze beelden de eewige rust en de versteende natuur uit.

Net als de bouwkunst staat ook de beeldende kunst in dienst van het rijk der doden en van de farao.De kunstenaar moet de traditie respecteren en het onveranderlijke,het eewige weergeven,
niettemin vinden wij in de grafreliëfs en muurschilderingen taferelen van een charmante natuurlijkheid.De Egyptenaren negeren het perspectief.De waardigheid wordt uitgedrukt door de afmetingen:hoe belangrijker de persoon,hoe groter de afbeelding.
De vrijstaande beeldhouwkunst moet vooral de grootheid van de farao demonstreren:de sfinx en de Ramsesbeelden.
Deze conservatie kunst wordt maar even onderbroken door de naturalistische Amarnaperiode,tijdens dewelke vóór alles de klemtoon ligt op de eerlijkheid en debevalligheid:Ramosereliëf.

De godsdienst en landbouwproblemen roepen in Egypte de wetenschappen in het leven.Wiskunde,vooral meetkunde,ontstaat omdat na elke overstroming de gronden weer dienen afgebakend te worden en later wordt de kennis nog verruimd door de berekeningen die nodig zijn voor het bouwen van de piramiden.
De geneeskunde zit nog in het stadium van bezweringen en geloof dat ziekte wordt veroorzaakt door kwade geesten.
Toch worden er recepten geschreven door de priesterartsen.
De anatomische kennis is beperkt.Door de mummificering ontstaat de scheikunde.
De sterrenkunde wordt beoefend door de priesters.
Bij de Egyptenaren bereikt ze niet die hoogte die ze heeft gekend bij de Babyloniërs.
Toch kennen zij de astronomische indeling van het jaar in 365 dagen.

Het grafcomplex van koning Zoser (derde dynastie) te Sakkara.

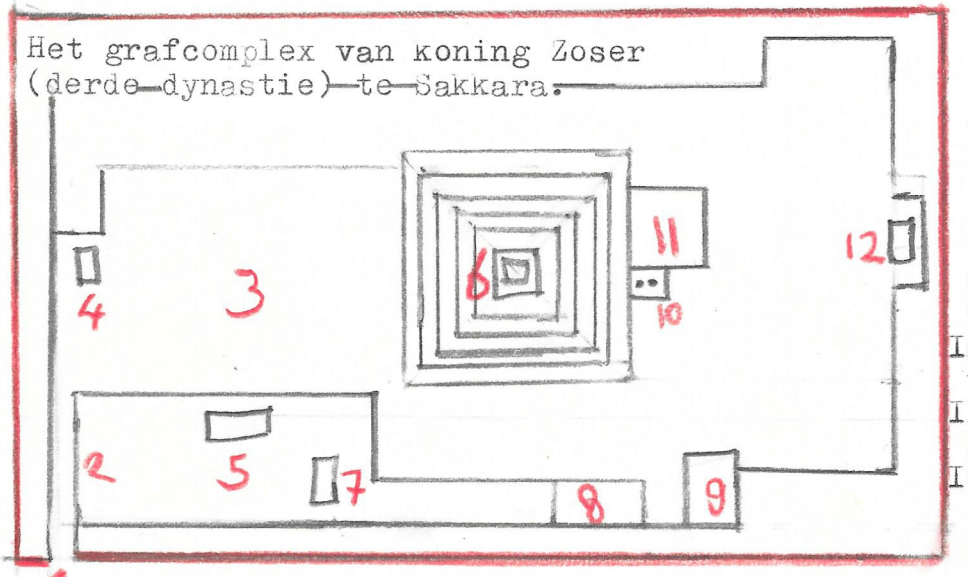

1. Ingang.
2. Zuilengang.
3. Binnenhof.
4. diepe schacht met leeg graf.
5. Tempeltje.
6. Trappiramide.
7. Kapel.
8. Huis van Zuid-Egypte.
9. Huis van Noord-Egypte.
10. Serdab met het beeld van Djoser.
11. Dodentempel met hellende gang.
12. Altaar.

ZOSOR

De mastaba van Ti(5de dynastie)in de necropolis van Sakkara is het mooiste en vermoedelijk ook het grootste graf aldaar:
I. ingang.
2. kapellen.
3. schacht die naar de onderaardse gang door het grafgewelf leidt.

MASTABA VAN TI

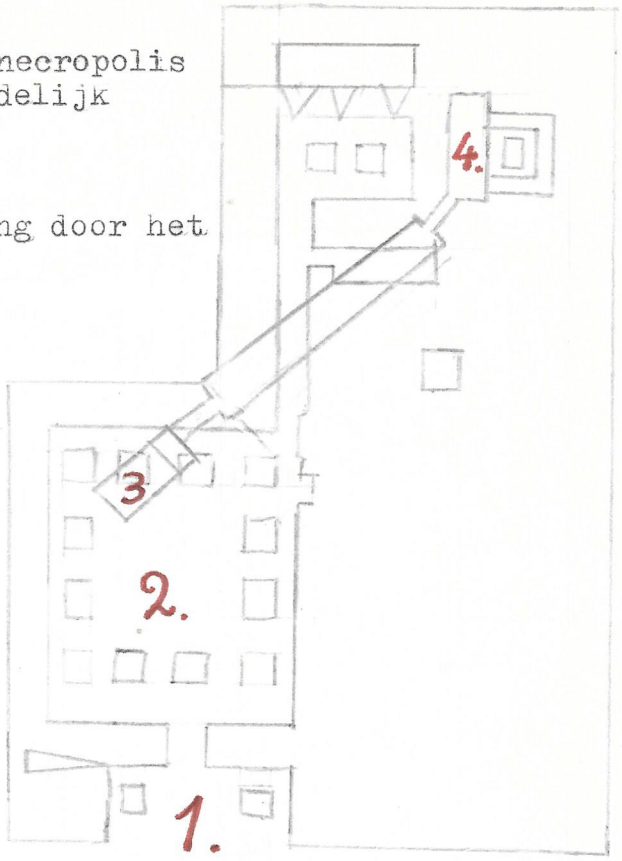

Oenas was de laatste farao van de 5de dynastie.
Zijn piramide te Sakkara is beroemd vanwege haar piramideteksten die in de muren van de kamers gegraveerd zijn:
I. ingang.
2. grafkamer.

OENAS

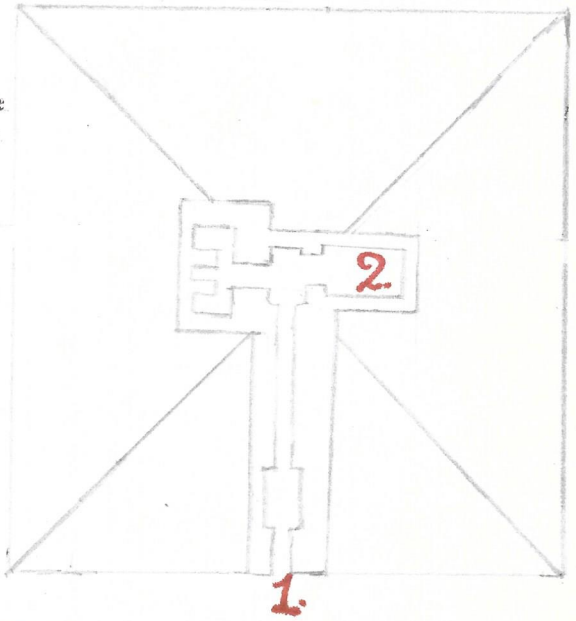

Dwarse(oost-west)doorsnede van de knikpiramide van Dahsjoer,een van de twee steenpiramiden van koning Snofroe(4de dynastie)aldaar.Via de ingang(I)bereikt men de grafkamer(2)in de basis van de piramide.

DAHSJOER

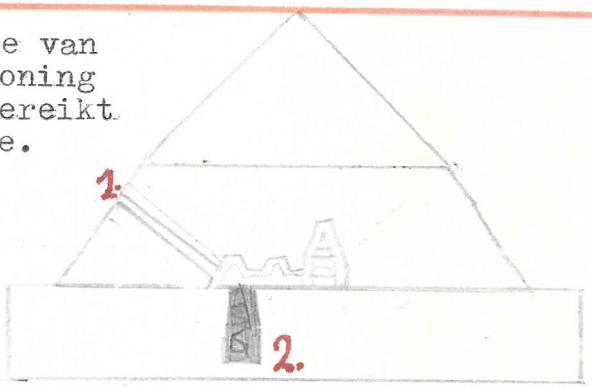

Dwarse(noord-zuid)doorsnede van de Cheopspiramide te Gizeh:
I. ingang.
2. onvoltooide eerste kamer.
3. naar boven lopende weg.
4. onvoltooide tweede kamer.
5. grote galerij.
6. koningskamer.

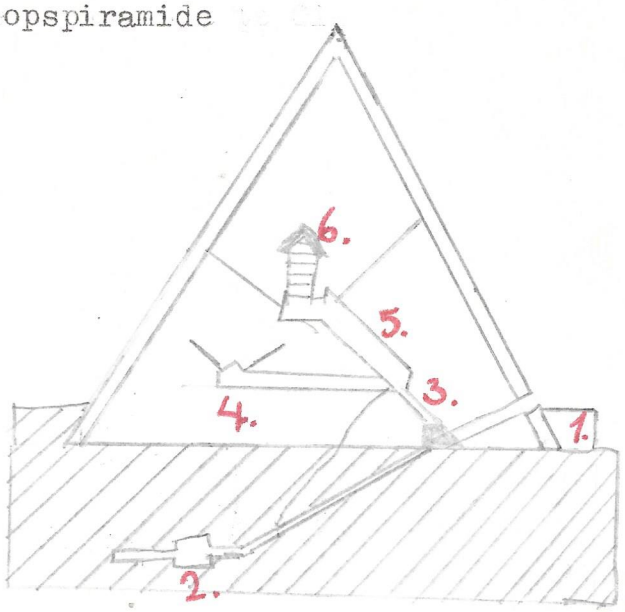

CHEOPS-PIRAMIDE

De valleitempel van koning Chephren werd lange tijd ten onrechte sfinxtempel genoemd:
1. ingangen.
2. vestibule.
3. brede hal.
4. diepe hal.
5. gang naar de vereringstempel bij de piramide.

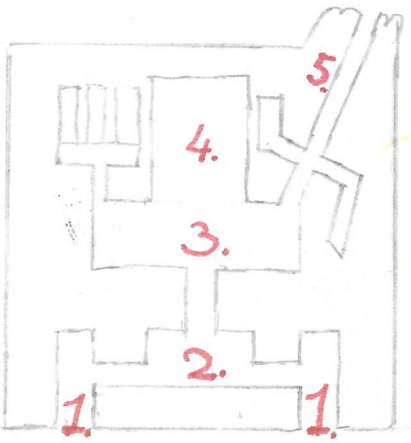

CHEPHREN

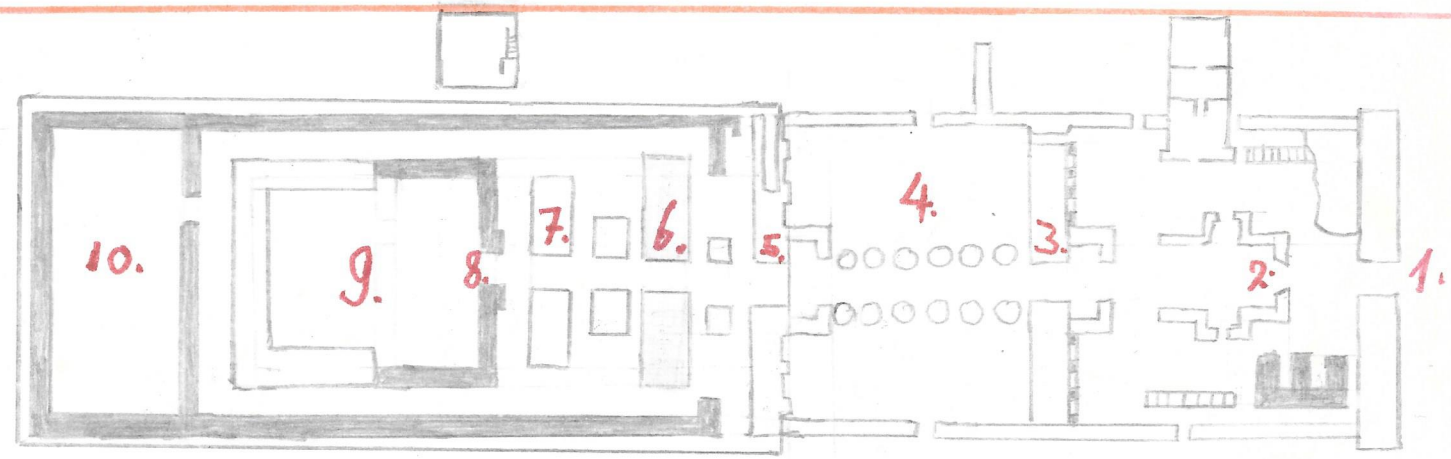

Plattegrond van de Grote Tempel van Amon te Karnak:
1. ingang en eerste Pyloon.
2. kiosk van Taharka.
3. tweede pyloon.
4. Grote zuilenzaal.
5. derde pyloon.
6. vierde pyloon.
7. vijfde pyloon.
8. zesde pyloon.
9. heiligdom.
10. feestzaal van koning Toetmosis III.

AMON-TEMPEL TE KARNAK

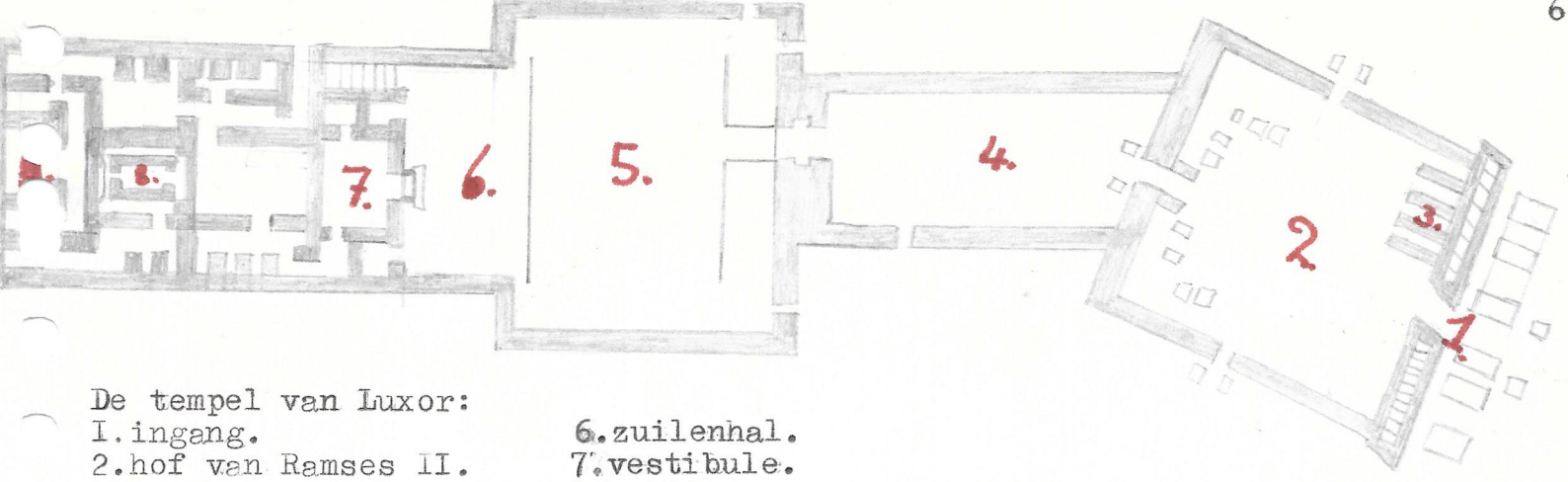

De tempel van Luxor:
1. ingang.
2. hof van Ramses II.
3. driekamerkapel.
4. Grote Zuilengang.
5. hof van Amenhophis III.
6. zuilenhal.
7. vestibule.
8. heiligdom.
9. het allerheiligste.

LUXOR

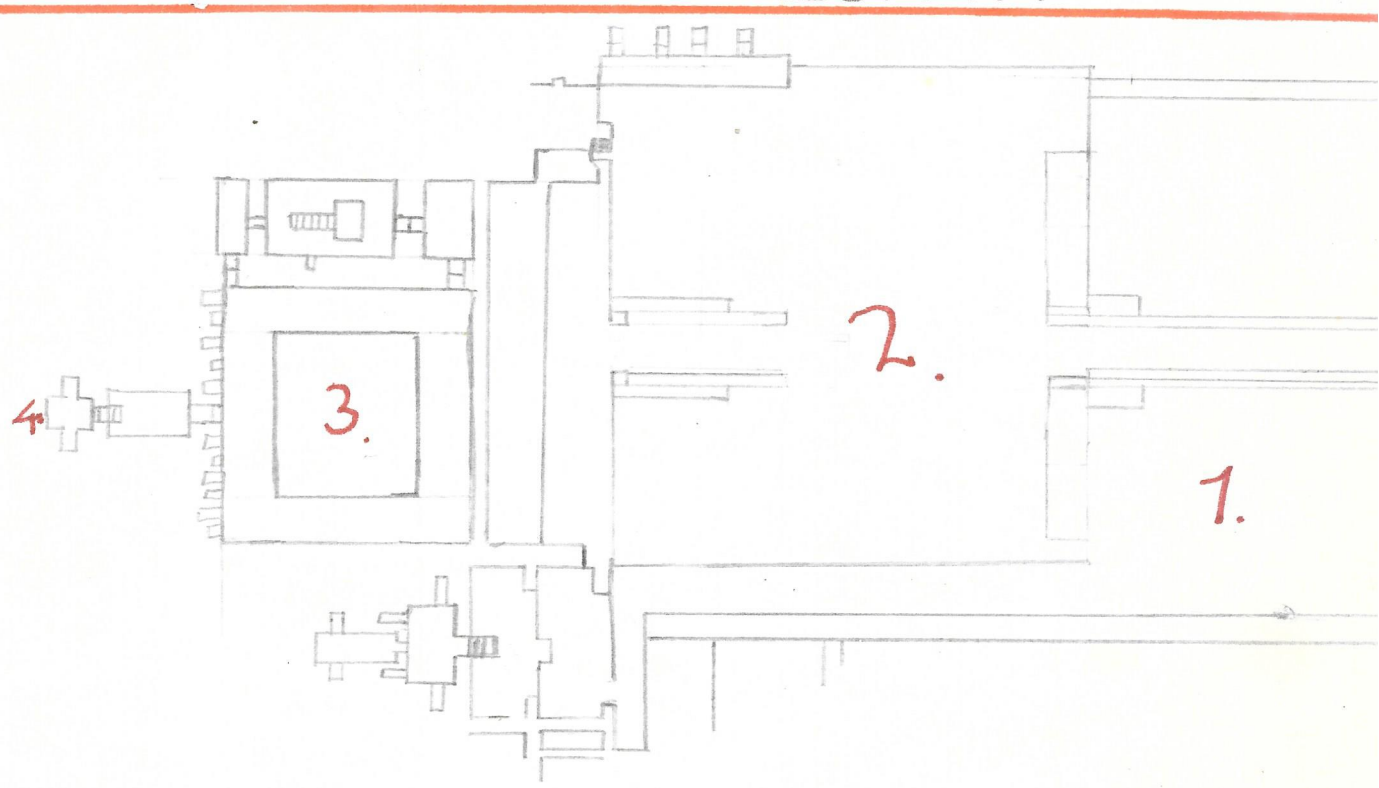

Dodentempel van koningin Hatsjepsoet te Deir el-Bahari:
1. eeste terras.
2. Tweede terras.
3. derde terras.
4. kapel.

HATSJEPSOET

Chephren, Gizeh, hoogte piramide 143,5 meter.
(zie ook de daltempel van Chephren op bladzijde 5)

CHEPHREN

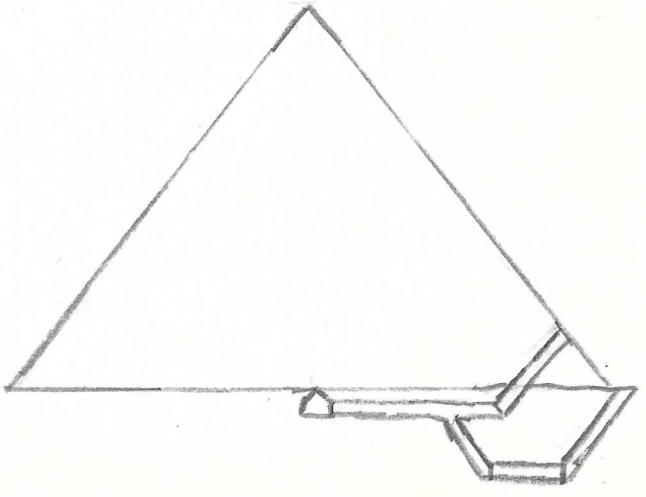

PREDYNASTISCHE TIJD (VOOR 4000 V.CHR.)
Er ontstaan nederzettingen in Fajoen in Benden-Egypte en in Badari in Boven-Egypte.

ARCHAÏSCHE PERIODE(3100-2686 V.CHR.)
Iste en 2de dynastie.Koning Narmer.Menes.

HET OUDE RIJK (2686-2181 V.CHR.)
3de-6de dynastie.
Zoser (Iste dynastie)
Snofroe (4de dynastie)
Cheops (4de dynastie)
Chephren (4de dynastie)
Mycerinus (4de dynastie)

EERSTE TUSSENPERIODE (2181-2133)
7de - 10de dynastie.

MIDDENRIJK (2133-1786)
IIde en 12de dynastie
Mentoehotep I en II(IIde dynastie)
Amenemhet I-IV (12de dynastie)
Sesostris I -III(12de dynastie)

TWEEDE TUSSENPERIODE (1786-1650 V.CHR.)
13de-16de dynastie.

Het Nieuwe Rijk (1650-1085 V.CHR.)
17de-20ste dynastie.
Amenhotep I (18 dynastie)
Toetmosis I-IV (18 dynastie)
Hatsjepsoet (18 dynastie)
Amenhotep IV Echnaton (18 dynastie)
Toetanchamon (18 dynastie)
Ramses I (19de dynastie)
Sethos I (19de dynastie)
Ramessiden (20ste dynastie)

Graf van koningin Nefertiti (19de dynastie),
gemalin van Ramses II,in de vallei van de Koninginnen:
1. ingang.
2. eerste zaal.
3. sarcofaagvertrek (vierzuilenzaal)

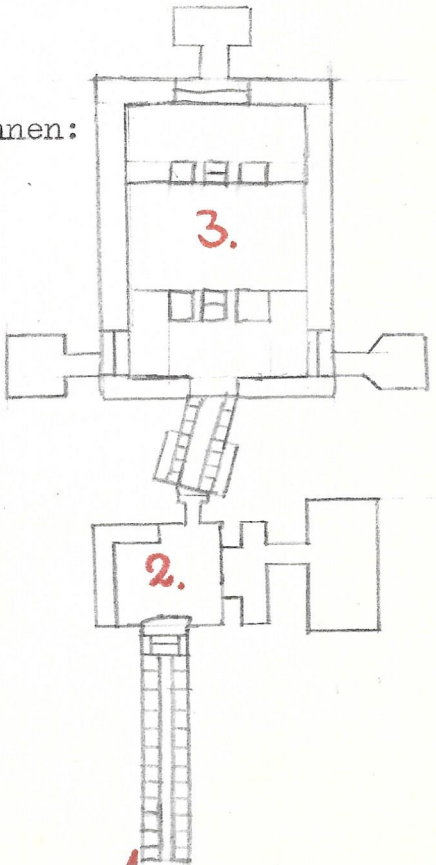

Het rotsgraf van Toetanchamon in de vallei van de Koningsgraven werd ontdekt op 4 November 1922 en op 26 November geopend. De vier kleine vertrekken bevatten oorspronkelijk het gehele grafmeubilair dat thans in het Egyptische Museum in Caïro tentoongesteld is.

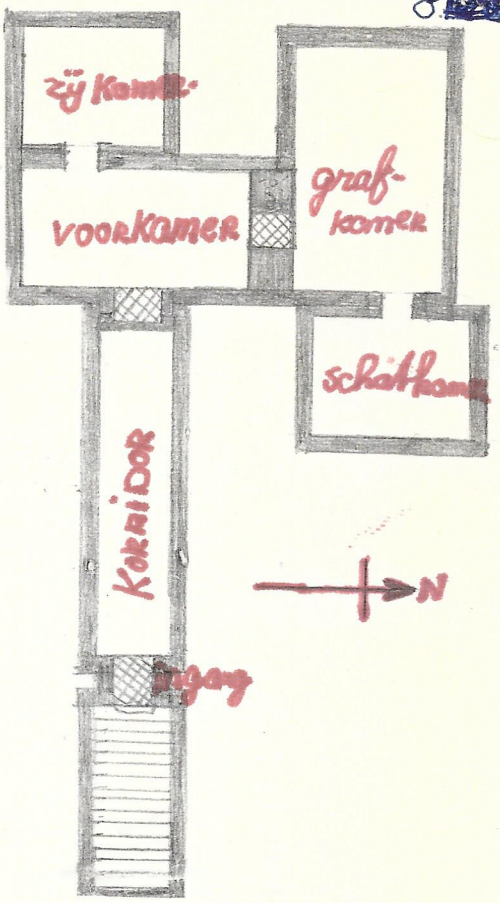

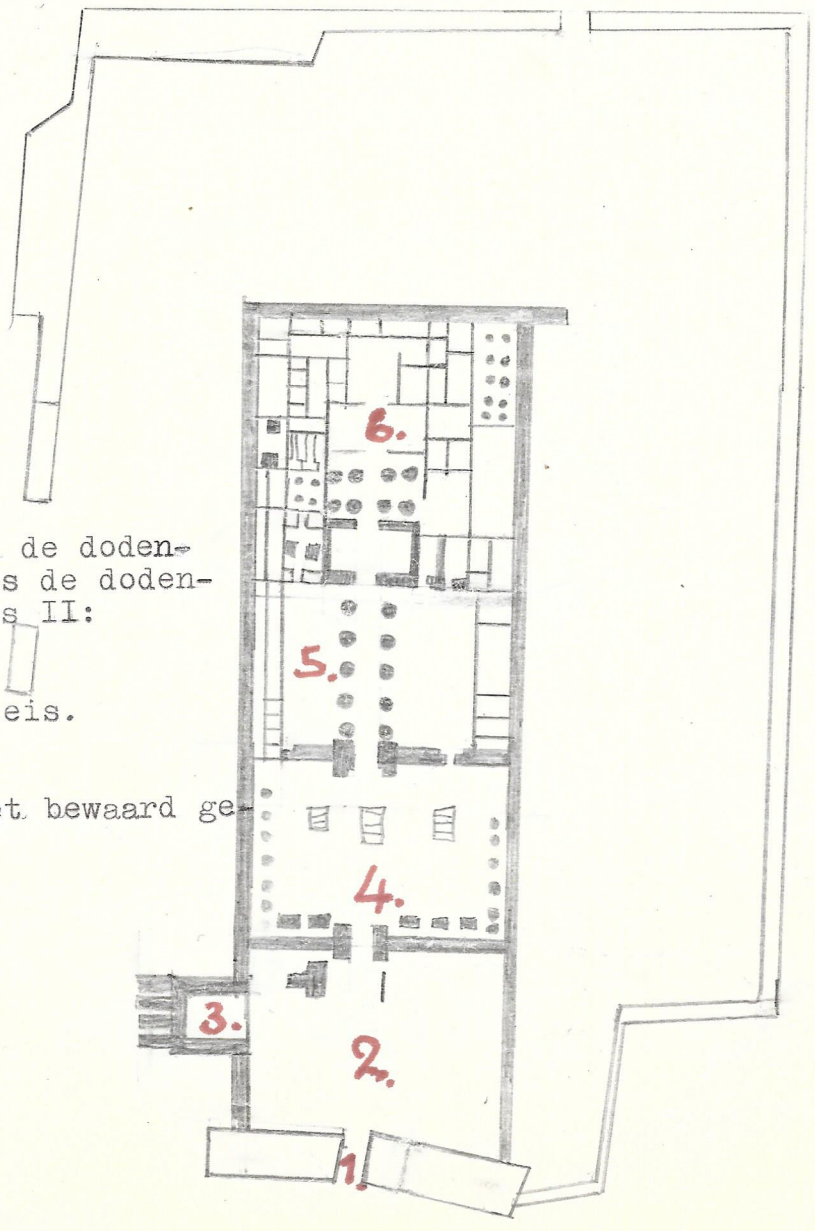

Het Ramesseum in de dodenstad van Thebe is de dodentempel van Ramses II:
1. ingang.
2. eerste hof.
3. koninklijk paleis.
4. tweede hof.
5. zuilenhal.
6. heiligdom (niet bewaard gebleven)

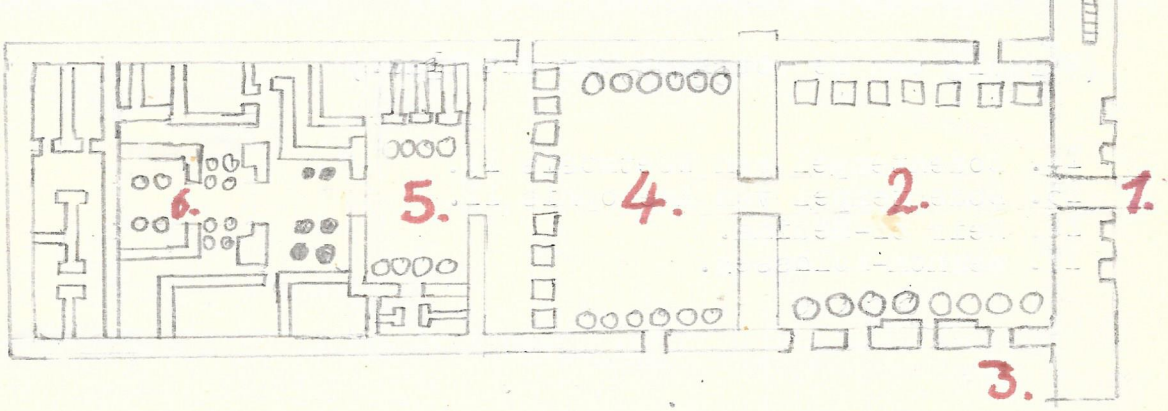

De dodentempel van Ramses III te Medinet Haboe is een van de belangrijkste sacrale bouwwerken van Thebe:

1. ingang.
2. eerste hof.
3. voorzijde van het oorspronkelijke koninklijke paleis.
4. tweede hof.
5. Grote Zuilenhal.
6. heiligdom.

De Dodenstad van Thebe. dal der koningen en dal der koninginnen

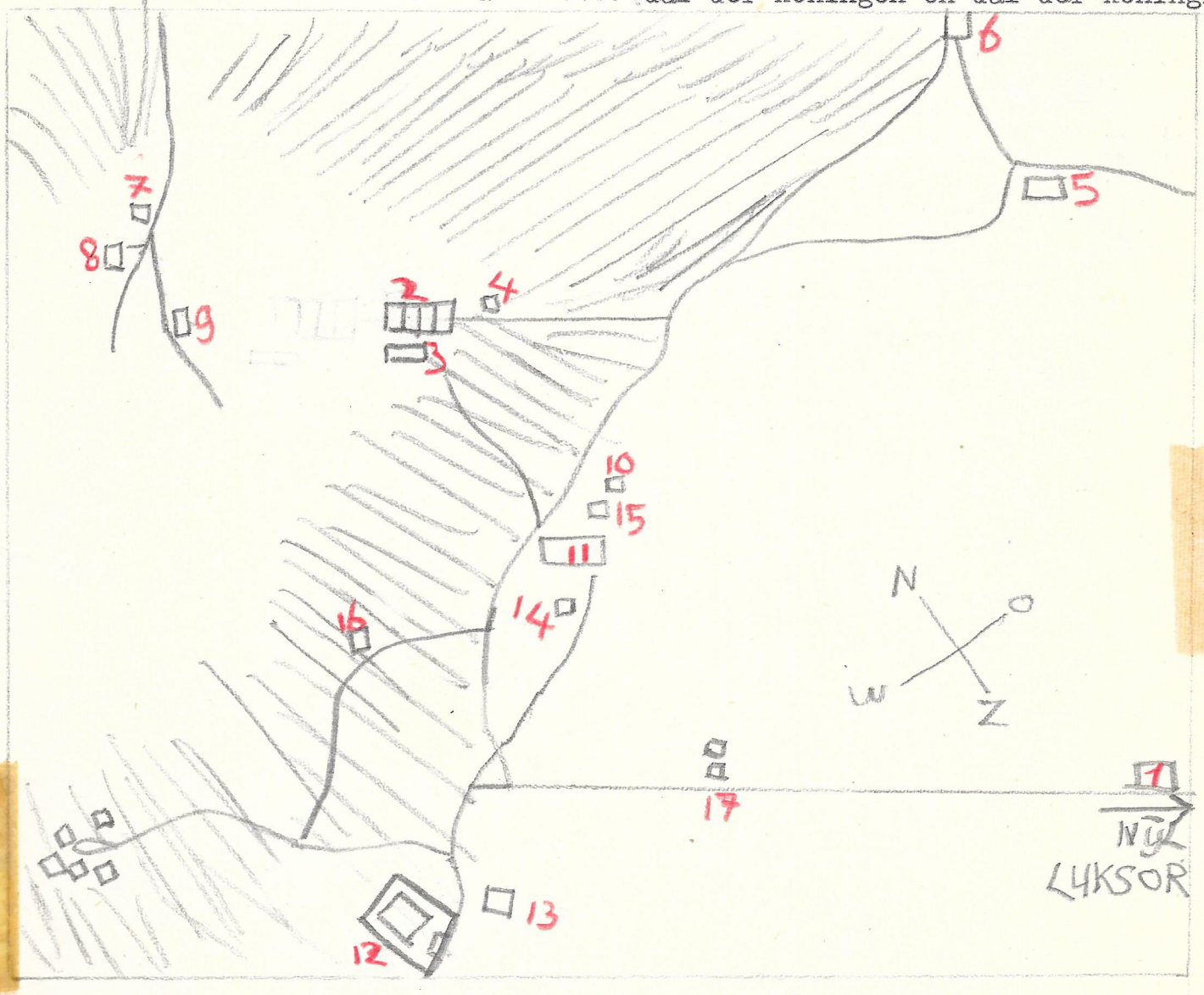

1. Nieuw-Goerna.
2. Dodentempel van Hatsjepsoet.
3. Dodentempel van Mentoehotep.
4. Cooks Resthouse.
5. Dodentempel van Seti I.
6. Huis van Howard Carter.
7. Graf van Toetanchamon.
8. Graf van Amenophis II.
9. Graf van Seti I.
10. Woestijnrestaurant.
11. Ramesseüm.
12. Midinet Haboe.
13. Dodentempel van Toetmosis III.

(zie achterkant van deze bladzijde.)

(Vervolg van de voorkant van dit blad.)

I4. Dodentempel van Toetmosis IV.
I5. Dodentempel van Amenophis II.
I6. Deir el-Medina.
I7. Memnon-Kolossen.

IN EN ROND DE PIRAMIDE VAN CHEOPS

Cheops,de tweede koning van de vierde dynastie,besteeg rond 2700 de troon en hij begon zijn regering,die 23 jaar duurde,met de bouw van zijn graf.Ook in onze tijd van technische wonderen,kijken we nog met ontzag naar dit koningsgraf,dat 47 eeuwen geleden door mensenhanden werd gebouwd.
Scherp getekend tegen de blauwe lucht verheft zich de ontzagwekkende berg van stenen uit het gele zand van de Libische Woestijn.
We zullen de piramide wel niet,zoals de romantische Flaubert,in galop tegenmoet rijden onder het uitstoten van vreugdekreten.
Maar we zijn het ook niet eens met de laatdunkende Plinius die schreef:,, We moeten terloops nog de piramiden vermelden,die nutteloze en dwaze vertoning van vorstelijke rijkdom.``
Op het grondvlak van 5,3 hectare-dat is tien keer de oppervlakte van het Paleis op de Dam te Amsterdam-kunnen volgens berekeningen van de Engelse egyptoloog Edwards de Sint-Pieter van Rome,de Sint-Paul en de Westminster Abbey van Londen,de dom van Milaan en die van Florence geplaatst worden.
Als men van deze piramide,die een hoogte van een wolkenkrabber van veertig verdiepingen heeft,stenen zou maken ter grootte van bakstenen en deze in een rij zou leggen,zou men daarmee tweederde van de aardomtrek kunnen omspannen.
Met diezelfde stenen zou men een muur,2,80 meter hoog en 28 centimeter dik, rond Frankrijk kunnen oprichten.
Om enkele afmetingen te noemen:de oorspronkelijke hoogte was 146 meter, nu nog 137 meter;de zijden van het grondvlak hebben een lengte van 230 meter; de hoogten van de zijvlakken waren 186 meter,nu nog 173 meter;de hellingshoek is 52 graden;het gewicht bedraagt 6.000.000 ton en de inhoud 2.500.000 kubieke meter.De piramide bestaat uit 2.300.000 steenblokken,die een inhoud hebben van 1,1 kubieke meter en een gewicht van 2500 kilogram.
Er zijn echter ook steenblokken van vijftien ton verwerkt.

DE BOUW VAN DE PIRAMIDE

Als men vóór de piramide staat,vraagt men zich af,hoe men zo iets heeft kunnen bouwen zonder te beschikken over technische hulpmiddelen en precisie-instrumenten.
De diagonalen van de piramide van Cheops en Chefren liggen in elkaars verlengde,die van de piramide van Mykerinos lopen ermee evenwijdig.
De basishoeken zijn recht en de basislijnen wijzen precies naar de vier windstreken.
Wat een werk om die geweldige steenblokken uit te kappen en naar de bouwplaats te vervoeren!We worden met grote bewondering vervuld voor hun kunde en spierkracht,en we geloven graag de Griekse schrijver Herodus,die in het midden van de vijfde eeuw vóór onze jaartelling,Egypte bezocht,als hij schrijft,dat honderdduizend arbeiders twintig jaar achtereen drie maanden per jaar aan deze piramide hebben gebouwd.
In de drie maanden,waarin hun akkers door de Nijl waren overstroomd,hielpen de fellah`s als sjouwers bij de bouw van de piramide.
Ze woonden in barakken (verplaatsbaar houten gebouw) en lemen hutten,waarvan nog resten zijn teruggevonden.
We kunnen ons die sjouwers voorstellen:taai,brede schouders,zwarte haren, gekleed in lendendoek,want zo komen ze voor op de reliëfs in de graven.
De geschoolde arbeiders,zoals delvers,houwers,bikkers,en schuurders bleven het hele jaar aan het werk.
Het is moeilijk te aanvaarden,dat de piramiden zijn gebouwd door slaven en krijgsgevangenen,die met zweepslagen werden aangevuurd tot hard en secuur werk.
Niets wijst op slavernij in het Oude Rijk, en krijgsgevangenen waren er niet veel,want er werden bijna geen oorlogen gevoerd.
Bovendien,hoe zouden deze mensen onder dergelijke omstandigheden een technisch volmaakt bouwwerk kunnen maken,dat gebaseerd was op precisieberekeningen?

Nee,er moet zonder dwang,maar met liefde en arbeidsvreugde zijn gewerkt; het volk gaf zijn beste krachten om een schone en eeuwige rustplaats te bouwen voor zijn farao,de god-koning.
De bouw van de piramide eiste vanzelfsprekend een doelbewuste leiding en een goede organisatie.
Men veronderstelt,dat de rode zandsteen voor de binnenbouw werd gekapt uit het plateau van Gizeh en dat de fijne kalksteen voor de buitenbekleding werd gehaald uit de Mokattamheuvels.
Het graniet van de binnengalerijen en de grafkamers zou gekapt zijn in Assoean en Stroomafwaarts naar Gizeh zijn vervoerd.
De blokken werden met dikke touwen van riet op de boten vastgemaakt,terwijl de obilisken tussen de boten in het water hingen.
Vanaf de Nijloever werd een flauwe oprit van gladde stenen naar het plateau van Gizeh gemaakt en daaroverheen sjouwden duizenden arbeiders de zware blokken op houten sleden over rolbalken langzaam omhoog naar de rand van de Woestijn.
Daar werden de stenen afgebikt en geschuurd.
Hoe werden de stenen omhooggebracht?
Als de eerste laag was gelegd,werd er met zand en stenen een oprit gemaakt.
Daaroverheen werden de steenblokken omhooggesjouwd en dan neergelegd op een bed van specie.
Weer een oprit werd gemaakt,wat langer,want de hellingshoek mocht niet te groot worden,en opnieuw gingen de stenen onder ritmisch gezang omhoog.
Naarmate de piramide hoger werd,werd de oprit langer,en als men bovenaan was gekomen,zat de piramide in een mantel van zand en stenen.
Bij de bouw werden gangen en kamers uitgespaard.
Bij sommige piramiden--niet die van Gizeh--werden de wanden versierd met taferelen uit het leven van de farao en met zijn levensgeschiedenis.
De tweede bouwfase verliep van boven naar beneden.
De zand-en steenlaag werd verwijderd en de piramide werd bekleed met een laag gladgepolijst witte kalksteen;deze sloot zo precies tegen elkaar dat er geen velletje papier tussengestoken kon worden.
Deze bekledingslaag is nog te zien aan de top van de piramide van Cefren en aan de voet van die van Cheops,rechts van de ingang.
De rest is door de Arabieren gebruikt voor de bouw van moskeeën,voor in Cairo.

OP ZOEK NAAR DE MUMMIE

Het was voor de archeologen een obsessie,dat in de piramide nooit de mummie van Cheops was gevonden.
In 1968 begonnen Amerikaanse en Egyptische geleerden hun speurtocht naar het koningsgraf om de mummie te vinden.
In de piramide registreerde een gevoelige apparatuur de kosmische straling; een lege ruimte laat meer kosmische stralen door dan een steenmassa.
Een jaar lang legden de stralingsapparaten het resultaat vast op magnetische banden;een hypermoderne computer verwerkte de gegevens,maar constateerde alleen,,een ordeloze massa van betekenisloze symbolen``.
In 1986 hebben Franse en Egyptische onderzoekers drie,mogelijk vier kamers van 3 meter lang,2 meter breed en 2 meter hoog ontdekt nabij de gang naar de zogenaamde ,,koninginnekamer``.
Men veronderstelde dat deze bij de metingen gevonden kamers,die echter nog niet geopend konden worden,meubelen van de dode farao bevatten of misschien nog bevatten.

WAT ATEN DE MENSEN TEN TIJDE VAN DE FARAO'S ?

Het merendeel van de bevoking van het Oude Egypte at brood,uien en geroosterde of gedroogde vis.
Vlees werd alleen door de hogere standen,de priesters,de schrijvers en de rijke kooplieden gegeten.
Alleen ter gelegenheid van feestmalen werden schapen of koeien geslacht.
Door het warme klimaat was het bewaren van vlees onmogelijk:men kon het niet goed houden.
Daarom at men het na het slachten zo snel mogelijk op.
Bier was een volksdrank,maar wijn was zeldzaam en erg duur.
Alleen bij de rijkste Egyptenaren verscheen er wijn op tafel.
Melk beschouwde men als een lekkernij.De meeste voorkomende vruchten waren dadels en vijgen.

DE OSIRIS-LEGENDE

De oude Egyptenaren aanbaden honderden goden,die ze in veel gevallen in groepen van drie indeelden,in godengezinnen die triaden werden genoemd.De triade van Thebe bestond uit Amon,de goddelijke vader.Noet, de goddelijke moeder en Khonsoe,hun zoon.Zo vormde ook Osiris,de god van de doden met Isis,zijn echtgenote en Horus,hun zoon,een triade en wel een van de belangrijkste uit de Egyptische godsdienst.
Over hen werd verteld dat Osiris de koning van de aarde werd en dat zijn broeder,Seth,jaloers op hem werd en zich van hem wilde ontdoen.Hij liet een prachtige kist vervaardigen waarin Osiris paste en beloofde deze te geven aan degene die erin zou blijken te passen.Op een feest probeerden alle aanwezigen dat,maar alleen Osiris paste er precies in.Seth smeet snel de kist dicht en wierp hem in de Nijl.Isis vond echter het lijk van haar man terug.Om haar te beletten Osiris uit de dood te laten verrijzen sneed Seht het lijk in stukken en verspreidde die over heel Egypte.Osiris werd het symbool van de vruchtbare aarde op de Nijloevers,Terwijl Seht hier alles altijd tracht te vernietigen door droogte en hongersnood.

HUIZEN VAN KLEI

In Egypte dienden stenen alleen het belang van de goden(bij de tempelbouw),en dat van de doden(voor de aanleg van de graven).De huizen van de levenden,zowel herenhuizen als krotten,werden opgetrokken van slibsteen,hout of riet.Die broze materialen hebben de eeuwen niet overleefd.
De steden en dorpen uit het oude Egypte zijn dus ook bijna geheel verdwenen.
De Egyptenaren maakten slibsteen door klei met water te mengen en stro toe te voegen.Deze massa werd in rechthoekige houten mallen gedrukt.De zo verkregen nog zachte slibstenen werden vervolgens in de zon te drogen gelegd.Daarna gebruikte men ze om er huizen mee te bouwen.

DE FARAO

In de bijbel wordt de farao al de koning van Egypte genoemd.In het Egyptisch betekend Farao,,Groot Huis``wat betrekking heeft op het paleis.
Waneer de onderdanen van de koning over hun vorst praaten,noemden ze hem niet bij de naam Farao,maar omschreven zijn titel als:,,De koning van Opper-en Neder-Egypte``of als,,Hij die de roos en de bij bezit``.De Farao werd beschouwd als de zoon van de oppergod.Een valse baard en een cobrakop op het voorhoofd waren de tekenen van zijn goddelijke afkomst.
De Farao had onbeperkte macht.Hij was tegelijk de opperpriester, de opperste bevelhebber van het leger en de hoogste rechter.De tekenen van zijn gezag waren een zweep die hij gekrijst voor zijn borst droeg.Ook had hij een dubbele kroon op hoofd,een witte van Neder-Egypte in het Zuiden en rode van Opper-Egypte in het Noorden.

GESCHIEDENS VAN DE GROTE ROTSTEMPEL

Ramses II,volgens de inscripties,,de zoon van de zon,de geliefde der goden, de uitverkorene van de zonnegod``;liet romd I250 v.Chr.in de steile rotsen van de westelijke Nijloever een tempel uitkappen ter ere van de zonnegod Re-Horachte.
Deze farao ontwikkelde geweldige bouwactiviteiten;de beroemde rotstempel van Aboe Simbel liet hij bouwen in het politiek onrustige Nubië om de bevolking te doordringen van zijn goddelijke macht.Het is een van de weinige tempels waar de farao zichzelf als god aanbidt.
Ramses II,die regeerde van I290 tot I223 v.Chr.,hield niet alleen van bouwen maar ook van trouwen.Voor de eerste maal trouwde hij op tienjarige leeftijd en in de loop der jaren huwde hij met verscheidene van zijn zuster -s om het koninklijke ras zuiver te houden.Je leest allerlei opgaven over het aantal van zijn familieleden,zoals:hij heeft 43 vrouwen 67 dochters en III zonen gehad.Zijn lievelingsvrouw Nefertari haalde hij uit Nubië, mogelijk om daardoor het land voor zich te winnen.
Bij toeval werd de grote rotstempel in I813 ontdekt door de Zwitserse archeoloog Burckhardt en vier jaar later begon Belzoni aan de uitgraving. Bergen woestijnzand moesten worden opgeruimd en pas na twee jaar wist Belzoni met zekerheid,dat de kolossale gevelbeelden zittende beelden waren.
Ook het tempelinterieur was grotendeels met zand gevuld.Tientallen jaren waren nodig om de tempel in zijn oude gedaante te herstellen.

DE VOORGEVEL VAN DE GROTE ROTSTEMPEL

De grote rotstempel is aan de voorzijde 33 meter hoog en 38 meter breed. Vier kolossale beelden van Ramses II bevinden zich tegen de voorgevel. Van één gevelbeeld zijn hoofd en borst verdwenen.De zittende beelden zijn twintig meter hoog,ze dragen de dubbelekroon en staren glimlachend voor zich uit.
Enkele kinderen van Ramses II staan tussen de benen van hun vader;zijn vrouw Nefertari staat langs de kuit van haar man.In de nis boven de rechthoekige ingang bevindt zich het beeld van de zonnegod met de zonneschijf op de sperwerkop.
De bovenrand van de schuine voorgevel,die de pyloon moet verbeelden, is versierd met een fries van 22 apen,die de opkomende zon begroeten als haar eerste stralen een aparte bekorting toveren op de grijsroze zandsteen. Onder het apenreliëf bevindt zich een gegraveerde decoratie in vorm van heilige slangen.
De huidige portier van de tempel is een prachtige figuur;hij draagt een witte galabia en een witte tulband en in de hand houd de knaap van een vergulde sleutel waarmee hij zich graag laat fotograferen.

IN HET BINNENSTE VAN DE GROTE ROTSTEMPEL

Deze tempel is 63 meter diep in de rotsen uitgekapt.Eerst betreden we de grote zuilenzaal;daar staan twee rijen van vier vierkante zuilen die tien meter hoog zijn.Tegen ieder van de zuilen staat een Osirisbeeld van Ramses II.
De reliëfs op de muren beelden onder meer de slag van Kadesj uit: Egyptische soldaten vallen een Hittietenstad aan—een Egyptisch kamp met soldaten en krijgsgevangenen—Ramses II op zijn strijdwagen met een knots in de hand verslaat zijn vijanden die hij met een pijl doorboort. Rechts en links van de zuilenzaal bevinden zich grote voorraad —en offerkamers met hoge stenen banken langs de wanden en met fraaie reliëf tegen de muren.
In de aangrenzende kleine zuilenzaal,waar alleen priesters toegang hadden,staan vier vierkante zuilen,weer met grote reliëf die onder meer Ramses II voorstellen terwijl hij offers brengt aan de goden.Op de muren is de heilige boot afgebeeld die door priesters wordt gedragen.
Een smal portaal geeft toegang tot het allerheiligste.Daar staat het stenen altaar waarop de heilige boot moest rusten;op de wanden staan afgebeelding-

(VERVOLG VAN VORIGE BLADZIJDE)

en van de heilige boot.Tegen de achtermuur bevinden zich naast elkaar vier beelden:van Re,Amon,Ptah en Ramses II.Twee keer per jaar,op 21 februari en 21 oktober,zond de zon haar stralen via de kleine tempelingang naar deze beelden;sinds 1968,na het ruim zestig meter omhoogbrengen van de tempel,gebeurt dit nog,maar wel een dag later.
Rechts naast de grote rotstempel bevindt zich een nieuwe ingang.In het interieur kan men kaarten kopen en een drankje drinken,maar interessant is het te kijken naar het geweldige kunstmatige gewelf van spanbeton,60 meter breed en 10 meter dik,waaronder de verplaatste tempel zich bevindt.

DE KLEINE ROTSTEMPEL VAN ABOE SIMBEL

Honderd meter tem noorden van de grote rotstempel ligt de kleine rotstempel, die aan de koegodin Hahor is gewijd.Hij werd door Ramses II op tachtigjarige leeftijd gebouwd ter ere van zijn jonge en beminde vrouw Nefertari,die op de tempelwanden,,de vorstin der bekorting,de palm van de liefde,de teerbeminde gemalin van de koning en de heerseres over Noord-en Zuid Egypte`` wordt genoemd.
De voorgevel van deze tempel is 28 meter lang en 12 meter hoog.De zes staande beelden in de gevel zijn tien meter hoog en stellen vier maal Ramses II voor en twee maal Nefertari,in de gedaante van Hathor.Naast de benen van de ouders heeft een aantal kinderen een plaatsje gekregen.Ook deze tempel is in de rotsen uitgehakt.Eerst komen we in zaal met twee maal drie vierkante zuilen die met Hathorkoppen zijn versierd.De reliëfs op de wanden stellen Ramses II voor die de vijand achtervolgt,en het koningspaar dat offers brengt aan de goden.
Via een langwerpige voorhal bereiken we het allerheiligste waar een verweerd beeld van hathor staat.
Het verdient aanbeveling de tempels in de morgenuren te bezoeken,zelfs als dit een vroeg vertrek uit Assoean betekend.De zon verdwijnt in het hoogseizoen—dus in de wintermaanden—kort na het middaguur van de voorgevels van de tempels.Hoewel tempels en beeldhouwwerken niet aan indrukwekkendheid inboeten,is (vooral voor hen die willen fotograferen) de zon een belangrijke factor voor het genieten en het zien van de vele interessante details (onder andere de inscripties van ver vóór onze jaartelling tot in deze eeuw toe).

ABOE SIMBEL

Aboe Simbel is de naam van enige rotsen in het Egyptische deel van Nubië, 280 km ten zuiden van Aswan op de linkeroever van de Nijl,In Aboe Simbel bevinden zich twee rotstempels,ca.1250 v.C. gebouwd door Ramses II.
De grootste is gewijd aan de zonnegoden Re-Harachte van Heliopolis en daarnaast aan Amon van Thebe,Ptah van Memphis en Ramses II als god.Voor de façade van de tempel bevinden zich vier 20 meter hoge beelden van de koning.Aan weerskanten en tussen de knieën van elk beeld staan verschillende leden van de koninklijke familie.Boven de ingang bevindt zich het beeld van de zonnegod,'s ochtends beschenen door de opgaande zon,waarvan de stralen,doordat de tempel naar het oosten is gericht,kunnen doordringen tot in het allerheiligste.In de eerste grote hal staan acht pijlers,waartegen 10 M hoge beelden van Ramses.De reliëfs in deze hal verheerlijken overwingen van de koning in de strijd o.a. tegen de Hettieten bij Kadesj.
Tegen de achterwand van het Allerheiligste bevinden zich de beelden van de drie goden aan wie de tempel is gewijd en van de vergoddelijkte Ramses.
De kleine tempel is gewijd aan Hathor en de koningin Nefertari.
De zes beelden van de koning en zijn gemalin tegen de façade zijn godsdienst-ige voorstellingen in reliëf aangebracht.
Beide tempels zijn in hun geheel in de natuurlijke rots uitgehakt.

(VERVOLG VAN VORIGE BLADZIJDE)

DE VERPLAATSING VAN DE TEMPELS

In 1960 begon men bij Aswan, stroomafwaarts van de eerste stuwdam, aan de bouw van een tweede, grotere stuwdam, de SADD EL AALI, waardoor de tempels onder water dreigden te komen. Men heeft toen het plan opgevat de tempels te verplaatsen. Met de werkzaamheden hieraan is men in 1964 begonnen. De tempels zelf en een deel van de omringende rotsen werden in blokken, tot een gewicht van maximaal 30 ton elk, uitgezaagd en binnen en rondom een betonskelet weer opgebouwd op ongeveer dezelfde plaats, maar ca. 64m hoger en ca. 180m landinwaarts. De oriëntatie van de tempels en hun onderlinge verhouding in plaats en niveau zijn gehandhaafd, terwijl de oorspronkelijke natuurlijke omgeving zoveel mogelijk hersteld is. De redding van de rotstempels van Aboe Simbel is een van de belangrijkste resultaten van een onder auspiciën van de UNESCO gevoerde internationale actie tot behoud van de monumenten van Nubië. De hele operatie heeft zesendertig miljoen dollar (ongeveer vijftig miljoen gulden) gekost.
Hier volgt een overzicht van de liging van de tempel vóór en na de verplaatsing.

Hoofd van één van de vier kollosale beelden, die men in stukken is aan het zagen.

ABOE SIMBEL: De gebroken lijnen geven de toekomstige waterstanden aan; de normale waterstand zal 168m bovem de zeespiegel van de Middellandse Zee komen te liggen, terwijl de laagwaterlijn 147m en de hoogwaterlijn 182m boven de zeespiegel zullen liggen. De tempels liggen thans op een hoogte van ca. 120m boven de zeespiegel. De dam die tijdens de werkzaamheden de monumenten tegen het wassende Nijlwater moet beschermen, heeft een hoogte van 25 meter boven het rivierbed.

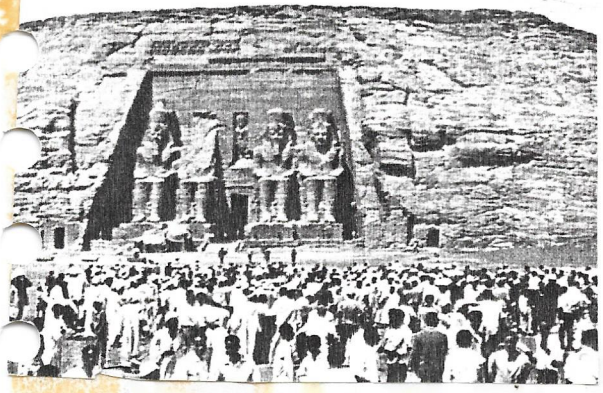

EINDELIJK: De tempels zijn na bijna vier jaar hard werken eindelijk klaar. De tempels van Ramses II en zijn vrouw Nefertari zijn op 22 sept. 1968 officieel heropend.

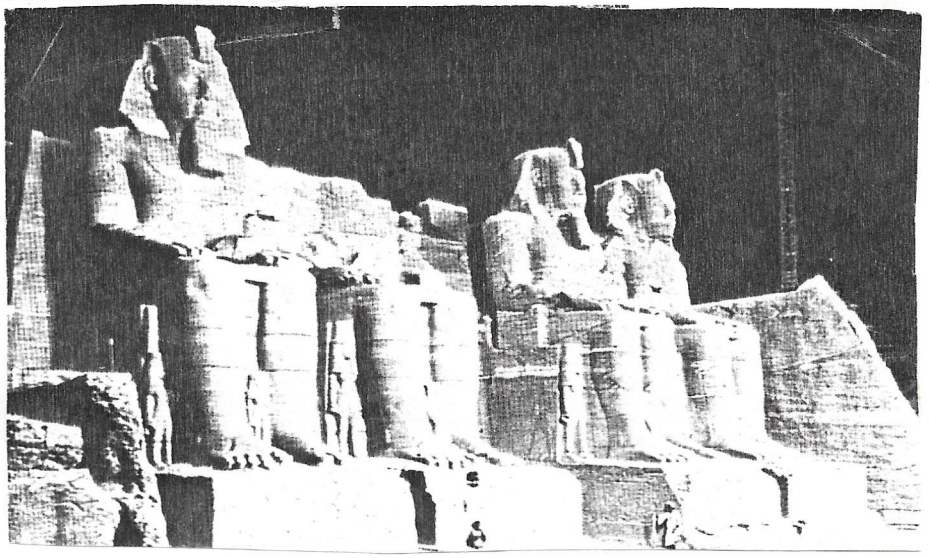

De voorgevel is al weer neergezet de rest volgt later.
(nachtelijke opname van de tempel. De vier kollosale beelden van Ramses II staan er al).

..et werk begint.
Men begint met het werk aan de rotstempels van Aboe Simbel, terwijl het water van de Nijl begint te stijgen.

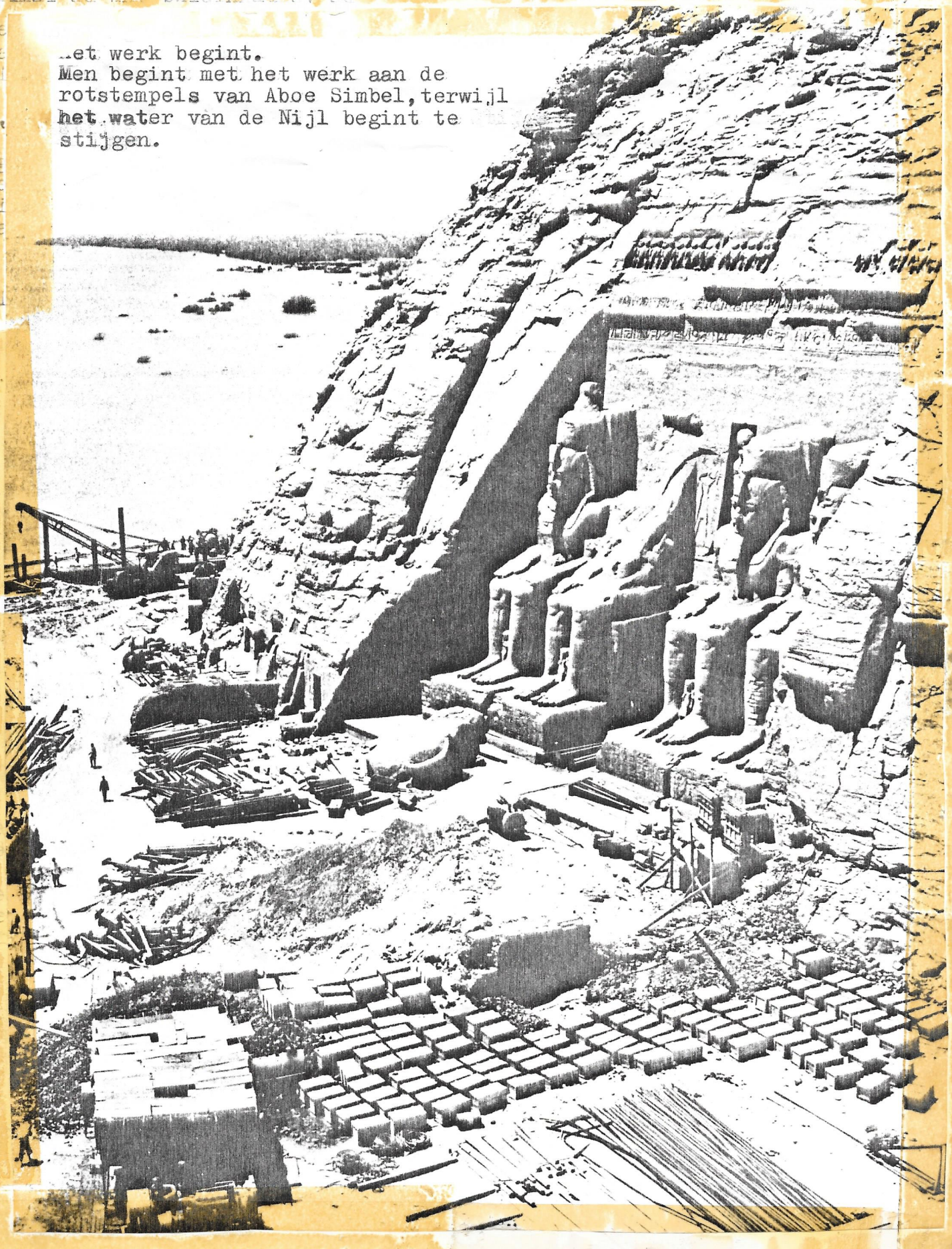

GRAVEN IN HET DAL DER KONINGEN

Nummer 6:Graf van Ramses IX

Dit graf uit de 20e dynastie is 82 m lang.
In de sarcofaagkamer bevinden zich fraaie afbeeldingen,betrekking nebbend op de opstandingsmytologie:de koning in een berg,daarboven de scarabee en de zon,wedergeboortesymbolen.
Op het plafond de godin Noet en veel sterrenbeelden.

Nummer 8: Graf van Merenpta

Dit graf is 110 m lang.
Is eveneens uit de 19de dynastie,net als dat van Ramses II.
De sarcofaagkamer is halfrond gewelfd.
Het deksel van de binnenste kist is van rose graniet in de vorm van het naamschild.
De koning staat erop afgebeeld temidden van wriemelende slangen.

Nummer 9:Graf van Ramses VI

Door het puin,afkomstig van de aanleg van dit graf uit de 20e dynastie, is dat van Toetanchamon eeuwenlang gecamoufleerd geweest.
De onderwerpen van de muur-en plafondstroken komen overeen met de hoofdstukken uit het Dodenboek.
Van de granieten sarcofaag zijn nog slechts brokstukken over.

Nummer 11:Graf van Ramses III

Ook het 'Harpspelersgraf' uit de 20e dynastie,genoemd naar de bijzonder indrukwekend afgebeelde harpspelers (thans sterk beschadigd)in een van de linker bijnissen is bezienswaardig.In de nissen die zich aan beide kanten van de ingangsschacht bevinden zijn schitterend getekend details te zien,die behalve de gebruikelijke hiernamaalstaferelen ook naturalistische afbeeldingen van ambachtslieden,offerhandelingen en dergelijke voorstellen.
Dit graf behoort zeker tot de best ingedeelde graven.
De middenas verspringt iets en zet zich achter een zaal met acht pilonen, waar de sarcofaag heeft gestaan,nog een eind voort.De koningsmummie werd echter net als die van Toetmosis III in de Cachette(één van de drie doodskisten)gevonden.

Nummer 17:Graf van Seti I

Dit graf wordt hier als voorbeeld vermeld;de andere worden heel summier besprokken.
Na de verovering van Kadesj en het terugdringen van de Lybische stammen had Seti I,de zoon van Ramses I uit de 19e dynastie,voldoende tijd om schitterende bouwwerken in zijn land opterichten.
Onder hem werd de bouw van de zuilenzaal in Karnak beëndigd.
Hij liet in Abydos de tempel en het Osireion bouwen en in het Dal der koningen het grootste en mooiste koningsgraf inrichten.
Na de aanleg van Koning Eje 's graf liepen de middenlijnen van de graven veelal recht in plaats van iets gekromd.
Dit was ook het geval bij het graf van Seti I dat 100 meter diep in de kalksteenrots leidde.
Via lange gangen en trappen daalde men af naar een kleine vierkante ruimte, voorbij afbeeldingen van de zonnegod Ra en hymen te zijner ere,afbeeldingen van krijsende gieren op het plafond van de eerste gang,dan nog eens de zonnegod in maar liefst 75 verschillende gedaanten,teksten uit het Dodenboek'over datgene wat in de onderwereld is',en op de zijmuren Isis en Neftys.
Hierop volgt een kleine vierkante zaal waarin zich een neergaande schacht bevindt,die voor waterafvoer en misleiding van grafrovers moest dienen.
Dit laatste blijkt uit de muur erachter die zogenaamd het einde van net graf voorstelde(nu vol scheuren).

(VERVOLG VAN DE VORIGE BLADZIJDE)

Op de muren bevinden zich afbeeldingen van de koning voor de goden.
In de aangrenzende zaal met vier pijlers is weer een heel beeldverhaal op de muren gebeiteld.
Het heeft de zonnevaart door de onderwereld tot onderwerp,ook Horus met de vier mensenrassen (Egyptenaren,Aziaten,negers en Lybiërs),Alle vier raak getypeerd.
Ook zien we Osiris,Hator en Horus die de koning leiden en afbeeldingen op pilonen van de koning die voor verschillende goden verschijnt.
In de volgende zaal bevinden zich in rood en zwart krijt de voortekeingen van reliëfs die nooit zouden worden uitgevoerd.
Ze stellen de voortzetting van de zonneschip-tocht voor,waarop de door de goden verdoemden de vreselijkste folteringen moesten doorstaan.
Door een trap in de linker zaalhoek verschuift de lengte-as parallel aan de oorspronkelijke richting.
Waarop dat zo is weet niemand,maar dit vindt men ook wel bij andere graven.
Vermoedelijk betekent het dat het achterste gedeelte van het graf als een herhaling van het voorste is bedoeld.
Gangen en trappen leiden verder omlaag naar een kleine kamer.
De muren zijn met taferelen van de 'pleichtige mondopening' bedekt,evenals afbeeldingen van de koning voor de verschillende doodsgoden.
Daarna volgt een grote zaal met zes pijlers,van waaruit de trappen toegang geven naar een sarcofaagkamer met een gewelfd plafond.
De albasten sarcofaag van de koning kwam in Londen terrecht,de mummie in Caïro.
Alle afbeeldingen op de muren zijn in wezen illustraties voor het Poortenboek,dus zonnevaarten,evenals de door Anoebis bij Osiris uitgevoerde mondopening;in de rechter zijkamer bevindt zich het bekende motief van Sjoe die de hemelkoe ondersteunt,terwijl op haar lichaam twee zonneschepen door menigten slangen en demonen varen.
Daarnaast staat de verklaring van dit alles:de sage van de ouder wordende zonnegod die besluit het mensengeslacht door de bloeddorstige leeuwgodin Sechmet te laten vernietigen.
Maar is het bloedbad eenmaal begonnen,dan wekt het zoveer zijn afschuw op dat hij haar list ertoe weet te krijgen ermee op te houden.
Daarna trekt hij zich teleurgesteld terug op de rug van de hemelkoe.
In de sarcofaagkamer stellen de schilderingen op het plafond de sterrenbeelden voor.
Een richel van steen in de zuidelijke kamer met de twee pijlers die rondom loopt diende voor het neerzetten van de cultusbenodigheden,grafschatten en dergelijke.
De muurschilderingen en reliëfs van het dodenboek sieren de muren.

Nummer 20:Graf van Hatsjepsoet

Ook dit graf stamt uit de I8e dynastie.
Het is het tweede graf van de koningin,die hier met haar vader Toetmosis I werd bijgezet.
Interessant is alleen al de opzet van dit graf met zijn totale lengte van 2II m en wijd uitwaaierende gangen tot 96 m diep.
De muurschilderingen lijken sterk op die in haar dodentempel aan de andere kant van de berg.

Nummer 23:Graf van Eje

Dit graf uit de I8e dynastie ligt in een enigszins afgelegen zijdal, lopend in ongeveer 20 minuten bereikbaar.
Het wordt ook het 'apengraf' genoemd,vanwege twaalf kostelijk geschilderde bavianen die op hun hurken naast de andere afbeeldingen zitten.
Alle voorstellingen lijken erg op die in het graf van Toetanchamon en vertonen ook onmiskenbaar overeenkomst met de Amarna-stijl.
Wie het te ver weg vindt kan het bezoek aan het dal der koningen besluiten met het bezichtigen van het volgende graf:(dat van Hatsjepsoet).

(VERVOLG VAN DE VORIGE BLADZIJDE)

Nummer 34:Graf van Toetmosis III

Dit graf ligt aan het uiteinde van het dal en is de voorloper van graf 35 uit de I8e dynastie.
De grafkamer is naar alle kanten rond zodat deze,blijkbaar opzettelijk, de indruk maakt een hol in de onderwereld te zijn.
Opvallend is het indrukwekkende sterrendecor in bijna alle vertrekken, evenals de stroken met kursief schrift bij afbeeldingen,die betrekking hebben op dodenboeken.
De sarcofaag van rode zandsteen staat nog op zijn albasten sokkel.
De koningsmummie was in de Cachette (doodskist) voor de DER EL-BARI-tempel herbegraven.

Nummer 35:Graf van Amenofis II

Bij aanleg van dit graf uit de I8e dynastie heeft men geprobeerd het door valkuilen en tussenmuren te beveiligen.
Qua type is het een verbetering van het graf van Amenofis'vader ToetmosisIII
De gang loopt enigzins in een hoek naar de sarcofaagkamer.
De afbeeldingen op de muren zijn uitzonderlijk:met een gele ondergrond wordt een vel papirus geïmiteerd.
Hierop zijn met een weidse pelseelstreek kursief figuren en hiërogliefen aangebracht,weliswaar schetsmatig,maar meesterlijk van opzet.
De contouren zijn zwart.
Stralend gele sterren wemelen in het blauwe plafond van de sarcofaagkamer.
De komingssarcofaag staat in een kuil.
In dit graf heeft men ten tijde van de 2Ie dynastie meer koningen herbegraven.
In I898 heeft V.Loret het gevonden.
De mummie van Amenofis II lag nog in de houten kist met negen andere vorsten eromheen.
De herbegraving moet in het geheim en met grote haast zijn voltrokken, anders zou Amenofis III bij voorbeeld niet in een kist van Ramses III en onder een sarcofaagdeksel van Seti II hebben gelegen.
Alle mummies uit dit graf zijn naar Caïro overgebracht.

Nummer 62:Graf vam Toetanchamon

Toetanchamon was de opvolger van de 'keterkoning'Achnaton.
Hij kwam als negenjaarige jongen op de troon en daarom werden alle regeringszaken vermoedelijk door zijn 'godvader'Eje behartigd.
Deze werd dan ook farao naar de dood van Toetanchamon.
Hij liet te Karnak een stéle oprichten voor de jonge koning,waarop de tekst een rechtvaardiging bevat,met verwijzingen naar het herstel van de oude Amon-cultus.
Het was de bedoeling hiermee de goden gunstig te stemmen zonder opnieuw de ongelooflijk grote macht van de Amon-priesters leven in te blazen.
Vanuit dit nieuwe begin organiseerde Eje voor de jonggestorven Toetanchamon een schitterende begrafenis in het Dal der Koningen,in een klein graf vlak onder de schacht van het graf van Ramses VI.
Omdat dit ca.250 jaar later was aangelegd hebben de hierdoor ontstane puinhopen het intussen van de officiële koningslijst afgeschreven graf van Toetanchamon schitterend gecamoufleerd.
Bij de opgravingen in het Dal der Koningen had de Engelsman Howard Carter onder een rots een geglazuurde aarden beker em vlak erbij stukken bladgoud met afbeeldingen en het maamschild van Toetanchamon gevonden.
Hij konkludeerde hieruit dat het graf van de koning ergens in het nabijheid moest zijn.
Na veel vergeefse pogingen werd kort voor het beëindigen van de werkzaamheden op 4 November I922 een vondst gedaan waaruit Carter met zekerheid afleidde dat het graf ontdekt was.
Het in I924 van Carters hand verschenen boek over de vondst en de opgraving is spannend als een detectiveroman.
Wat in het graf gevonden werd vormt tegenwoordig het beroemste deel van de

(VERVOLG VAN DE VORIGE BLADZIJDE)

kollekties in het Egyptisch Museum te Cairo.
Doordat de mummie van de koning in het graf is gebleven is dit graf anders dan de andere:het is een gewijde plaats,een echt koninklijk graf gebleven.
Zestien treden leiden omlaag naar een gang en daarop volgt een rechthoekig voorvertrek dat met grafgeschenken was gevuld.
In plaats van het nu aangebrachte houten hek bevond zich oorspronkelijk een muur voor de grafkamer met een deur waar twee ebbehouten koningsbeelden voor stonden.
Alle grafruimten zijn kaal en zonder reliëfs of beschildering,ook de niet te betreden schatkamer.
Alleen in de sarcofaagkamer komen versieringen voor:schilderingen in grote vlakken op een gele achtergrond,die de bijzetting van de koning,de mond-opening door Eje en de offerende koning voor de goden alsmede een paar onderwereldtaferelen voorstellen.
In de sarcofaag stond een reusachtige vergulde schrijn die bijna de hele 6,5 x 4 meter metende kamer vulde.
Hierin zat een tweede schrijn,toen een derde en een vierde en tenslotte de sarcofaag,gehouwen uit een massief blok geel kwartsiet.Hij was 2,75 meter lang.
Op de hoeken stonden vier beelden van doodsgodinnen die hun vleugels beschermd over de koning uitstrekten.
Doordat kennelijk tijdens het transport het deksel van kwartsiet gebroken was,had men het door een granieten exemplaar vervangen.
In de sarcofaag van kwartsiet lag onder linnen doeken eerst een vergulde houten sarcofaag waarop de koning als Osiris staat afgebeeld,met gier en cobra als hoofdsieraden.
De ogen zijn van obsidiaan,de oogleden en wenkbrauwen uit glas vervaardigd.
In zijn handen droeg hij kromstaf en dorsvlegel.
In de eerste Osiris-kist zat een tweede die er precies in paste en daarin weer een derde,een pronksarcofaag van zuiver goud.
Deze was I,85 meter lang en van plaatgoud van 2,5-3mm dik.
Het was een meesterlijk staaltje van ambachtskunst,versierd met email cloisonné,gekleurd glas en halfedelstenen.
Na het openen van het sarcofaagdeksel kwam het beroemde gouden dodenmasker tevoorschijn.
Tussen de wikkelingen van de zwachtels vond men in totaal 143 voorwerpen als amuletten,armbanden,spangen,dolken en een bijzonderheid uit Azië,een dolkkling en gereedschap van het toen nog peperdure metaal dat ijzer heette.
Tegenwoordig rust de koning onder een glazen plaat in de binnenste mummie-vormige houten kist,buiten de sarcofaag van kwartsiet.
Deze tot nu toe bijna ongeschonden koninklijke graftombe(kort na de bijzetting is er tweemaal vergeefs ingebroken),heeft de wetenschap veel nieuwe feiten en gegevens geopenbaard met betrekking tot kunst,geschiedenis en wetenschap van de dodencultus.
Iedere bezoeker is verrukt van alle stukken in het museum te Cairo,dat wellicht alleen al hierdoor veel toeristen trekt.

HET DAL DER KONINGINNEN

Tegenwoordig heet dit BIBAN-EL-HARIM,maar raker was de Oud-Egyptische naam: 'Oord van Schoonheid'.
Het is de begraafplaats van 70 koninginnen,prinsessen en prinsen uit de I8e,I9e en 20e dynastie.
Er liggen graven die lijken op koningsgraven,maar iets eenvoudiger,bescheidener en soms ook kariger.Aangezien het vrouwengraven zijn is de uitrusting echter sierlijker.
Alles wat eerder gezegd is over muurschilderingen,grafarcitektuur,zin en cultus uit de koningsgraven geldt ook hier.
Zonder twijfel is het graf van de gemalin van Ramses II,Nefertari,Nummer 66, het mooiste.

Maar helaas wordt dit graf door vocht en aardverschuivingen het sterkst bedreigd,zodat het meestal gesloten blijft.
Graf Nummer 55 van de zoon van Ramses III,Amonherkopesjef,is echter heel bezienswaardig,evenals het graf van koningin Mit,Nummer 52.
Wie tijd heeft kan ook de graven Nummer 44 van prins Kamweset en Nummer 43 van prins Setherkepesjef gaan bekijken.

VAN DE HIER ONDER VERMELDE FARAO'S VOLGEN DE PLATTEGRONDEN VAN HUN GRAVEN.

TOETMOSIS I
MERENPTA TOETMOSIS IV
RAMSES VI RAMSES I
RAMSES III
SETI I
HATSJEPSOET
EJE
TOETMOSIS III
AMENOFIS II
TOETANCHAMON

1.

GRAF VAN TOETMOSIS I (NUMMER ONBEKEND) 38

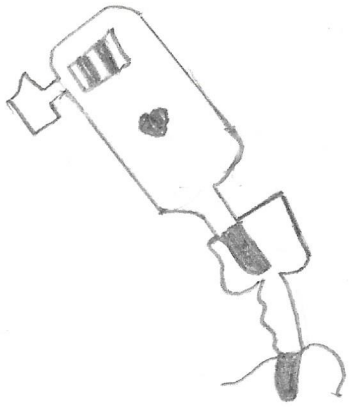

2.

GRAF VAN TOETMOSIS III (NUMMER 34)

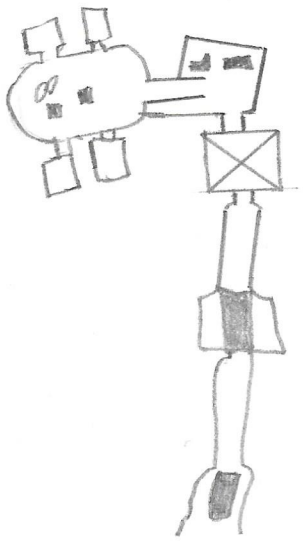

3.

GRAF VAN HATSJEPSOET
(NUMMER 20)

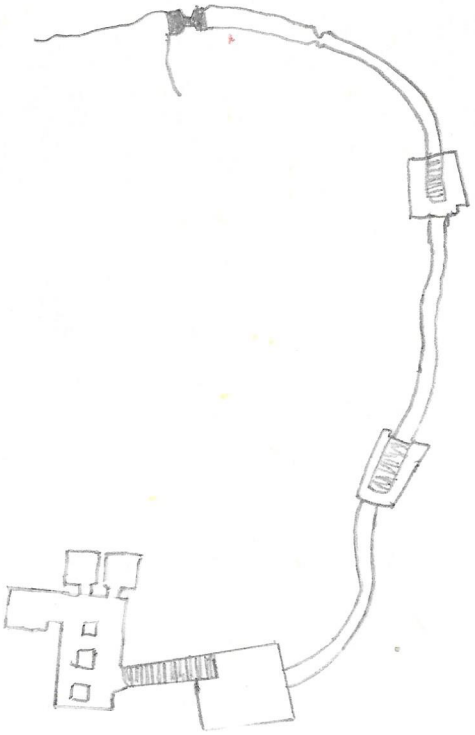

4.

GRAF VAN AMENOFISIII
(NUMMER 35)

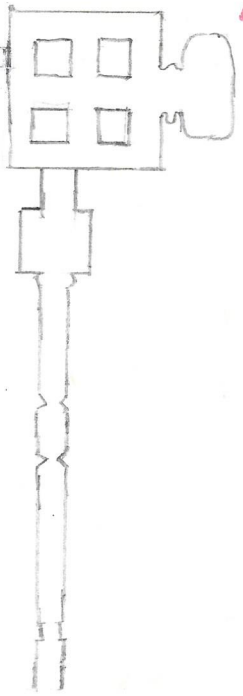

5.

GRAF VAN TOETMOSIS IV (NUMMER ONBE-
KEND) 43

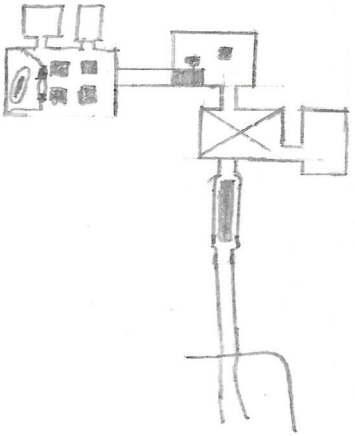

6.

GRAF VAN TOETANCHAMON
(NUMMER 62)

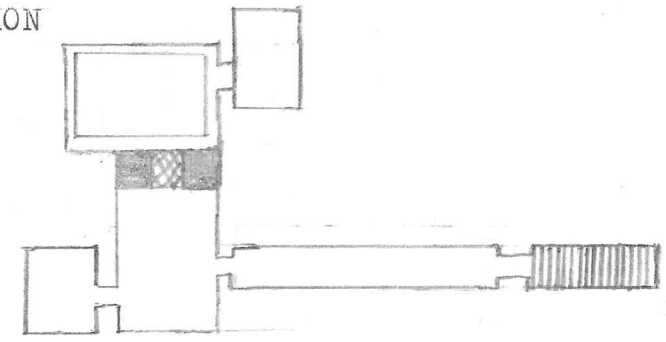

7.

GRAF VAN EJE (NUMMER 23)

GRAF VAN RAMSES I (NUMMER ONBEKEND)

16

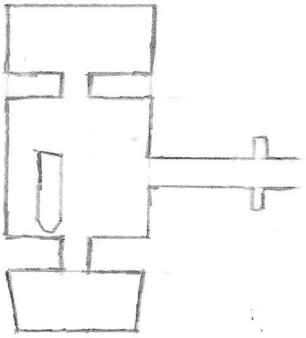

8.

9.

GRAF VAN SETI I
(NUMMER 17)

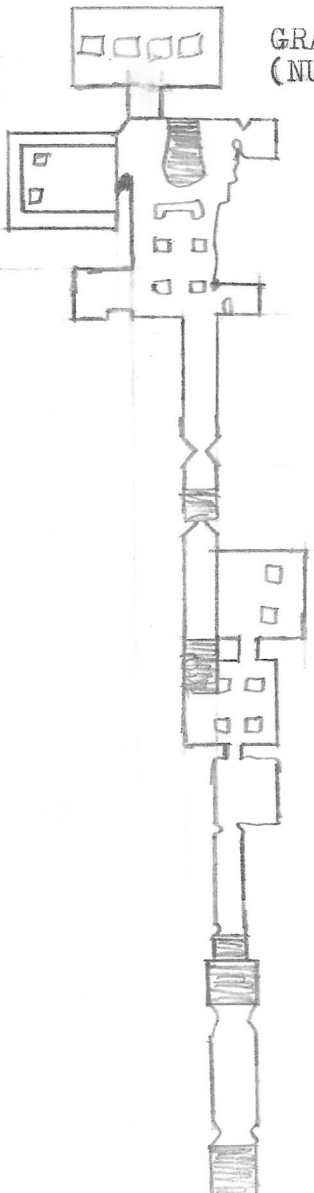

10.

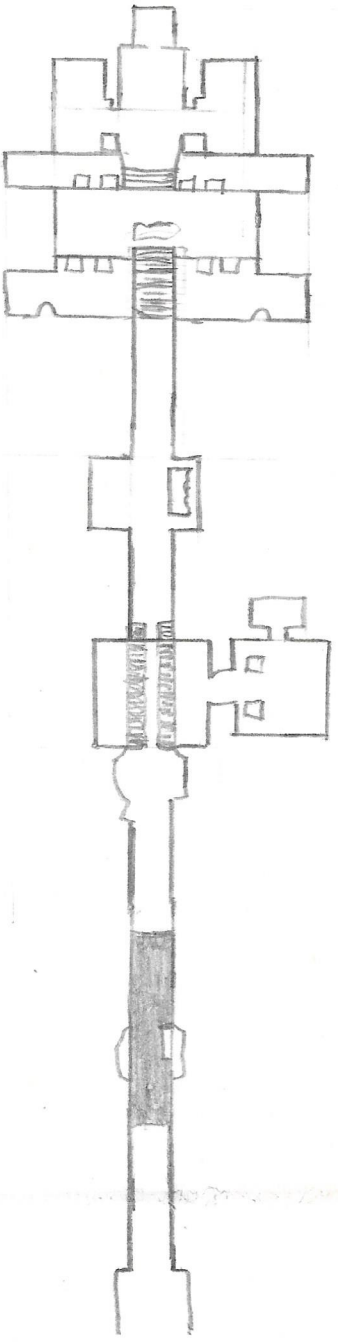

GRAF VAN MERENPTA (NUMMER 8)

11.

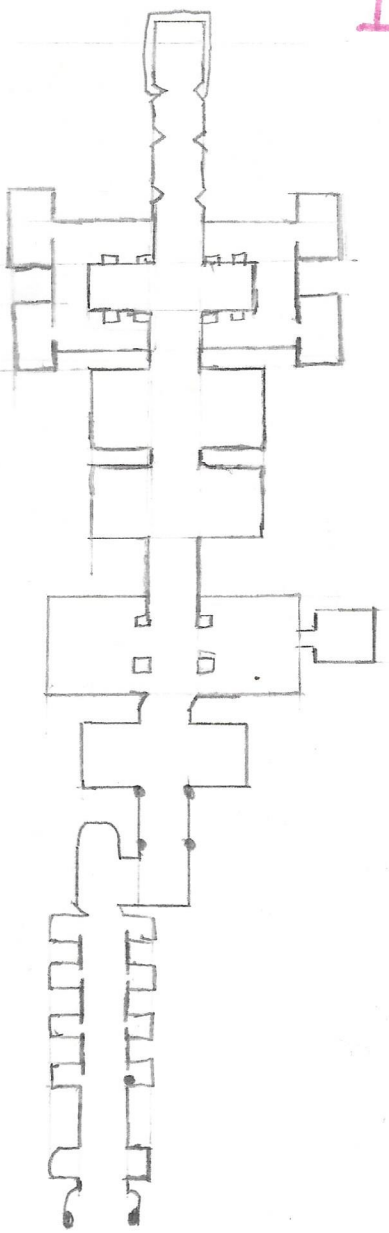

GRAF VAN RAMSES III
(NUMMER II)

12.

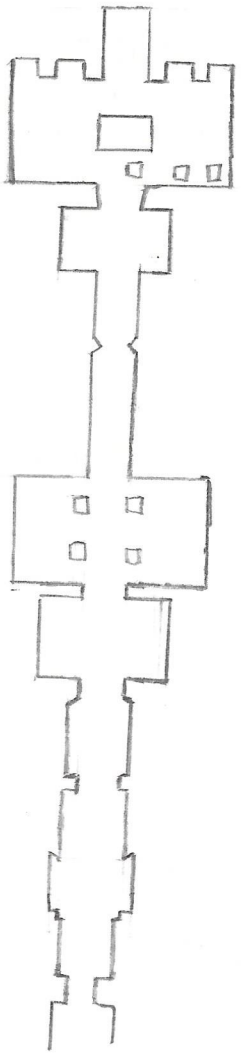

GRAF VAN RAMSES VI
(NUMMER 9)

DE MEMNON-KOLOSSEN

De Memnon-kolossen staan als wachters voor de dodenstad aan de rand van de woestijn en bewaken de ingang van het dodenrijk.
Ze staan inderdaad ook voor een dodentempel, deze twee kolossale figuren die de ingangspiloon van de dodentempel van koning Amenofis III verlevendigen.
Deze tempel was eens de grootste van heel Thebe, maar er is bijna niets van overgebleven.
Er werd nog een stèle gevonden met gewijde inskriptie die in de tempel thuishoorde, een sfinx met een krokodillestaart, verschillende beeldjes van albast en kwarts die de koning voorstelden en resten van sokkels van het dodensanctuarium.
Amenofis, de zoon van Hapoe, had deze en de tempel van Luxor gebouwd en van hem zijn ook de beide kolossen afkomstig, vervaardigd uit geelbruine zandsteen.
De 700 km lange tocht vanuit de bergen bij Caïro had de bouwmeester hoogst persoonlijk begleid.
Tegenwoordig maken de kolossen meer indruk door hun grootte en massa dan door de fraaie en liefdvolle bewerking die ze eens hebben ondergaan.
In de loop der eeuwen zijn ze namelijk sterk verweerd.
Zonder de kronen zijn ze nog 17,9 meter hoog.
Ze waren elk uit een masief blok steen gehouwen.
Met de kroon mee maten ze 21 meter.
Staat men ervoor dan ziet men tegen het voetstuk van de linker kolos, rechts van het been van de koning, diens gemalin Teje en links ervan zijn moeder Moetemoeja.
Op de sokkel van zijn troon staat in bas-reliëf de 'Vereniging van de Twee landen' afgebeeld, het vaak herhaalde en op troonsokkels en bij temelingangen voorkomende motief van de Nijlgoden, die de wapenplanten van de beide landsdelen samenbinden.

KONINGSLIJST MET DE VOORNAAMSTE NAMEN VAN VORSTEN

Ie DYNASTIE	2e DYNASTIE	3e DYNASTIE
Narmer (Menes)	Hotepsechemoei	Djozer
Aha	Nebnefer	Sekemchet
Djer	Nineter	Hoeni
Wadji	Senedj	
Dewen	Peribsen	
Adjib	Chasechem	
Semerchet	Chasechemoei	
Ka'a		

4e DYNASTIE	5e DYNASTIE	6e DYNASTIE
Snofroe	Oeserkaf	Teti
Cheops	Sahoera	Oeserkara
Cheferen	Nefererkara	Merira/Pepi I
Mykerinos	Sjepseskara	Merenra
Sjepseskaf	Ne-Oeser-Ra	Pepi II
	Menkauhor	Merenra II
	Asosi	Nitokris
	Oenas	

7/8e DYNASTIE	9/10e DYNASTIE	IIe DYNASTIE
17 Memphitische koningen	In Neder-Egypte	In Oper-Egypte
	Achtoës I	Antef I
	Setoet	Antef II
	Achtoës II	Antef III
	Meri	Mentoehotep I
	Neferkara	
	Achtoës III	
	Merikara	
	en ca.10 andere koningen	

(VERVOLG VAN DE VORIGE BLADZIJDE)

I2e DYNASTIE
Amenembet I
Sesostris I
Amenemhet II
Sesostris II
Sesostris III
Amenemhet III
Amenemhet VI
Sobek-Nofroe

I3/I4e DYNASTIE
vermoedelijk ca.
54 en 76 koningen

I5/I6e DYNASTIE
de 'grote Hyksos'
Maaib-Ra
Mer-Oeser-Ra
Sewoserenra
Aakenen-Ra
Aasera
de 'kleine Hyksos'
Anater
Semchen
Cha-Oeser-Ra
en anderen

I7e DYNASTIE
Intef
Rahotep
Sebekemsef I
Djehoeti
Mentoehotep VI
Nebereraf I
Nebereraf II
Sesostris V
Sebekemsef II
Intef VI
Intef VII
Ti'o I
Ti'o II

I8e DYNASTIE
Amosis
Amenhofis I
Toetmosis I
Toetmosis II
Hatsjepsoet
Toetmosis III
Amenofis II
Toetmosis IV
Amenofis III
Amenofis IV
Semenchkara
Toetanchamon
Eje
Horemhep

I9e DYNASTIE
Ramses I
Seti I
Ramses II
Merenpta
Amenmessoe
Seti II
Sipta
Tewosra

20e DYNASTIE
Setnakt
Ramses III
tot
Ramses XI

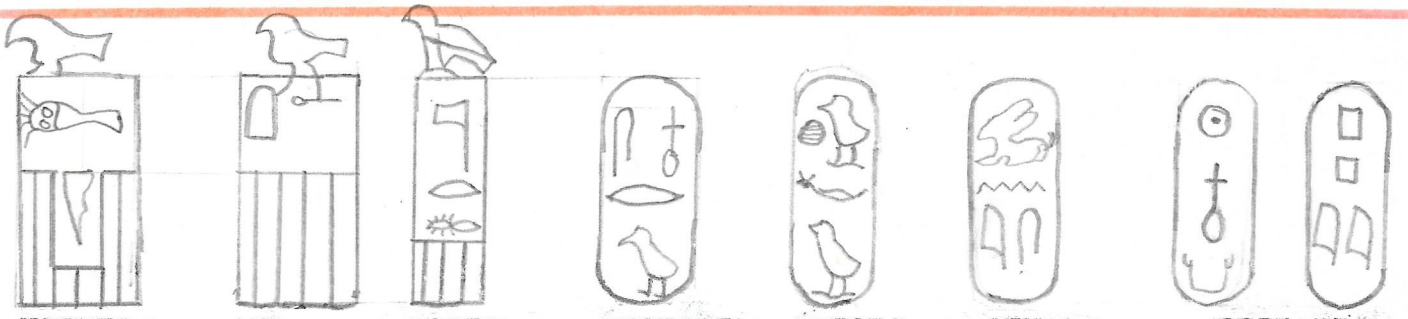

NARMER AHA ZOSER SNOFROE CHEOPS OENAS PEPI II

AHMOZES THOETMOZES III HATSJEPSOET AMENHOTEP III ACHNATON (AMENHOTEP IV)

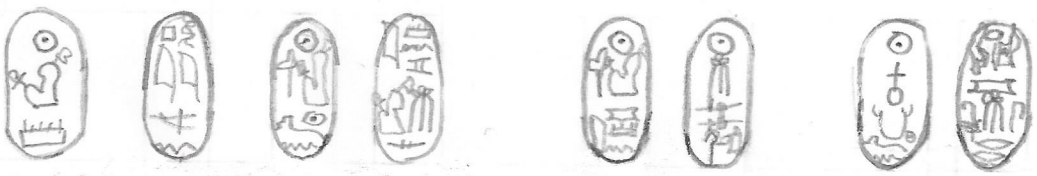

SETI I RAMSES II RAMSES III RAMSES IX

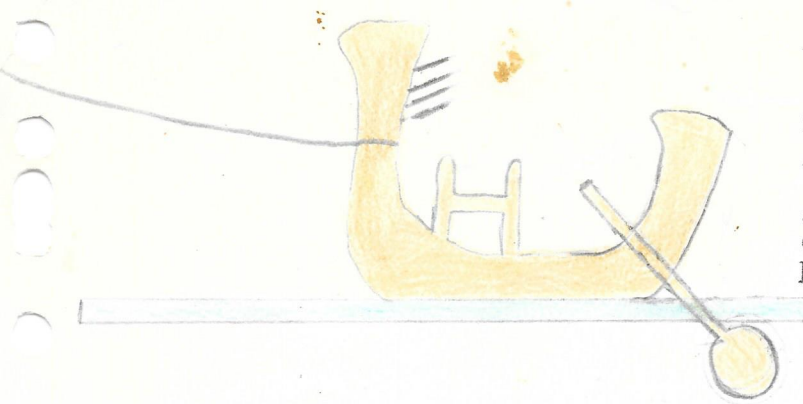

Voor-dynastische periode

I.soms,niet altijd,een steile oplopende boeg en achtersteven(zelfs grote Nijlboten werden meestal van papyrus of dergelijk materiaal vervaardigd);2.een of meer grote stuurriemen;3.een rechthoekig zeil;4.en 5.twee groepen roeiriemen,onderbroken door een kajuit in het midden van de boot;6.voorsteven-versiering bestaande uit drie stokken(?)de standaard vlak bij de kajuit.

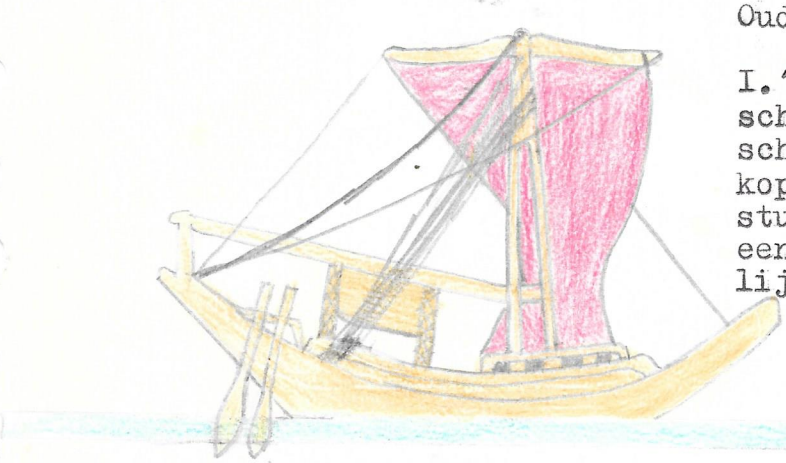

Oude Rijk

I.'klassieke'Egyptische vorm van de scheepsromp(hout is nu het voornaamste scheepsbouwmateriaal),vaak met een diere-kop aan de voorsteven;2.diverse grote stuurriemen,maar sedert de 6e dynastie een speciale stuurinstallatie;3.gewoonlijk een mast uit twee stukken,tegen elkaar staande;waarschijnlijk een trapeziumvormig zeil,gewoonlijk meer hoog dan breed;4.vanaf de 5de dynastie een roer.

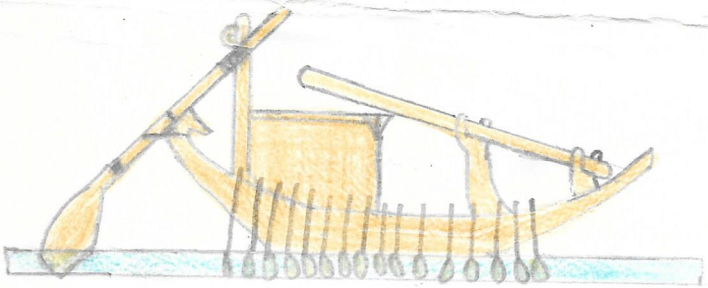

Midden Rijk

I.Hogere achtersteven.
2.de stuurinrichting wordt bediend door een roerganger die tussen de massieve roerstang en het meestal enkelvoudige, grote roer staan.
3.mast uit één stuk,die bij stroomafwaarts zeilen kan worden getreken en wordt ondersteund door middel van een gevorkte standaard.
4.kajuit vóór de post van de roerganger.

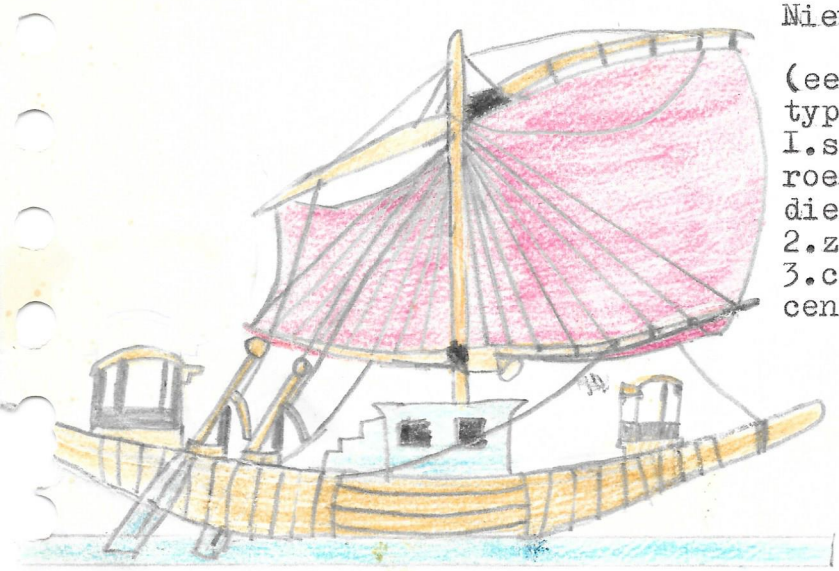

Nieuwe Rijk

(een grote scala van gespecialiseerde typen).
I.stuurinrichting met gewoonlijk twee roerbladen,bediend door een roerganger die voor het roer staat.
2.zeil meer breed dan hoog.
3.commandoposten voor en achter,met een centraal geplaatste kajuit.

Late Tijd

I.tendens tot een hogere achtersteven.

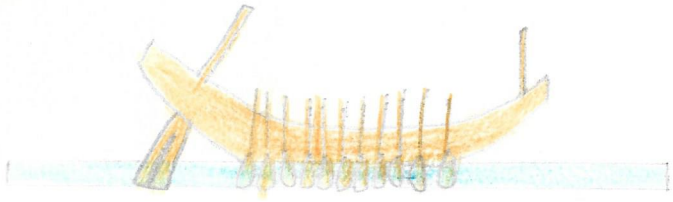

De Duistere Oudheid

Als men denkt aan de nieuwe vondsten van mensen en mensapen in Afrika die wellicht miljoenen jaren geleden geleefd hebben en dergelijke vondsten op de berg Karmel in Palestina, dan lijkt het logisch dat deze vroegste wereldbewoners door het Nijldal naar het noorden zijn getrokken en men in Egypte ook dergelijke vondsten zou kunnen verwachten.
Maar tegen alle verwachtingen in zijn er nog steeds geen vondsten gedaan met uitzondering van enige minuscule fragmenten van een schedeldak bij Kom Ombo en in de Fayoem.
Die vondsten kan men bekijken in het geologisch museum te Caïro.
Wel weten we dat ongeveer 17.000 jaar geleden gedurende ongeveer 5000 jaar mensen van het Cromagnon-ras zich in Egypte hadden gevestid, die beschikten over minstens vijf `gereedschapskisten', waaronder men stenen werktuigen verstaat.
Ook zij hadden zich bij Kom Ombo in Boven-Egypte gevestigd.
Deze mensen deden de grote stap van voedsel verzamelen en jagen naar een geregelde, zij het primitieve landbouw.
Het is mogelijk dat ze graan zaaiden, maar zeker oogstten zij de zaden van allerlei grassen in een land waar het klimaat toen koeler en natter was dan nu.
Er was veel wild en in het water leefden vissen en schildpadden.
Vogels waren er in overvloed zodat het leven toen niet al te moeilijk moet zijn geweest.
Men heeft uitgerekend dat op de vlakte van Kom Ombo, die ongeveer 375 vierkante kilometer groot was, een groep van 150 tot 200 mensen kan hebben geleefd.
Voor het stenen tijdperk betekende dat al overbevolking.
Daardoor moesten kleine groepen zich gaan specialiseren, bijvoorbeeld door het maken van werktuigen of een bijzondere wijze van voedsel verzamelen.
De mensen hadden al sikkels om te oogsten en maalstenen en omdat die altijd bij elkaar zijn gevonden moeten er groepsactiviteiten zijn geweest om granen te verzamelen en bewerken.
De mensen uit deze tijd leefden op veilige plaatsen, bij voorkeur op terrassen tussen de laagvlakten en de bergen, waar ze zich zo nodig konden verdedigen.
Op zulke plekken kan men onder andere in de bergen boven Westelijk-Thebe een overstelpende rijkdom van stenen werktuigen vinden. Ze zijn min of meer ruw maar vooral de vuistbijlen munten uit door praktische mogelijkheden want men kan ermee splijten, hakken, afslaan, krabben, slaan of steken.
Ook kan men er de kernstenen vinden waarvan scherpe scherven werden afgeslagen die men kon verwerken tot schrappers, priemen en mesjes.
De ontwikkeling der stenen werktuigen verliep in Beneden-Egypte aanzienlijk sneller dan in Boven-Egypte.
Daar maakte men al gauw mooie fijne zaagjes en scherpe stenen van een fraaie vorm evenals de scherpe stenen.
Ook had men er een speciale techniek om zogenaamde microlieten te maken, uiterst kleine en minutieus afgewerkte puntjes.
Men maakte er ook grote maalstenen van een soort dat in Boven-Egypte nimmer werd gevonden.
Deze periode gaat geleidelijk over in het Neolithicum of de laate Steentijd.
De mensen hebben dan landbouw, vee en honden.
Ze bouwden huizen en maakten aardewerk.
Ook zijn er potten versierd met afbeeldingen van mensen, dieren en schepen.
In de musea zijn hiervan schitterende exemplaren bekend.

De Dageraad Van Egypte

Om te komen tot de eerste gevestigde staat die men Egypte zou kunnen noemen,moeten we een sprong maken van vijftig à zestig eeuwen.
In de prehistorie van Egypte hebben we al te maken met een staat met een gevestigde landbouw,en irrigatie.
Men verbouwde er de zogenaamde emmer-tarwe,gerst en gierst;men at vijgen,dadels,druiven en bessen.
Er waren ezels-zowel toen als nu het nuttigste dier van het land om op te rijden en voor vrachtvervoer-- varkens en schapen,dus er was vlees in de keuken.
De mensen woonden in huizen die al een grote vooruitgang waren vergeleken bij de eerste primitieve behuizingen.
Die hadden een rechthoekig grondplan en een licht gewelfd dak.
Voor comfort zorgden matten en kleden.
De beter gesitueerde families bezaten al luxenuizen met slaapkamers,baden en toiletten.
Ze hadden hun kale muren bekleed met mooie,kleurige matten en er lagen kleden op de grond.
Men at aan hoge of lage tafels en zat op stoelen,bankjes en krukjes.
Slapen deed men op een echt bed met een leren matras.
Er werd gebouwd met in de zon `gebakken´tichel en dat materiaal zou men blijven gebruiken tot op de dag van vandaag omdat het niet voor verbetering vatbaar was.
Wat in de prehistorie vooral opvalt is de prachtige kunstnijverheid die een unieke plaats in de kunstgeschiedenis inneemt.
Men werkte niet alleen in alle mogelijke steensoorten,maar ook in ivoor en hout.
Beeldem zijn weinig bekend maar de reliëfs slaan vaak alles wat op dit gebied ooit werd gemaakt.
De stenen vazen,die al heel gauw een exportprodukt werden,waren volmaakt van vorm en uitvoering.
Men droeg mooie kleren van linnen.
Katoen werd nooit gebruikt;dit werd pas met de Romeinen ingevoerd.
De weeftechniek was nog betrekkelijk eenvoudig.
Men besteedde grote zorg aan de cosmetica die in verfijnde potjes en vaasjes werden bewaard.
Oogschaduw,poeders en mascara werden veel en ruimschoots aangewend.
Van de metalen kende men alleen goud en koper;dit laatste metaal wordt pas werkelijk effectief gebruikt als de Twee Landen-Boven-en Beneden-Egypte-tot één land worden verenigd.
Koper lijkt een zacht metaal voor gereedschap maar door hameren wist men het harder te maken.
Men kon ook dun koperdraad maken.
Van het goud maakte men in hoofdzaak sieraden die technisch en artistiek op een verbluffend hoog niveau staan.
Dat mensen die zo´n stijl van leven hadden ook van lekker eten hielden en dit wisten klaar te maken,spreekt vanzelf.
Van duiven werd soep getrokken;kwartels,niertjes en vis werden gekookt;heerlijke runderribstukken werden geroosterd.
Men maakte compote van onder andere vijgen maar aten bessen vers.
Kaas werd bij het brood gegeten en een en ander werd weggespoeld met wijn en bier van uitstekende kwaliteit.
Dat de prehistorische Egyptenaren echte levensgenieters waren blijkt overduidelijk.
Men had een geschreven taal want er zijn labels gevonden met de inhoud van kruiken terwijl ook de stoppen van grote kruiken vaak van een op-schriftwerden voorzien.Heel veel elementen uit het latere `klassieke`Egyptisch zijn reeds in die prehistorische schrifttekens te vinden.
Het prehistorische Egypte stond gereed voor de toekomstige taak: een wereldrijk te vestigen dat het tientallen eeuwen uithield en dat nu nog steeds een begrip is.

Goddienst en Goden

Voor onze kennis betreffende godsdienst en levensbeschouwing
van het oude Egypte zijn we afhankelijk van afbeeldingen,
teksten en een wetenschappelijk interpretatie hiervan.
Juist in die interpretatie is de laatste tijd nogal wat veranderd.
In het oude Egypte dacht men ongedifferentieerd.
Men wist de mens in de kosmos ingeschakeld en maakte geen verschil
tussen theïsme,het geloof in een scheppende god,levend,zelfbewust
enpersoonlijk,en pantheïsme,de vereenzelving van god en wereld.
De Egyptenaren streefden er naar verschillende gezichtspunten
met elkaar te combineren in plaats van aan één enkele mogelijkheid
te denken.
De godsdienst komt als het ware voort uit één gemeenschappelijk
verschijnsel:uit de dood vernieuwt zich altijd weer het leven.
Dit verrijzende leven ziet men dan gemanifesteerd in de farao
die na zijn dood terugkeert in zijn troonopvolger.
In de piramideteksten wordt de hemelvaart van de dode koning,
als een valk opstijgend,duidelijk beschreven.
Hij zal dan deel hebben aan het onvergankelijke leven van het
universum,en wordt opgenomen onder de sterren.
Daarom staat de Godin Noet vaak afgebeeld aan de binnenzijde van
het deksel van zijn sarcofaag.
Het ongedifferentieerdedenken stelt de oude Egyptenaar in staat
zich een soort ideale rechter voor te stellen:niet de ene partij
geeft hij als enige gelijk en de tegenpartij de schuld.
Hij behoort het relatieve recht van beiden te erkennen.
Een dergelijke ideal rechter vinden we in Thot terug.
Ongedifferentieerd denkend hoeft men ook geen verschil te maken
tussen de zaak zelf en iets dat er weinig mee te maken heeft.
Tussen voorstelling en realiteit bestaat geen verschil en zo
kunnen we begrijpen waarom de verwijdering van iemands naam van
een gebouw,voorwerp of monument betekende dat die persoon ophield
te bestaan.
Zijn naam was hij zélf.
Het vaak voorkomend doelbewust vernielen van namen en portretten
zullen we in Egyptes geschiedenis nogal eens tegenkomen.
We weten heel weinig van de Goden uit de prehistorie van Egypte.
De eerste inscripties waaruit de grondslagen van de Egyptische religie
konden worden opgemaakt stammen uit de vijfde en zesde dynastie.
Een van de oudste goden blijkt Amon-Ra te zijn (de zonnegod),die
sterft in het Westen als de ondergaande zon.
Het Westen was dus de plaats van de dood en om die reden lagen
de grasvelden en dodensteden in de Westelijke woestijn.
Als de zon,bron van alle leven,oprees begonnen de hondskopapen,
een soort bavianen,luid te roepen.
Voor de Egyptenaren waren dit jubelkreten van de heilige apen.
Dat na iedere duistere nacht de zon weer in volle schoonheid en
straling oprees was voor de Egyptenaren steeds weer een groot wonder.
Ze zagen die herrijzenis dan ook als een levensvernieuwing.
De Egypte naren vergeleken dit herrijzen van de gestorven zon met
het lot der mensen.
Want ook als gestorvene zou de mens een nieuw leven beginnen.
Even zeker als ook de zon herrees.
Tijdens de vijfde dynastie werd Ra de zonnegod van heel Egypte;zijn
verheffing luidde een nieuw,door priesters beheerst koningsgeslacht in.
In de naam van vrijwel alle farao's werd de naam van Ra opgenomen.
De tempels kregen een andere vorm.
Die waren duister geweest;nu kon het zonlicht er aan alle kanten in-
vallen.

Ze hadden enorme binnenhoven en in plaats van het beeld van een god stond er nu een reusachtige obelisk op een zwaar voetstuk als symbool van Ra.
Ook de Sfinx,een mannelijk wezen in de gedaante van een ram of leeuw met een mensenhoofd-vaak de afbeelding van de regerende farao-was een zonnebeeld.
De sfinx van Gizbh is de beroemdste van alle.
In het Egyptische pantheon (eregebouw voor de overleden beroemde mannen van een land)had iedere godheid zijn eigen vastgestelde plaats, en een klein aantal was verre boven hen verheven.
Amon of Amon-Ra was daar een van,evenals Ptah,de grote god van Memphis die oeroud was en vaak als de eerste god van Egypte werd beschouwd.
Hij was de bouwmeester van het heelal.
Ptah wordt meestal afgebeeld als een in een nauw kleed gehulde man met een baard.
Thot was eveneens een oeroude god,die met zijn wijsheid Amon bij-stond in zijn moeilijke taak van oppergod van Thebe.
Amon betekent de `verborgene'.Hij stelde een geheime goddelijke kracht voor dié in het licht tot de mensen kwam,zodat zijn samen-smelting met Ra heel logisch was.
Evenals de andere goden werd Amon vereerd in de vorm van een dier: een ram of een gans.
Osiris,Isis en Horus horen bij elkaar.
Osiris was een dodengod en verscheen in menselijke gedaante,met in zijn handen de scepter en de zweep,de koninklijke emblemen.
Isis was de vrouw en zuster-gebruikelijk bij vorstelijke huwelijken-van Osiris,trouw en toegewijd.
Toen Osiris doorzijn slechte broer Seth werd gedood en aan stukken gescheurd,zocht Isis de lichaamsdelen weer bijeen en klaagde erbij met haar zus Nephtys.
Beider rouwkreten bracht Osiris weer tot leven.
Osiris verwerkte toem bij Isis een kind:Horus.
Deze god wordt dan ook vaak afgebeeld als een baby op de schoot van zijn moeder.
Amon-Ra had als echtgenote de godin Moet,afgebeeld als een vrouw met de dubbele kroon vna Boven-en Beneden-Egypte.
Zij was een moedergodin;haar mooiste tempel stond in Thebe,
Een andere belangrijke godin was Maat,die alles vertegenwoordige Wat waar,juist,rechtvaardig en regelmatig is.
Ze was de schutsgodin der rechters.
Ze draagt een struisveer op het hoofd of in de hand.
Van de dodengod Anoebis met de jakhalskop beweerden sommigen dat hij de zoon van Osiris en Nephtys was;anderen hielden de boze Seth voor zijn vader.
In de onderwereld wees Anoebis de doden de weg naar Osiris en bij het wegen van het hart sprak hij recht met de andere goden.
Hij bewaakte de grafvelden en hielp bij het balsemen der doden.
Twee godinnen die erg op elkaar lijken zijn de leeuwegodin Sekhmet en de kattegodin Bastet.
Sekhmet was,haar aard getrouw,een gevaarlijk wezen,de verpersoonlijking van de woestijn die als een dood land de Nijl insluit.
Ze was gehuwd met Ptah en heerste met hem in Memphis.
Later ging men Sekhmet vereenzelvigen met Hathor,beschermster der vrouwen en godin van liefde en plezier.
Hathor was de maangodin en stond in nauw verband met het heelal en de landbouw.

(vervolg van de vorige bladzijde)

In de vroegste tijden werd ze vereerd als koe;daarna werd ze een vrouw met een koeiekop en nog later een vrouw met koeiehorens en soms -oren.
De kattegodin Bastet was een vriendelijk figuur,symbool van de zachte en arme vruchtbaarheid van de Nijlvallei.
In de stad Boebastis placht men grote en vrolijke feesten voor de godin te geven,waar de mensen van heinde en ver naar toe kwamen.
Khonsoe,de maangod,zoon van Amon-Ra en Noet,vormde met hen de bekende Thebaanse triade.
En zo komen we tot een van de merkwaardigste goden van Egypte, Aton,de later door de ketter-koning Echnaton ingevoerde nieuwe staatsgod die Amon (tijdelijk) van de troon stootte.
Deze weinig bekende zonnegod uit de buurt van de stad Heliopolis, wordt nader belicht in het hoofdstuk over Echtnaton.
Een aantal heilige dieren werd buitengewoon vereerd.
Ze zijn waarschijnlijk nog ouder dan de goden en worden later symbolen voor bepaalde godheden.
Mogelijk waren die dieren oorspronkelijk totems van de verschillende stammen,waaruit het volk toen bestond.
De liefde voor deze dieren ging zo ver dat men hen balsemde en in keurige sarcofaagjes begroef.
Zo zijn er veel kattemummies gevonden.
Maar ook mummies van krokodillen,jakhalzen,ibissen(letterlijk bij miljoenen!),apen,paarden,valken,stieren,muizen en nog veel meer dieren.
De bekende Apis was een stier met een heel speciale tekening - zwart met een vierkante vorm,het symbool van kracht en mannelijkheid.
De leeuw werd door heel Egypte vereerd,vaak als beschermer van de farao.
Ramses II bezat zelfs een 'vechtleeuw' die hem begleidde op zijn veldtochten.
De krokodil gold als incarnatie van de god Sobek en was geen bemind, maar wel een zeer gevreest dier.
In het museum in Leiden zijn enige krokodilmummies te zien.
De poes was zeer geliefd in Egypte en genoot als huisdier een heerlijke positie.
Als de huispoes stierf ging de hele familie in rouw !
Wie een kat doodde kon op de doodstraf rekenen.
Er zijn in Egypte talloze bronzen en houten poezebeeldjes gevonden.
Er werden in Egypte ook de nodige vogels vereerd.
Ibis en valk namen een heel belangrijke plaat in,
De Ibis behoorde tot Thot,de valk bij Ra en Horus,terwijl men aan-aan dat de menselijke ziel zich in een valk - door zijn hoge vlucht een typische zonnevogel - kon incarneren.
En dan is er natuurlijk de scarabee of mestkever,een van de allerheiligste dieren die op ontelbare voorstellingen te vinden is.
Men stelde zich voor dat hij aan de hemel de zonnebol voortrolde zoals hij het op aarde het mestballetje deed,
Scarabeeën speelden vooral bij de dodencultus een belangrijke rol en werden meegewikkeld in de windsels van de mummie.

De Piramidebouwers.

Wanneer een farao uit het oude Rijk aan de macht kwam, ging hij zich onmiddelijk bezighouden met de plannen en problemen verbonden aan de bouw van de piramide,die zijn toekomstig graf zou worden.
De grote organisatie van bouwers en architecten werd in beweging gezet.
Ieder dorp moest het vereiste aantal werkploegen naar de steengroeven of de bouwplaats zenden.
De koninklijke opslagplaatsen gaven werktuigen en kleding uit.
Al deze mensen zagen zich geplaatst voor een enorm karwei,een levenstaak bijna.
De grote piramide,voor Cheops te Gizeh gebouwd,werd opgetrokken uit ruim twee miljoen blokken steen,waarvan het merendeel tussen de twee en twee en een halve ton woog.
Ondanks de geweldige afmetingen van deze taak,werd het bouwwerk omstreeks 2600 voor onze jaartelling,nog binnen de 23 jaar tellende regeringsperiode van de farao,voltooid.
En dan te bedenken dat de werklieden slechts over de allereenvoudigste werktuigen beschikten,en alles moesten doen zonder trekdieren.
Zelfs het wiel was nog niet bekend.
Daarom werd er van de technici een grote vindingrijkheid verlangd.
Op de bladzijden die nu volgen hebben deskundigen getracht een reconstructie te geven van een aantal methoden en werkwijzen waarvan de piramidebouwers zich bedienden.

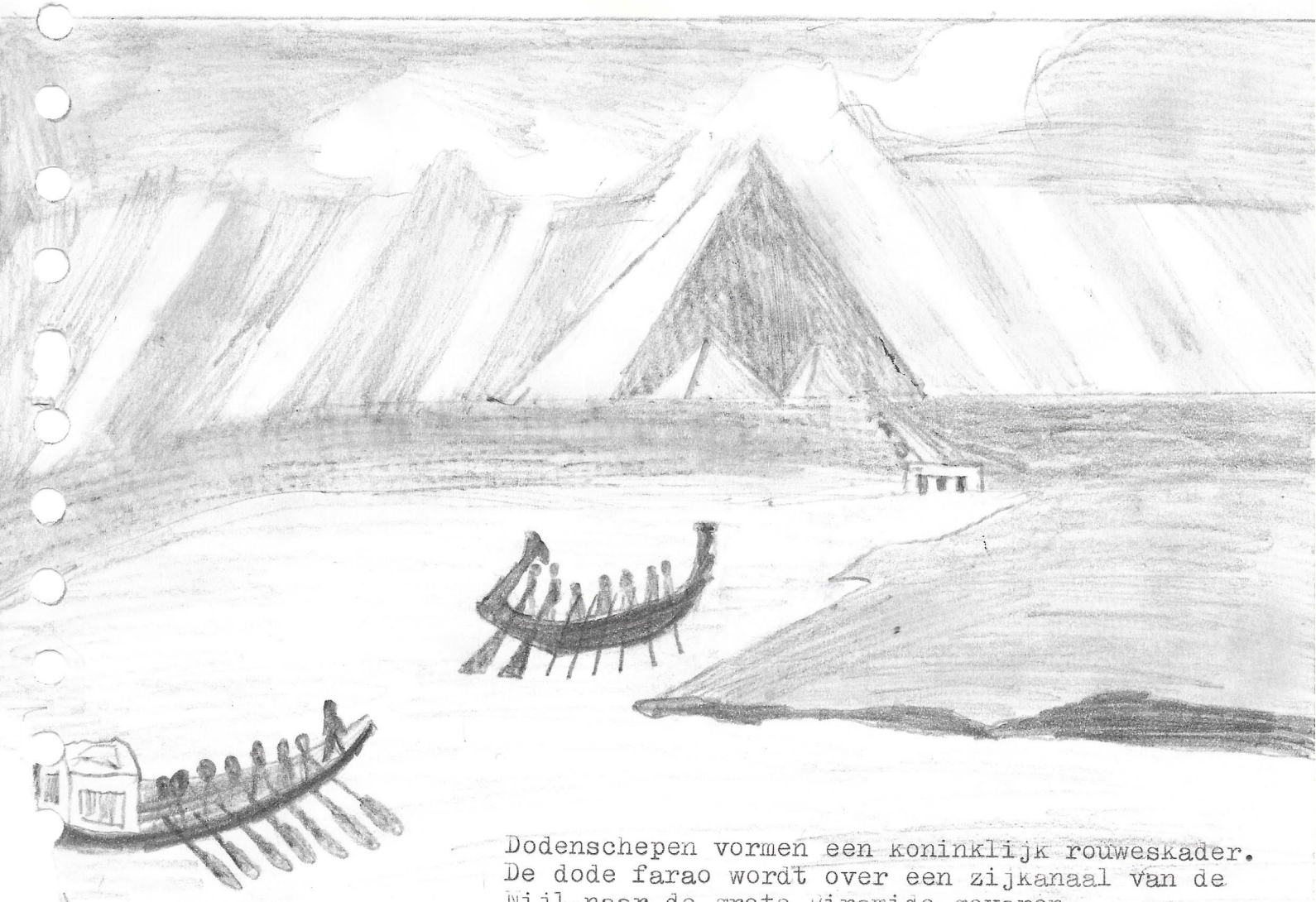

Dodenschepen vormen een koninklijk rouweskader.
De dode farao wordt over een zijkanaal van de Nijl naar de grote Piramide gevaren.

Zwaar en inspannend werk in de steengroeven.

De Grote Piramide te Gizeh werd vrijwel geheel uit kalksteen opgetrokken.
Maar sommige steenblokken waren van graniet, en deze brachten ernstige problemen met zich mee.
Graniet is zo hard dat de Egyptische koperen zagen en beitels er nauwelijks een tand of put in konden krijgen.
Er moesten speciale hamers aan te pas komen om ruwe gleuven, of spleten, in de steenwanden te slaan; vervolgens brachten werklieden in deze gleuven houten wiggen aan: met water doordrenkt zette hout uit en deed brokken steen afsplijten.
De massieve steenklompen werden daarna tot ruwe blokken gehamerd.
De blokken werden schilderd met verschillende merktekens van de groeve.
Sommige van deze merktekens gaven aan wat de bestemming van een blok was; andere betekenden een waarschuwing als 'deze kant boven'. Weer andere stelden de naam van de werkploeg uit de groeve voor, zoals 'de sterke ploeg' of 'de ploeg zonder ophouden'. Sommige trokken zich nergens iets van aan en waagden het met een inscriptie als 'hoe dronken is de koning'.

(vervolg van onderaan)

bezig de koperen werktuigen te harden.
Links voorziet een werkman het blok van een schilderige merking van de groegroeve.

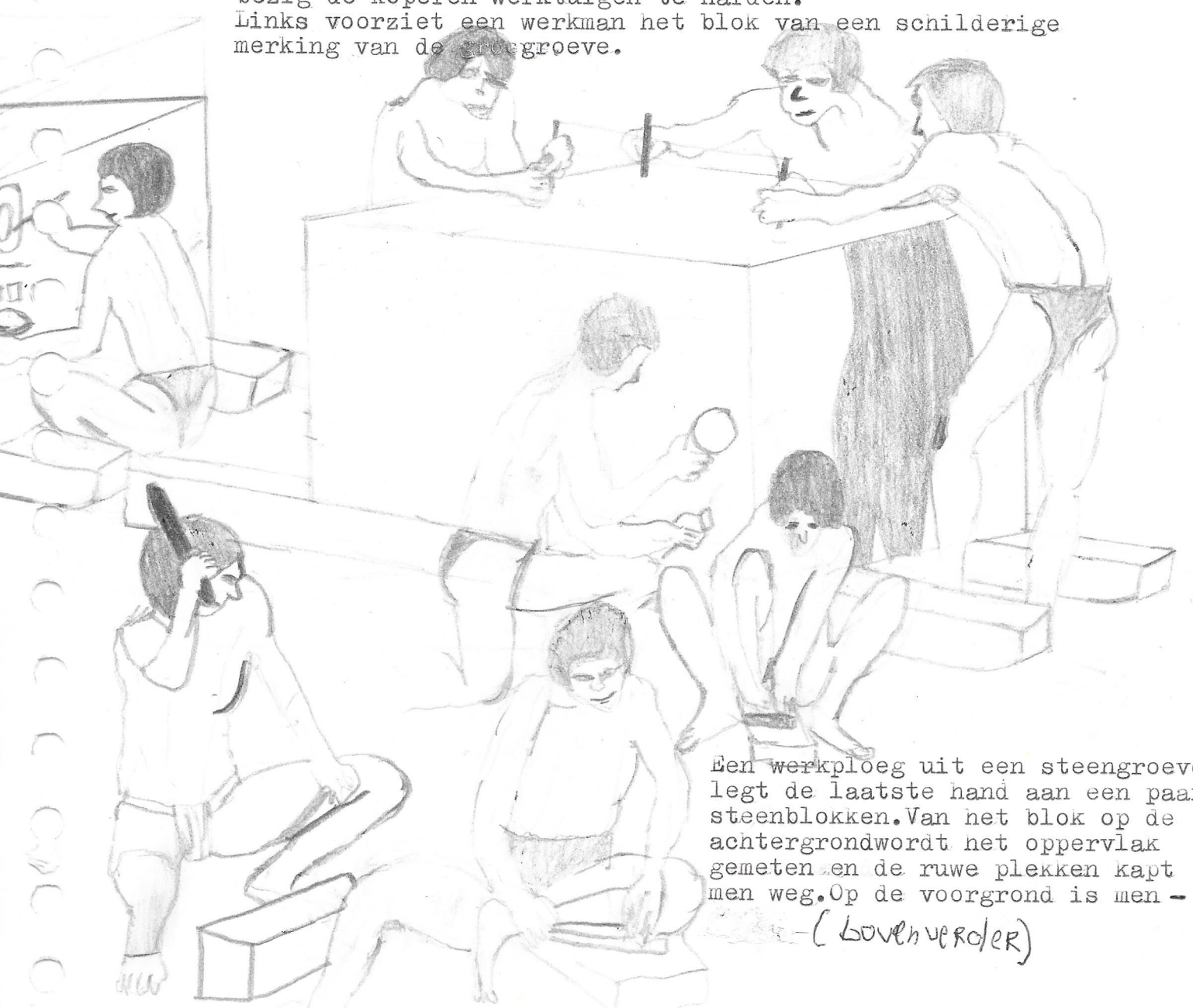

Een werkploeg uit een steengroeve legt de laatste hand aan een paar steenblokken. Van het blok op de achtergrondwordt het oppervlak gemeten en de ruwe plekken kapt men weg. Op de voorgrond is men -

(bovenverder)

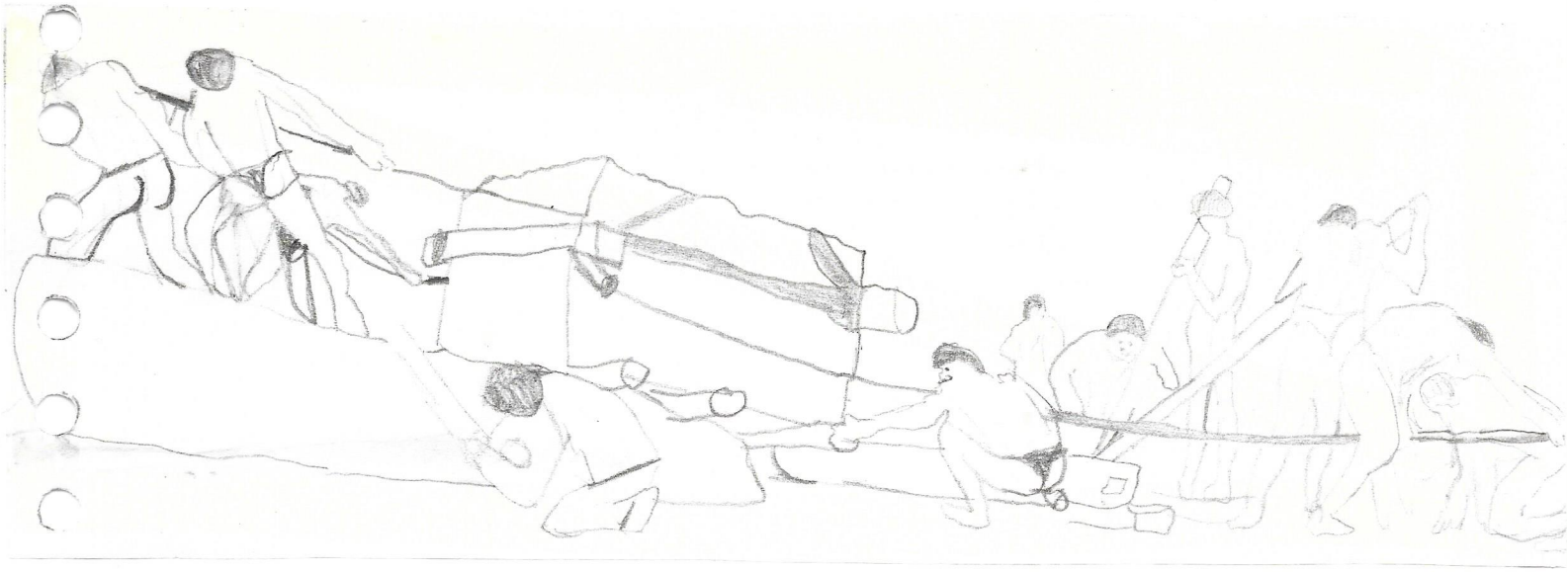

Onderaan de helling trekken de werklieden een granietblok op een houten slede.
Door gebruik te maken van rollers,hellingen en sleden waren de werkploegen in staat blokken,die soms 15 ton wogen,van de steengroeve naar vrachtboten te slepen,die aan de oever van de Nijl,enige honderden meters verderop,lagen te wachten.

Honderdduizend man twintig jaar aan het werk.

De Griekse geschiedschrijver Herodotus,nogal gevoelig voor de hoogdravende verhalen van de plaatselijke gidsen,liet zich vertellen,dat 100.000 slaven twintig jaar lang aan de bouw van de Grote Piramide zwoegden.
Maar in werkelijkheid werden er maar 4000 bouwvakkers tegelijk aan het werk gezet.
Bovendien neemt men aan,dat het vrije burgers waren,opgeroepen voor staatswerken.
Er werd gewerkt in ploegen van 18 tot 20 man,die de zware steenblokken de hellingen optrokken en op hun plaats zetten.
Tenslotte kapten steenhouwers,te beginnen op de 146 meter hoge top, de blokken af,zodat de piramide gladde,fraai aflopende zijvlaken kreeg.
Ondanks het zware werk,waren sommige ploegen zo erg met hun werk voor de koning ingenomen,zodat zij,gelijk later een voorman opmerkte,voortzwoegden `zonder dat ook maar één man uitgeput raakte, zonder dat ook maar één man dorst leed`,en dat zij tenslotte`goed gehumeurd thuis kwamen,verzadigd van brood en dronken van het bier.

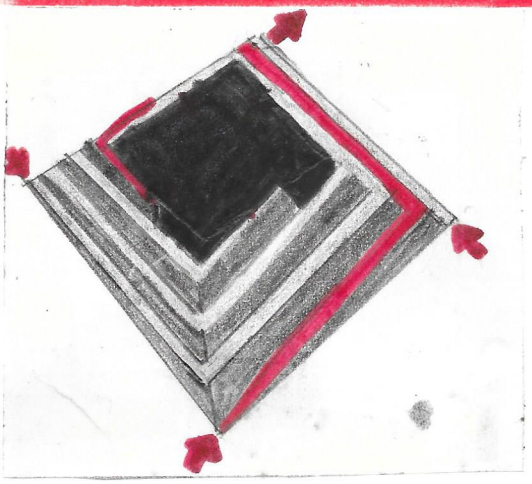

Langs de vier zijden van de piramide werden oplopende hellingen boven elkaar aangelegd, drie omhoog en één omlaag.
Iedere helling begon op een hoek(buitenste pijlen)en ze kwamen alle tezamen aan de top van het bouwwerk(binnenste pijlen).De bruine omlopende lijn geeft het pad van één van de hellingen aan.

Hier zie je hoe ze een piramide aam het bouwen zijn.
Alles werd naar boven getrokken op sleden, om de weg die naar boven leid goed begaanbaar te maken werd er een soort was op de

(achterkant verder)

(vervolg van de voorkant)

weg gegoten.
Daardoor konden de stenen beter omhoog getrokken worden.

Een wereldwonder van binnen bekeken.

De Grote Piramide werd om zijn geweldige afmetingen één van de zeven wereldwonderen uit de oudheid genoemd.
Maar de inwendige bouw met zijn gangen,luchtkokers,Grote Galerij en koninklijke grafkamers,is evenzeer een wonder van architectuur.
De Egyptenaren legden een buitengewone bouwkundige vaardigheid aan de dag door een ongekend staaltje van hun vakbekwaamheid te leveren bij het ontwerp van het inwendige,dat de enorme druk van buitenaf moest weerstaan.
De grote Galerij b.v. werd voorzien van een door lagen boven elkaar versterkte zoldering;de koningskamer werd geschraagd door zes daken om het kruingewicht op te vangen.
Oorspronkelijk had Cheops de bedoeling gehad een kleinere piramide met een diep in de rotsbodem verzonken grafkamer te laten bouwen.
Maar naarmate zijn aspiraties toenamen,herzag hij tot tweemaal toe zijn plan.
Ook de tweede,hoger geplaatste grafkamer(toegewezen aan de koningin) werd opgeheven voor een derde,tevens de laatste.

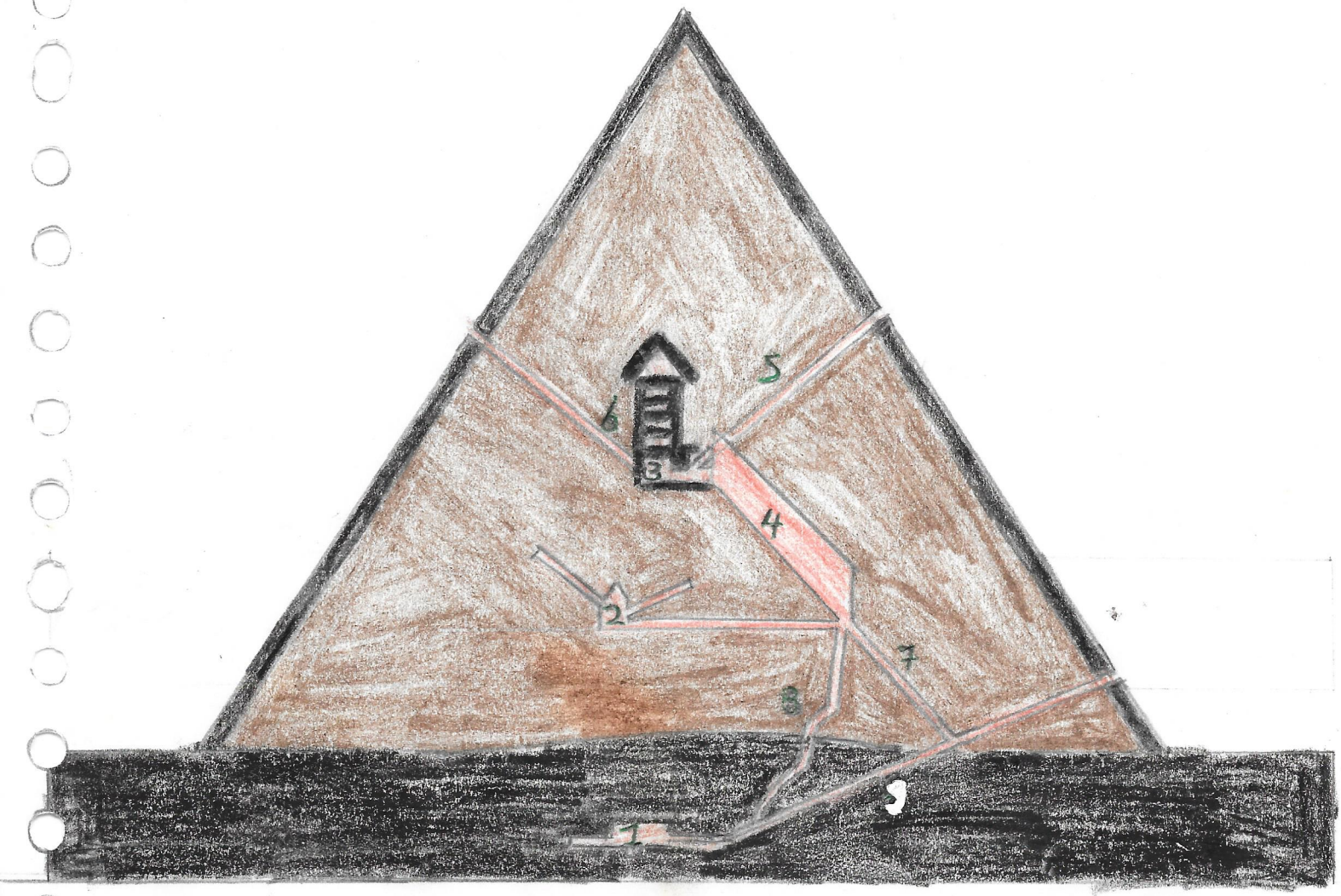

De buitenkant van de piramide was bekleed met dikke platen zuiver gehouwen kalksteen.Binnenin werden twee grafkamers(1 en 2)uitgezet, die onvoltooid bleven.De eigenlijke grafkamer(3)kon bereikt worden door de grote galerij(4)en werden van frisse lucht voorzien door twee nauwe luchtkokers(5 en 6).Nadat de stijgende gang(7)van binnenuit door valstenen was gesloten,konden de werklieden in de galerij door een schacht(8)wegkomem en via de dalende gang(9)de buitenlucht bereiken.

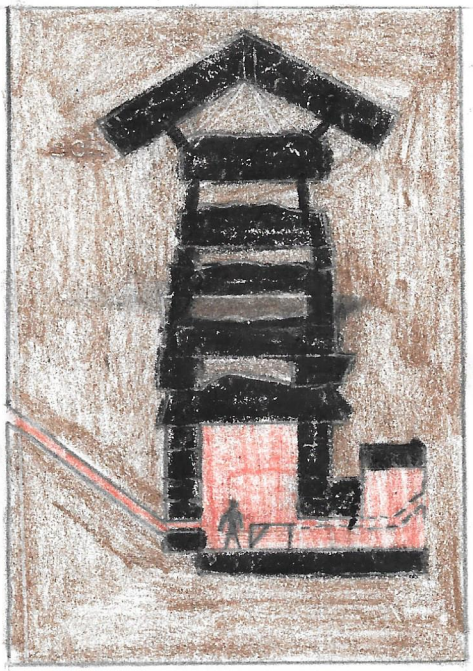

Het gaffelvormig dak en de vijf daaronder aangebrachte enorme granieten steenplaten waren bedoeld om de koningskamer te beschermen tegen de geweldige druk van de kruin van de piramide.
Hoewel thans een aantal van de steenplaten gebarsten zijn,is de kamer niet ingestort.

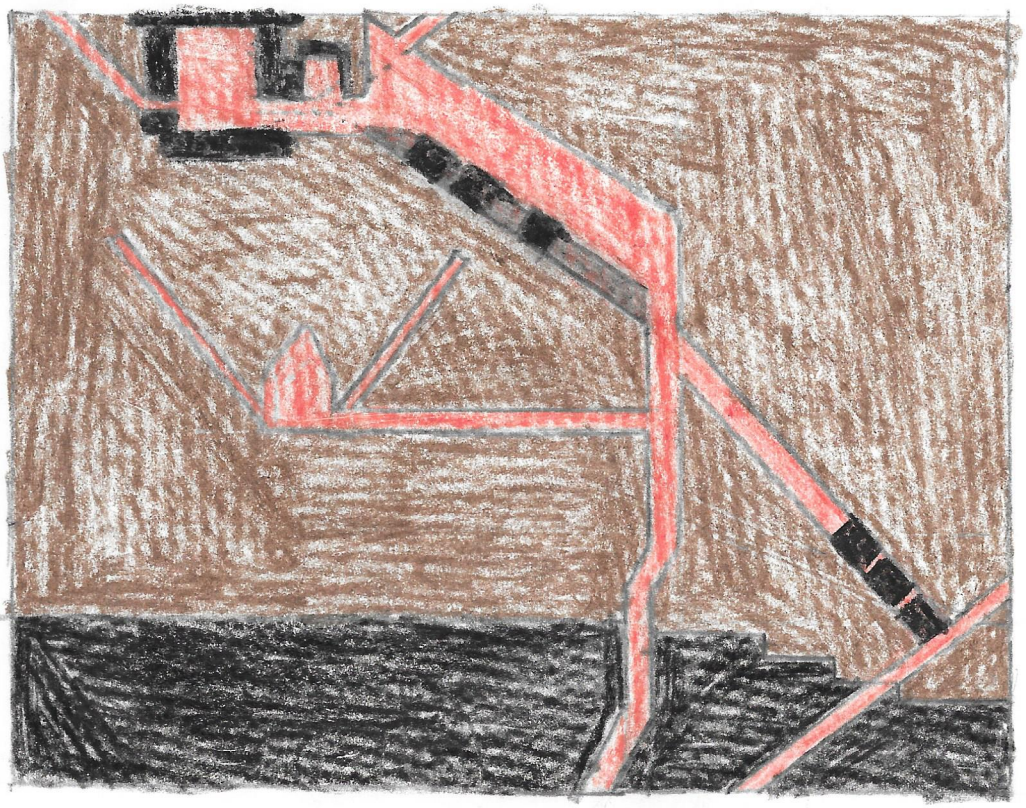

De Grote Galerij,een aflopend vertrek dat bijna 46 meter lang en ruim 8 meter hoog was,werd tijdens de bouw tevens voorzien van valstenen (zwart),die dienden ter afsluiting.
Wanneer de werklieden aan de zijhelling (donkere gedeelte)de dwarsbalken die deze valstenen stutten,wegnamen,gleden deze omlaag en sloten de stijgende gang af.

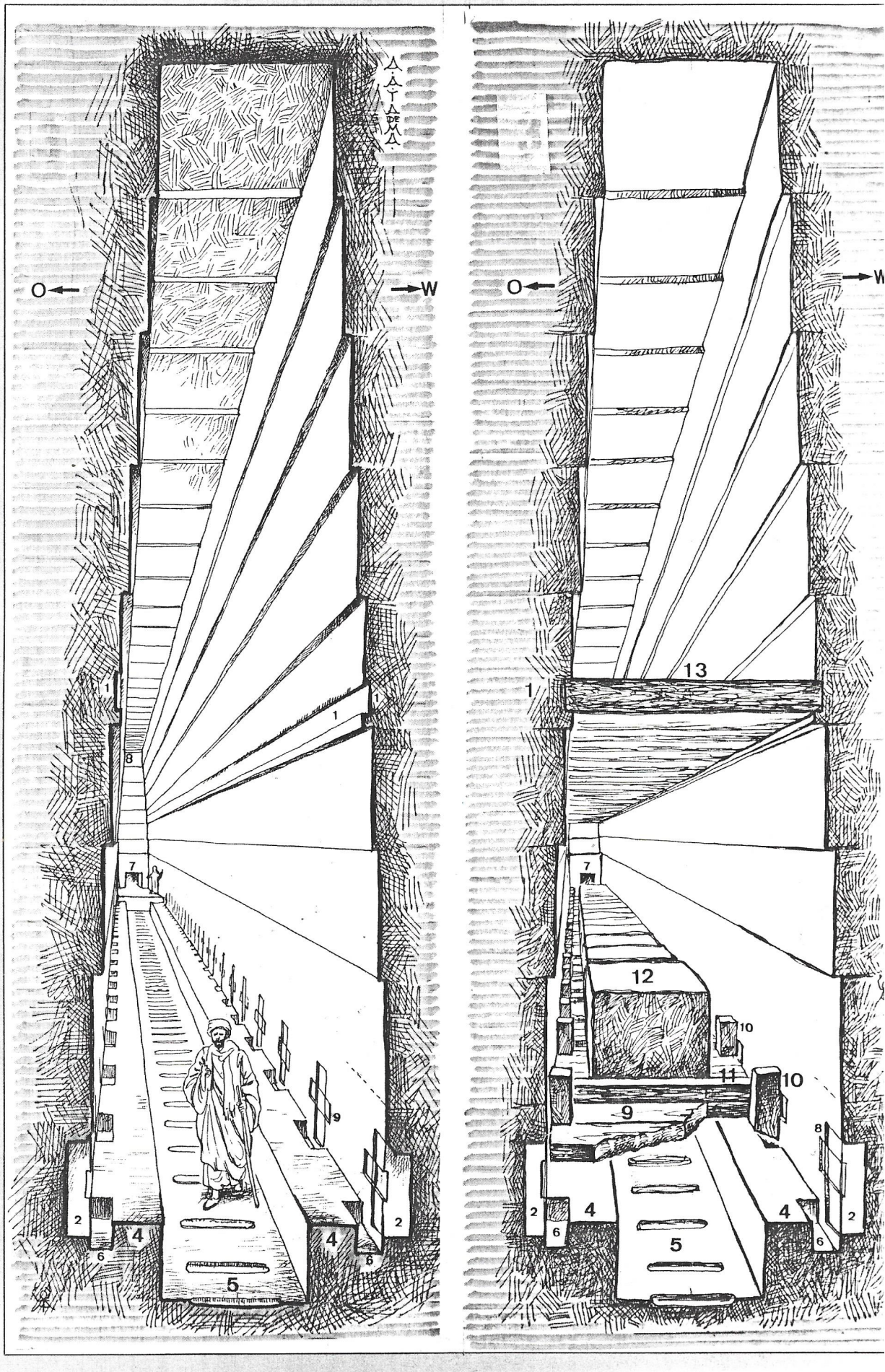
O
W
1
8
7
9
2
4
6
5
13
12
10
11

De Laatste gang naar de andere wereld

Toen Cheops in zijn paleis de laatste adem uitblies,werd zijn lichaam op de laatste reis voorbereid.
Zijn mummie werd over de Nijl naar Gizeh vervoerd,de plaats waar de voltooide piramide voor hem in gereedheid was gebracht.
Het piramidecomplex bestond uit de volgende bouwwerken:een poort- of daltempel,een overdekte opgaande gang met lichtspleten,een dodentempel en de eigenlijke piramide.
In de daltempel werd het lijk van de farao voor de grafllegging klaargemaakt.
Op de dag van de begrafenis zelf sleepten werklieden,zie beneden, het dodenschip met de koninklijke mummiekist omhoog langs de grote opgang.
Ze werden voorafgegaan door priesters.
Achter de lijkbaar werd een boot meegedragen om in het hiernamaals te kunnen varen;dergelijke dodenschepen werden naast de piramide in kuilen begraven.
Recht op de voorgrond ziet men een voorover liggende arbeider in het gezicht van de naderende kist.
In de onmiddelijke nabijheid van de piramide bevonden zich kleine dorpjes,bewoond door priesters en werklieden die belast waren met het onderhoud van de laatste rustplaats voor de dode farao.
En toch nam men aan dat zijn geest hier slechts tijd tot tijd zou vertoeven.
Zoals in een piramide hymne te lezen:`Hij is niet langer op aarde, hij is in de hemel!
Hij jaagt door de lucht als een reiger;hij heeft de hemel gekust als een valk;hij is luchtwaarts gesprongen als een sprinkhaan.'

Een grote oprit,waarvan thans nog maar weinig in tact is,leidde maar een recht-hoekige dodentempel aan de voorkant van de grote piramide.Van daaruit werd de mummiekist naar een plek gedragen onder de grafingang en vervolgens ongeveer 17 meter opgesleept naar de opening.

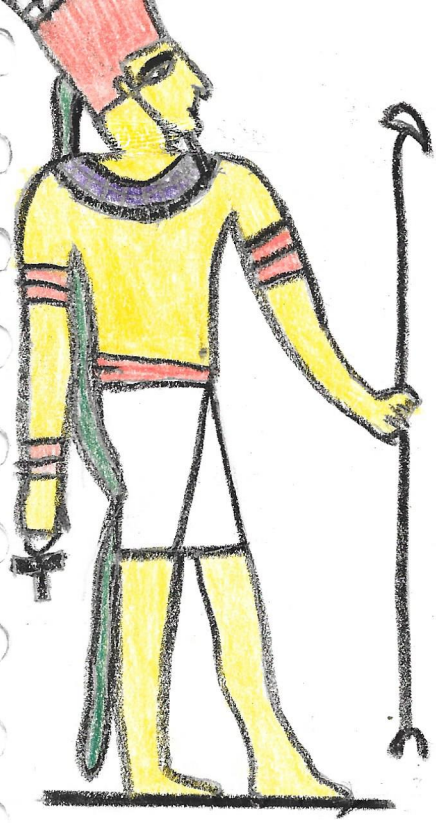

AMON

Oorspronkelijk was hij de beschermgod van Thebe, maar ook van de vruchtbaarheid, de paring en het licht. Daarom versmolt hij later met de zonnegod Ra tot Amon-Ra en werd aan hem gelijkgesteld. Als schepper van het achttal te Hermopolis en als 'Grote Verborgene' beheerst hij ook de wind, vandaar dat hij een kroon van veren draagt en 'alle mensen zijn goddelijke adem inademen.' In de regel is hij afgebeeld als mens en in het blauw en draagt in de ene hand het anch-teken, in de andre de was-skepter. Men ziet hem ook wel met een ramskop met naar beneden omgebogen horens. Zijn heilige dieren zijn ram en de gans. Met zijn gemalin Moet en hun zoon Chons vormt hij een heilige gezins-drieëenheid. Na de verdrijving van de Hykos door de vorsten uit Thebe werd hij verheven tot rijksgod. Zijn tempel te Karnak stelde alle andere Egyptische gebouwen in de schaduw en de Amon-priesters werden de rijkste en invloedrijkste van het land. Ondanks de Amarna-episode onder Echnaton en de afgunst die men vanuit andere cultusgemeenschappen ten toon spreidde kon hij zichhandhaven tot in de 5e eeuw v.Chr. Behalve de Karnak-tempel was het Ammonium in de oase Siwa een in oudetijden wereldberoemd Amon-heiligdom. Kambyses bezocht dit orakel vergeefs, Alexander de Grote daarentegen met sukses. Deze laatste werd daar als zoon van Amon feestelijk ingehaald.

ANOEBIS

Volgens de Osiris-legende is deze god een zoon van Osiris, die de laatste zonder het te willen onwettig bij Neftys had verwerkt. Reeds in oude tijden was hij de dodengod, lang voordat Osiris die taak van hem overnam. Hij is de 'Balsemer van de lijken' geblevenen dus ook 'Hij met de mummiezwachtels', de 'heer van de dodenstad' en Hij uit de voorhof van de goden' (de benaming voor de plaats waar de lijken gemummificeerd werden). Hij is ook degene die de dode voor diens intrede in het dodenrijk Amentet zo voorbereidt, dat deze er passend uitziet als hij voor Osiris' rechterstoel verschijnt. Intussen worden de daden van de dode tijdens het leven gewogen door Horus en Anoebis. Gewoonlijk bewaakt hij in de gedaante van een zwarte hond bovenop een mastaba de toegangen van de rotsgraven. Ook wordt hij wel afgebeeld in mensengedaante met een zwarte huid en een jakhalzekop (dus geen hondekop, zoals de grieken dachten). Zijn grootste Egyptische heiligdom bevond zich in de Midden-Egyptische stad Kynopolis, de 'hondestad'. Hij is vaak afgebeeld in rotsgraven, in Anoebis-kapellen in Der el-Bari en in het graf van Senodjem in Der el-Medina.

(vervolg van de vorige bladzijde)

APIS

Volgens Manetho moet Apis, een van de oudste vruchtbaarheidsgoden, tegelijk met de verering van de Heliopolische Mnevisstier en de blok van Mendes ten tijde van de 2e dynastie officieel zijn erkend.
In Memphis betekende dit dat hij met Pta verbonden raakte, wiens 'heerlijke ziel' hij is geworden.
In het kader van het latere teologische vereniging van andere goden (ook Apis) met Ra kreeg hij een stralend kenteken tussen de horens: de zonneschijf.
Tenslotte vermengde hij zich ook met Osiris (het 'bezielde beeld van Osiris') en werd later tot dodengod gepromoveerd toen hij na zijn dood net als alle mensen Osiris-Apis werd.
Altijd wordt hij afgebeeld als een gedrongen zwarte stier, die een zonneschijf tussen de horens draagt met een zich oprichtende cobra.
Midden op het voorhoofd heeft hij een driehoekige witte vlek.
De flanken, poten en de punt van de staart zijn wit.
Om de hals draagt hij een brede meerdelige band, een dek op de rug en op zijn nek en achterdeel een gier met uitgespreide vleugels.
Zijn grootste heiligdommen zijn het Serapeum in Sakkara en dat in Alexandrië.

ATOEM

Hij staat aan het hoofd van het Heliopolische negental, met Ra verbonden tot de scheppergod Atoem-Ra.
De myten over de dagelijkse omloop van de zonnegod Ra beschrijven hem als de 'Vervolmaker', die 's avonds als een bevende oude man verschijnt als de zon ondergaat.
Daarom is hij ook de god van de zonsondergang.
Meestal wordt hij afgebeeld in mensengedaante met een dubbele kroon op, als 'Heerser over beide landen', met de was-skepter en het levensteken maar ook, zijhet minder vaak, als een slang.
Pitom, hoofdstad van de achtste Neder-Egyptische provincie en grensstad in de Wadi Toemmilat, heeft de bijnaam 'Huis van Atoem', wat erop wijst dat hier een Atoem-cultus was.

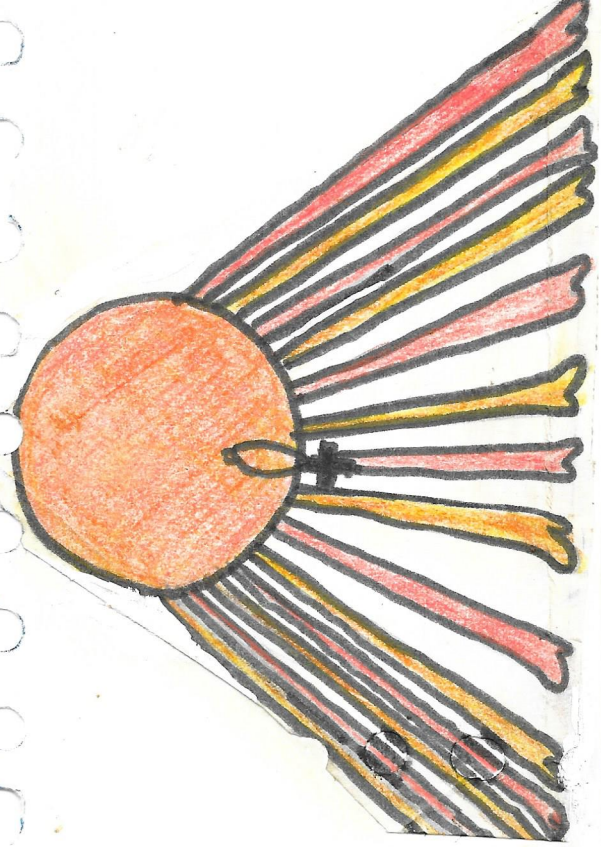

(Vervolg van de vorige bladzijde)

ATON.

De als zichtbaar matuurverschijnsel werd aanbeden als de enige god,in tegenstelling tot de vroegere zonnegod Ra met zijn vele in mensengedaante afgebeeld verschijningsvormen.
Vanuit Heliopolis verbreidde zich omstreeks 1450 v.Chr. de Aton-verering,die tenslotte onder Amenofis IV (Echnaton)tot de algemene Aton-godsdienst voor heel Egypte zou uitgroeien.
Aton wordt altijd als zonneschijf afgebeeld, met naar beneden lopende stralen die in geopende handen eindigen.
In het midden staat het teken voor'leven schenkend'.
Het voornaamste heiligdom van Aton bevond zich in Amarna.
Belangerijk zijn de rond hem ontstane zonnehymnen waarvan de mooiste door de koning zelf zijn geschreven: '...gij gaat aan de westelijke klimme ter ruste;dan ligt de aarde in duisternis alsof ze gestorven ware...Gaat gij's morgens weer aan de klimme op,glanst gij overdag als Aton,dan verdrijft gij de duisternis en schenkt ons uw stralen...'

Bastet

Oorspronkelijk is Bastet vermoedelijk een plaatselijke beschermgodin geweest en de 'Geweldige vorstin van Boebastis'in de Delta,waar zij als een vrolijke godin van liefde en vreugde vereerd werd.
Herodotus bericht:'*Als zij naar Boebastis gaan,verloopt het feest als volgt:in iedere boot varen grote mensenmenigten erheen.*
Sommige vrouwen hebben ratels waarmee ze lawaai maken terwijl de mannen fluitspelen.
De rest zingt en klapt in de handen.
Als ze een stad voorbijvaren sturen ze boten naar de oever en gedragen zich zo:sommige vrouwen doen zoals al is verteld,anderen roepen de vrouwen uit de stad naar buiten en plagen hen,weer anderen dansen of staan op en trekken hun rokken omhoog.
Dit herhaalt zich bij iedere stad die aan de rivier ligt.
Als ze in Boebastis komen vieren ze feest en brengen grote offerranden.
Daarbij wordt in een paar dagen tijd meer wijn verbruikt dan in het verdere jaar.
Het aantal gasten,mannen en vrouwen zonder kinderen, bedraagt zelfs wel eens 700.000,zoals de inheemse bevolking beweert.'
Bastet wordt afgebeeld in mensengedaante met een vrolijk lachende kattekop,een borstschild met een katte-of leeuwenkop erop,een mandje aan de arm en een muziekinstrument in de hand.
Ook beeldt men haar wel af als een grote majestueuze kat of een moederkat met jongen.
In latere tijden werden voor de mummies van deze dieren uitgebreide nekropolen (dodensteden) aangelegd.

BES

Bes is een halfgod of beschermgeest,afgebeeld als een misvormde sater,vaak met uitgestoken tong,lachend of grotesk gapend.
Hiermee moet hij de mensen geruststellen en boze geesten,slangen en krokodillen afschrikken.
Hij beschermt ook barenden en zwangeren tegen allerlei kwade invloeden.
Afbeeldingen van Bes zijn vaak te zien op de muren van geboortehuizen(mammisi)in de grote tempels.

tekst van dit plaatje staat op de volgende pagina.

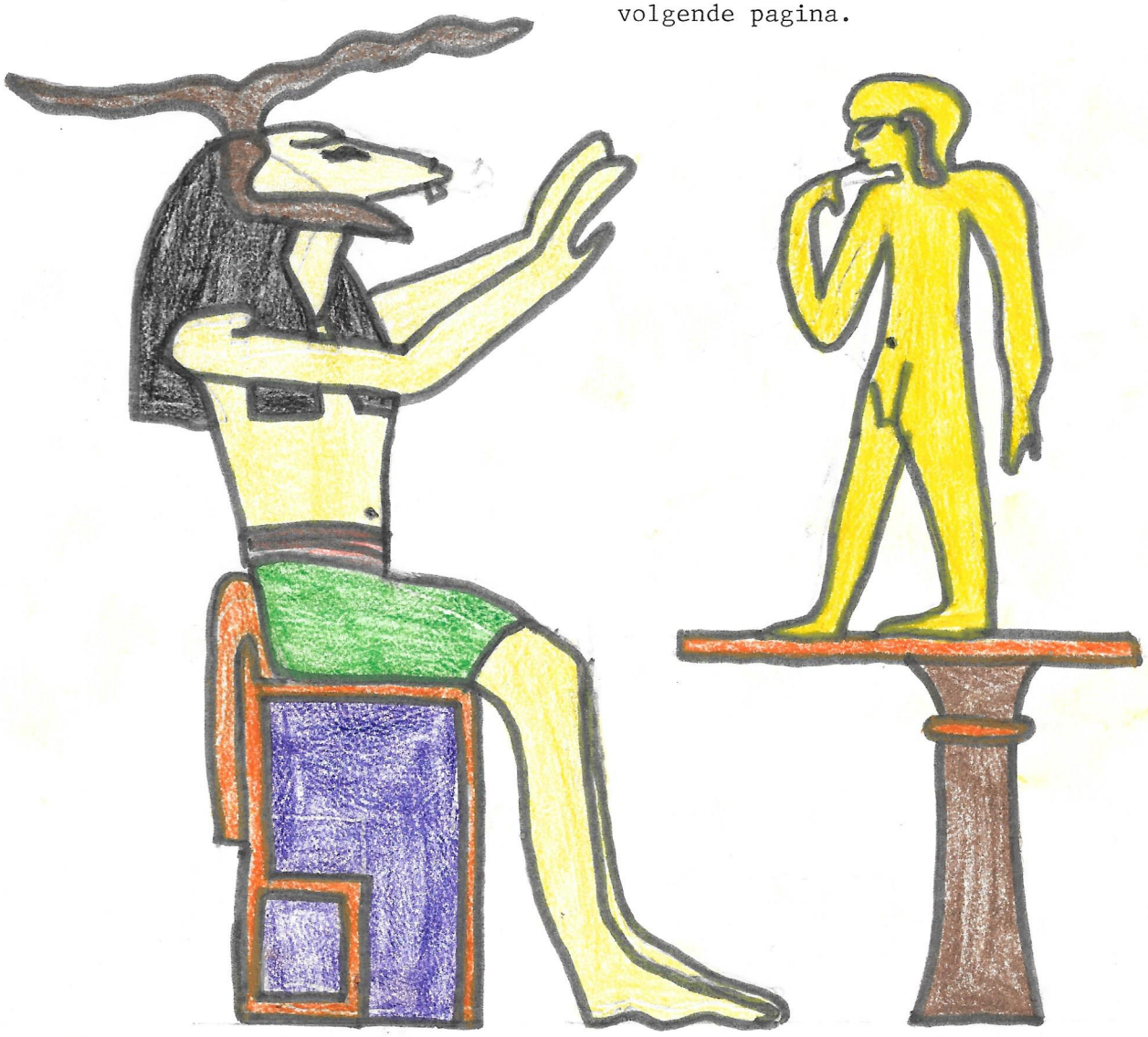

CHNOEM

Chnoem is een scheppergod,die mensen en dingen op de pottenbakkersschijf vormt.
Hij bewaakt en zegent de Nijlbron bij Elephantine,waarvan men dacht dat het de oorsprong van de Nijl was toen men nog niet voorbij de 1e katarakt naar het zuiden was geweest.
Daarom was Chnoem ook in algemene zin de heerser over het water,de Nijl, alle rivieren,meren en watervallen,als´Chnoem-Ra,de heerser van Elephantine´.
Koning Zjoser wendde zich eens,toen de overstroming van de Nijl dreigde uit te blijven,op advies van zijn wijze minister Imhotep tot Chnoem.
De god hielp en kreeg daarvoor zijn grootste tempel te Elephantine en daarnaast bijzonder grote subsidies en privileges.
Hij wordt afgebeeld in mensengedaante met een ramskop en dubbele gedraaide horens,terwijl hij voor een pottenbakkersschijf zit waarop hij mensen vormt.
Fraaie afbeeldingen zijn te zien in de tempel van Luxor,Der el-Bari en, uit latere tijden,in de Chnoem-tempel te Esna.
De teksten hierin,zoals op de beroemde zgn.´hongersnood-stèle´,zijn naar alle waarschijlijkheid een vervalsing uit de tijd van de Ptolemaeën,maar in ieder geval van stokoude oorsprong:´*Ik ben Chnoem,die u gemaakt heeft.*
Mijn handen zijn achter u om uw ledematen gezond te maken´.
De hiëroglief voor´macht en aanzien´bestaat uit een ramskop met gegolfde horens als een magisch afweer- en machtsmiddel.

CHONS

Chons,de god van de maan,heeft een valkekop waarop een maansikkel en de volle maan zijn geplaatst.
Met zijn vader Amon en zijn moeder Moet vormt hij de drieëenheid van Thebe.
Hij is afgebeeld als mummie met het kenmerk van de kinderen,een haarlok,aan de rechterslaap (het godskind).
Hij gold als raadgever van iedereen,die ook demonen kon verdrijven en krankzinnigen kon genezen.
Op een in de Chons-tempel te Karnak gevonden stèle,de zogenaamde Bentresj-stèle,staat een oude volkssage van de wonderlijke genezing van een buitenlandse prinses door een god.
De Chons-priesters hebben deze prompt uitgebuit en aan Chons toegeschreven,zodat er nu breed uitgesponnen staat:´*...mijn goede vader,wend uw aangezicht tot Chons, de raadgever,de grote god die de dwaalgeesten verdrijft...O,Chons,geef hem de beschermende toverkracht..*´

HATOR

Oorspronkelijk was Hator de godin van de godin van de liefde,heerseres van dans en vreugde.
Drie steden in Egypte heetten te harer ere Aphroditopolis,gezien haar overeenkomst met de Griekse godin Aphrodite.
In de loop der tijden versmolt haar persoonlijkheid met die van vele andere godinnen en hun eigenschappen.
Zoals Isis werd ze hemelgodin en zelfs bijna geheel met haar vereenzelvigd.
Plutarchus vertaalde haar naam als ´Huis van Horus´en zij werd tenslotte ook Horus´moeder en min.
Ze wordt geprezen als ´de glanzende´, ´de stralende´, ´de lichtende´, ´het goud onder de goden en het elektron onder de godinnen´.
Samen met Osiris daalt ze als ´Godin van de onderwereld´af.
Zoals alle mensen eerst na hun dood Osiris werden, zouden in later tijden alle vrouwen Hator worden.
Als ´beschermgodin van het woestijngebergte van de doden´behoedt ze de gestorvenen.
In Sinaï is ze de ´vorstin van verre landen´en rondom Serabit el-Chadim met zijn koperen turkooismijnen de ´vorstin van het Turkooizenland´.
Haar voornaamste heiligdom ligt in Dendera.
Het werd door Cleopatra na de geboorte van Caesarion zo schitterend hersteld dat de tempel nu nog een van de best bewaard gebleven gebouwen in het land is.
Hator wordt daar afgebeeld als een mensengedaante met koeieoren en liervormige horens rondom een zonneschijf.
In haar hand houdt ze een papyrusstengel met geopende knop.
Zij is de gemalin van Horus van Edfoe en haar zoon heet Ihi,de god van de muzikanten.
Bij haar oorspronkelijke koeiegedaante hoort de koe als heilig dier.
Ze wordt dan ook op veel Hator-zuilen met een koeiekop afgebeeld of zelfs helemaal als koe,zoals in de Hatorkapel te Der el-Bari.
Bij deze godin overheersen de vriendelijke,moederlijke eigenschappen.
De derde Oud-Egyptische maand is naar haar genoemd.

HORUS

Oorspronkelijk was hij een hemelgod in de gedaante van een valk en ook de heerser van het hemelse luchtruim.
Zijn ogen waren zon en maan;soms trad hij ook aan de dag als de gevleugelde zon.
´Horus,de grote god,de heerser van de hemelen,de zoon van Ra, die de hemel opheft waaruit hij is voortgekomen. ´
Zo ontwikkelde hij zich tot zonnegod.
´Ra,het huis aan de horizon;Ra-Harachte,koning-god van Hiërakonpolis´,de residentie van het verenigde Egypte en daar sinds de 1e dynastie het hoofd der goden,van wie de farao´s allemaal zouden afstammen,aan wie ze hun macht en waardigheid ontleenden.
Zij waren de vleesgeworden god die onder de naam Horus zichtbaar was geworden.
Elke farao erfde zijn titulatuur.
In de legendenwereld en de Heliopolische godenleer werd hij de zoon van Isis en Osiris en de stralende tegenstander van de duistere Set,die tenslotte deze kwade macht zou overwinnen en zijn recht kon laten gelden.
Hij was Egypte´s nationale held.
Op vroege stèles werd hij afgebeeld als een trots rechtopstaande valk,als de gevleugelde zon of in mensengedaante met valkekop.
Als zoon van Isis afgebeeld,Harsiësis of Harpokrates (´het kind Horus´) staat of zit hij en maakt het kindergebaar: de vinger in de mond.
Ook draagt hij de kinderlok,een gedraaide lok of vlecht aan de rechter slaap.
Als oudere Horus heet hij Haroëris,´de grote Horus´, zoals in Kom Ombo en bij Memphis.
Zijn vier zonen,de Horuskinderen,symboliseren de vier windrichtingen en beschermen als dekselbeelden de doodsurnen met de inwendige organen van de doden:
Amset met het mensenhoofd (de lever),
Hapi met het bavianengezicht (de longen),
Doea-Moetef met de jakhalzekop (de maag)
en Kebe-Senoe-ef met de valkekop de ingewanden.
´Heil u,zeggen de vier goden,o Osiris,Eerste van de Westelijken die op de muren van de troonzaal zitten.
Zij beschermen uw Ka en weren alle vijanden van de plaats waar ge u ophoudt.

Urnen met de koppen van de 4 Horuskinderen,v.l.n.r.: Hapi,Doeamoetef,Kebe-Senoeëf, Amset

IMHOTEP

De wijze Imhotep was een historische figuur,een raadgever, minister,arts en bouwmeester van koning Djoser uit de 3e dynastie.
Hij heeft de trappenpiramide en de koninklijke gebouwen te Sakkara laten verijzen.
Hij mag met recht de grondlegger van de Egyptische steenbouwkunst genoemd worden.
Hierdoor werd hij de beschermer van alle bouwmeesters.
Zijn grote wetenschappelijke kennis bezorgde hem de naam een bijzonder geleerde te zijn.
In het Middenrijk werden zijn wijze spreuken veelvuldig aangehaald.
Hij heeft ook veel geschreven (al is dit helaas verloren gegaan) waardoor hij eveneens de beschermer van de schrijvers is geworden die,voor zij aan hun dagelijks werk begonnen, een druppel water als offer voor Imhotep plengden.
Hij werd als ´zoon van Pta´aangesproken en veel later ook als god van de geneeskunde en de artsen vereerd.
Aan hem werd een eigen cultus gewijd;er ontstonden in veel tempels kapelletjes van hem en op Philae zelfs een eigen tempel bij het Isis-heiligdom.
De grieken stelden hem gelijk aan hun Asklepios en noemden hem Imoetes.
Naar zijn Asklepieion in Sakkara kwamen eeuwenlang zieken en gebrekkigen die er genezing trachtten te vinden (veel verhalen over wonderlijke genezingen).
Hij wordt meestal afgebeeld als een voornaam man,enigszins stijf op een stoel, met het strenge gelaat naar voren gericht of naar een papyrusrol die hij op zijn knieën heeft liggen.
Afbeeldingen van hem zijn in de musea te Cairo en in het louvre te Parijs te vinden.

ISIS

Vermoedelijk is Isis oorspronkelijk een Delta-godin en de beschermster van de koningskronen geweest, waardoor te verklaren zou zijn hoe het Hiërogliefenteken voor ´troon´op haar hoofd is terechtgekomen.
Met de Osiris-legende stijgt haar populariteit en wordt ze zelfs de meest geliefde en vertrouwde godin van de Egyptenaren.
Met de luchtstroom die haar vleugels veroorzaken kon ze iets tot leven wekken en van de dode Osiris ontving ze diens opvolger,Horus:´...*uw zuster Isis komt tot u,juichend van liefde tot u;gij richt uw lid op en uw zaad stroomt in haar...*´
Zij voedde hem als onzelfzuchtige moeder op in de moerassen van Chemmis en werd zo de beschermster van alle kinderen.
Als universele godin had ze al gauw overal in het land tempels.
De persoonlijkheden van veel andere,vooral plaatselijke, beschermgoden vermengden zich met de hare want:
´Zij overtrof miljoenen goden en in de hemel en op aarde was er niets dat zij niet wist...zij,de moeder van de hele natuur,de vorstin van de elementen,de oorsprong en het begin van alle eeuwen,de hoogste godin,de koningin der doden,de eerste van alle hemelbewoners...´

(vervolg van de vorige bladzijde)

Haar voornaamste heiligdommen stonden op het eiland Philae,in Memphis en Boesiris.
Ze wordt afgebeeld in mensengedaante,met de troonhiëroglief of koehorens en een zonneschijf op het hoofd.
In de hand draagt ze een papyrusstengel met geopende knop.
Vaak ook ziet men haar afgebeeld als moeder,in zittende houding haar kleine Harpokrates de borst gevend,als voorloopster van onze Mariabeelden.
Door de Antieken gelijkgesteld met Demeter,Juno of Hekate,verbreidde haar cultus zich door de hele antieke wereld (in Rome moest veelvuldig tegen misbruiken tijdens Isisfeesten worden opgetreden) tot in de Rijnstreek, zelfs nog diep in de tijd van het Christendom.
Afbeeldingen van Isis vindt men onder andere in de Philea-tempel en bijzonder fraaie in de tempel van Kalabsja.

MAAT

Maat is de verpersoonlijking van de begrippen waarheid recht,orde,eendracht,gerechtigheid,het funktioneren van de kosmos,de wereldordening en de fundamentele etiek.
´Priester van Maat´werd dientengevolge de titel van de hoogste rechter in het land.
Maat, ´de dochter van Ra´,werd behoedzaam door de koning in zijn holle hand gedragen en aan de goden aangeboden als offergave.
Als de absolute waarheid zat ze op de troon in de rechtzaal van Osiris of als gewicht op de rechtschaal tijdens het wegen van het hart van een dode.
Dit moest licht worden bevonden,zo licht als de struisveren die de godin op het hoofd droeg en die vaak als symbool van haar worden afgebeeld.
Afbeeldingen van Maat staan vooral op grafmuren met afbeeldingen van het doodsgericht.

MIN

Een scheppende god,de vorst van de vruchtbaarheid, de oogst en de vorst van de oostelijke woestijnwegen die van de plaatsen waar zijn voornaamste heiligdommen staan,Achmim en Koptos, naar de Rode Zee leiden.
Tijdens het Min-feest offerde men de god latuw, omdat het dikke witte sap van deze plant op sperma leek en hem dus kracht zou verlenen.
Afbeeldingen van zulke oogstfeesten en processies vindt men in de tempels van Luxor en Medinet Haboe op de zuilen.
In de kapel van Sesostris I te Karnak staat Min afgebeeld als de vorst van de woestijn.
Min draagt op deze afbeeldingen zelden een kap op het hoofd,meestal de dubbele verenkroon van de god Amon,met wie hij versmolten is.
Hij houdt de koninklijke gesel over de opgeheven gebogen arm.
De andere arm houdt hij steeds onder het strak om hem heen gewikkelde gewaad met de recht voor-uitstekende fallus (penis).
De hele figuur werd zwartgeverfd.´*Ik ben Min,ik heb mijn dubbele veren-kroon opgezet.*´

MOET

Moet was een uit Thebe afkomstige godin, de gemalin van Amon en de moeder van de maangod Chons,´de vorstin van de Amon-tempel´.
Zij was eerst een gier,die herboren werd als koningin.
Daarom droeg ze vaak een kap met een gier.
Haar tempel ligt in Karnak bij een hoef-ijzervormig meer.

MONT

In oude tijden was Mont een plaatselijke beschermgod in Thebe;ten tijde van de 11e dynastie was hij de beschermgod van het koningshuis en oorlogsgod van de stad Hermopolis, wat ´Aan de god Mont gewijd´betekende.
In Thebe werd hij echter door Amon overvleugeld,ofschoon daar zijn grote tempel staat (Karnak).
Zijn heilig dier is de Boechis-stier (bij Ermant liggen graven van heilige stieren,20 km ten zuiden van Luxor).
Mont wordt afgebeeld in mensengedaante met een valkekop, een zonneschijf met een dubbele slang en een dubbele verenkroon.

NEFTYS

In de Osiris-legende was ze samen met haar zuster Isis beschermster en bij de wedergeboorte van de dode god hielp ze als vroedvrouw.
Ze was de moeder van Anoebis en werd,ook volgens de overleveringen,de vrouw van Set.
Zij staat in relatie tot de kataraktgodin Anoekis.
Ook speelt ze een rol in de Heliopolische teologie,al is er geen bijzondere cultus van haar bekend.
Ze wordt meestal afgebeeld in mensengedaante en met de hiëroglief ´Vorstin van het huis´op het hoofd,een papyrusstengel met knop en het anch-teken in de handen.
Als Neit beschermt ze de urnen en sarcofagen en wordt dan ook als zodanig afgebeeld.
´O Osiris,Isis spreekt tot u en Neftys groet u.

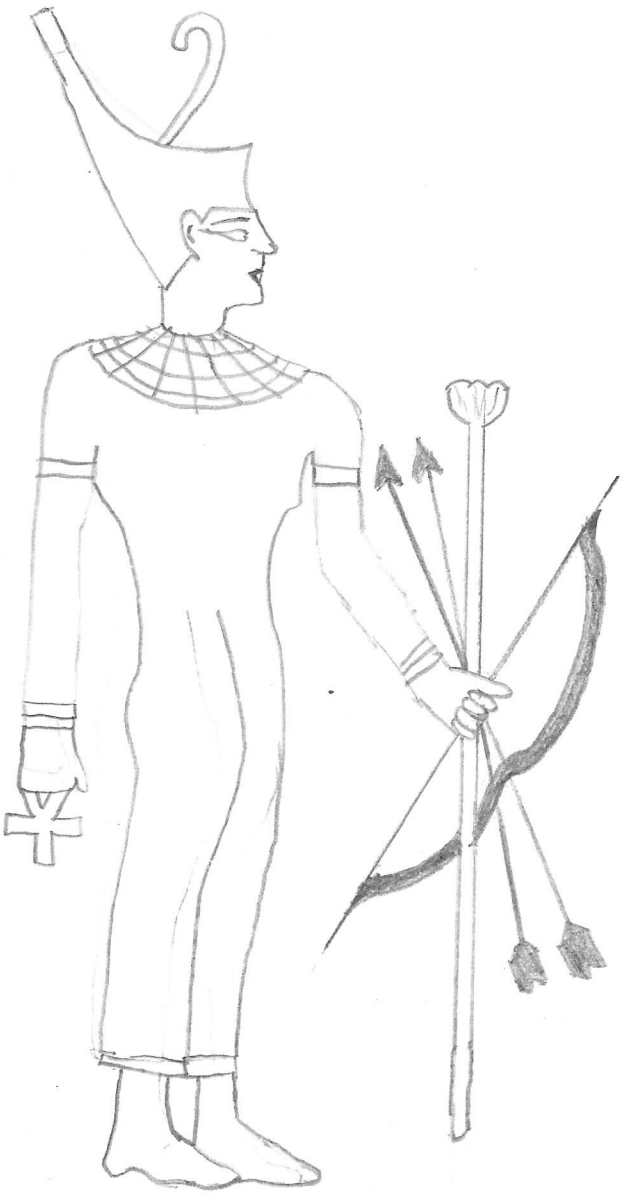

NEIT

Uit Neit,de scheppergodin,vorstin van de oerwateren,ontstond ongeslachtelijk alles wat leefde.
Zij was ook de moeder van de zon,wapen-en oorlogsgodin en verdreef boze geesten.
Ze had de weefkunst uitgevonden,was de heerseres van de zalfoliën en daarom ook van de doodsurnen en sarkofagen,die ze breed omspande met haar vleugels.
Als Delta-godin had ze nauwe betrekkingen met Osiris en de krokodillegod Sobek.
Ten tijde van de Saïeten genoot ze in haar vaderland en de hoofdstad met dezelfde naam, Saïs,groot aanzien.
De Grieken stelden haar gelijk aan Athene.
Ze werd afgebeeld in mensengedaante,meestal met de kroon van Neder-Egypte op en minder vaak met haar hiëroglief.
In haar hand hield ze een papyrusstaf,een boog met twee gekruiste pijlen en vaak ook een schild.
De fraaiste afbeeldingen van haar staan op de doodsschrijn van de Toetanchamonkollektie.

(Tekst staat op de volgende bladzijde)

NOET

Eerst was Noet de moeder van de zonnegod Ra,die iedere avond de zon inslikte om hem ´s morgens opnieuw te baren.
Ze overkoepelde de wereld als een grote koe en alle sterren zeilden als schepen voorbij haar lichaam.
In de Heliopolische godenleer heeft zij de plaats ingenomen van de gemalin van de aardgod Geb,de moeder van Osiris,Isis,Neftys en Set.
Deze vijf kinderen baarde ze na een bordspel in de vijf dagen die ze van Tot, de heerser van de tijd,had gewonnen en die sindsdien bij de 360 kalenderdagen worden geteld.
Noet wordt steeds afgebeeld als een langgerekte vrouwenfiguur,op handen en voeten staand,waarbij de voeten naar het oosten en hoofd naar het westen zijn gericht.
Haar armen en benen vormen de vier zuilen die haar lichaam,het hemelgewelf, dragen.
Deze vaak in details van elkaar verschillende beelden overkoepelen vooral in koningsgraven,zoals dat van Seti I en Ramses II,grafkamers en sarcofagen.
Zij komt voor in toverboeken,in het Osireion te Abydos,de kiosken te Dendera en Edfoe,maar de fraaiste voorstelling van Noet is tegenwoordig in het Metropolitan Museum te New York te vinden,op een sarcofaagdeksel uit de 30^{e} dynastie.

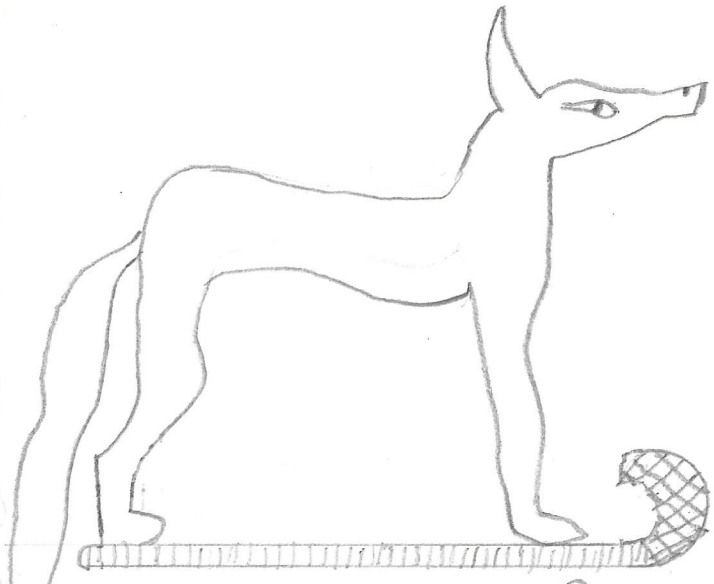

OEPOEAOET

In Assioet is deze godheid eens de stadgodgeweest en werd dan afgebeeld als een staande wolf,als doodsgod als een liggende hond in Abydos.Oepoeaoet vertoont veel trekjes van de jakhalsachtige Anoebis in het latere Memphis.Zijn naam betekent: ´Hij die wegen opent´en hij gold als de god die de koning voorafging en beschermde.In het nachtschip van Ra stond Oepoeaoet op de boeg.Zielen van gestorvenen leidt hij veilig door de onderwereld.Hij wordt ook afgebeeld in de vorm van een pluimstaart.
´Het grote gericht te Abydos berust bij Osiris,Isis en Oepoeaoet.´

OETO EN NECHBET

De kroongodin Oeto is een symbool van de tweeledigheid van het Egyptische koningschap. Zij wordt afgebeeld als een Neder-Egyptische slangegodin uit Boeto op Papyrusbloemschermen,samen met Nechbet,de Opper-Egyptische gieregodin uit Elkab,op de lotusbloem.
Ze dragen allebei hun landskroon en houden koningsringen in hun klauwen.´*Horus nam Nechbet en Oetomee,opdat de vijanden zich aan hen zouden verbranden.*

OSIRIS

In de Egyptische godenleer is Osiris de oudste zoon van de aardgod Geb en de hemelgodin Noet,gemaal van zijn zuster Isis en broer van Neftys en Set.
Door de Osiris-legende wordt hij de bekenste god van Egypte.
Via vele verschijningsvormen,zoals die van zonnegod of vruchtbaarheidsgod,wordt hij uiteindelijk god van de dood die het hiernamaals beheerst,het voortleven na de dood en de toekomstige opstanding;het ingaan tot een nieuw eeuwig koninkrijk.
Het voornaamste Osiris-heiligdom bevond zich in Abydos waar elk jaar in de vierde maand drukbezochte mysteriespelen plaatsvonden te zijner ere.
In Oud-Egyptische huishoudens had men overigens de aardige gewoonte op platte schotels waarin men graan liet kiemen in het midden een geboetseerd Osirisbeeldje te leggen,zodat op die plaats later tussen het groen de uitgespaarde vorm van dit beeldje te zien was (Osiris-bedden).
Osiris wordt meestal afgebeeld in een tot de hals reikend, stevig aansluitend wikkelgewaad en met zijn armen op de borst gekruist.
In de handen draagt hij de skepter en de gesel en op het hoofd de witte kroon met twee hoge veren.
De Djedpijler is zijn cultisch symbool.
Dit is een oud,vermoedelijk uit de Delta afkomstig en wellicht zelfs uit de prehistorie stammend symbool voor vruchtbaarheid,duurzaamheid en eeuwigheid.
Afbeeldingen van Osiris zijn te vinden in Abydos,Edfoe, Dendera,Philae en op de muren van vele graven,vooral bij de dodenteksten.

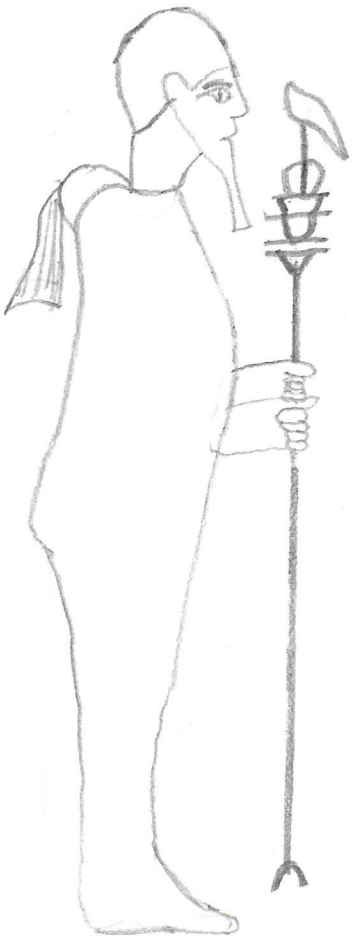

PTA

Pta is de stadsgod van Memphis,een schepper uit de intellektuele scheppingsleer van Memphis.
Hij is de beschermgod van het koningschap en presideert als zodanig de feestelijkheden bij kroningen.
Omdat hij als metselaar of timmerman de wereld zou hebben gebouwd geldt hij als ontdekker van de schone kunsten.
Hij is de beschermer van kunst en ambacht;zijn hogepriester heet dan ook ´Aanvoerder van de ambachtslieden´.
Pta,Sechmet en Nefertem vormen de Memphitische triade.
Ook is hij met Sokaris en Osiris verbonden.
Pta wordt als een menselijke gestalte afgebeeld.
Hij draagt een nauwsluitende leren kap,heeft een baard en is gekleed in een strak omsluitend gewaad waarin de ledematen schuilgaan.
In de Seti-tempel te Abydos is een aan hem gewijde kapel te vinden.

RA

´De god,die uit zichzelf is ontstaan,ging op´,als zon,geen symbool maar een zichtbare voorstelling.
Aanvankelijk was hij een van de kosmische oergoden.
Daarna ontwikkelde hij zich tot Heliopolische zonnegod en stond Als Atoem aan de top van het grote negental.
Na Chefren noemden alle koningen zich:´Zoon van Ra´.
Belangrijke goden verbonden zich met de machtige, altijd zichtbare zonnegod en heetten daarna Sobek-Ra, Chnoem-Ra;vooral ook Amon-Ra in Thebe.
In zijn zonneschip zeilde hij dagelijks langs de hemel, ontwikkelde zich van de vroege morgen,als hij nog jong was en de gedaante had van Kepri (wiens symbool, de scarabee of mestkever,de opgaande zon aanduidt) via het middaguur in de gedaante van de krachtige man Ra tot de avond,wanneer hij de gedaante had van de uitgeputte grijsaard Atoem.
In de daaropvolgende twaalf nachtelijke uren voer hij in zijn nachtschip door de onderwereld tot hij de volgende ochtend weer jong en fris voor de dag kwam.
Daardoor was hij ook de god van de doden en vormde samen met Osiris de allesomvattende goddelijke ziel.
Maat,zijn dochter,vertegenwoordigde de opperste jurisdiktie.
Zijn cultisch symbool was de obelisk waarop hij neerdaalde, gelijk met de eerste zonnestraal ´s morgens.
Ra wordt afgebeeld in mensengedaante met een valkekop en de zonneschijf,als Ra-Harachte;met een baard en een mensenhoofd als Ra-Atoem.
Zijn heiligdommen zijn de zonneheiligdommen en obelisken.

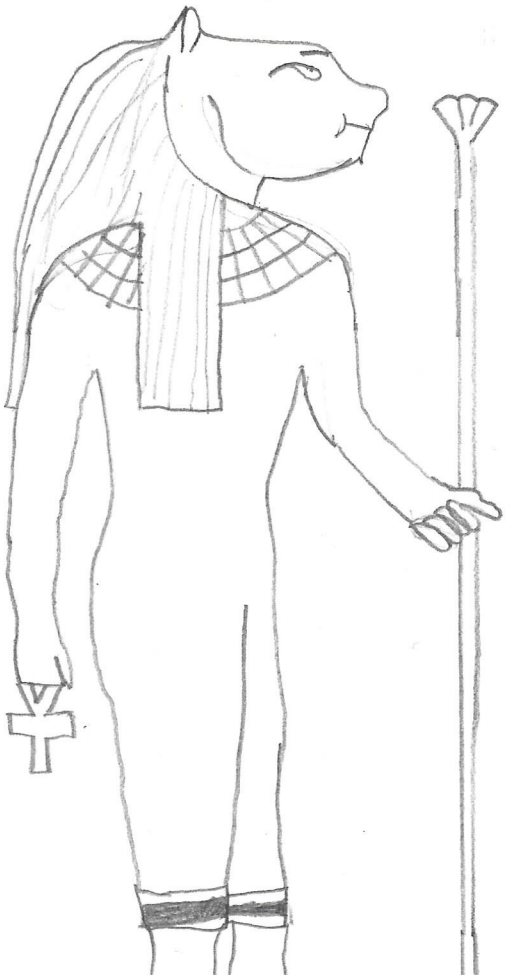

SECHMET

Godin in leeuwengedaante uit de omgeving van Memphis.
Ze was de gemalin van Pta en de moeder van Nefertem,het toornige oog van Ra dat iedere vijand van de zon wilde vernietigen.
Ze werd doodsbode en bracht onheil en ziekte in de wereld.
Zij was degene die in de legende van de ´vernietiging van de mensheid´bloeddorstig trachtte elke vorm van menselijk leven uit te moorden.
Ze wordt afgebeeld als een vrouw met een leeuwekop.
Bijna alle beelden van dioriet van deze godin in onze westerse musea zijn afkomstig uit de door Amenofis III opgerichte Moet-Tempel in Karnak.

SELKIS

Zij is een schorpioengodin uit Neder-Egypte, godin der sarcofagen en beschermster van het leven en wordt dan ook afgebeeld met een schorpioen op het hoofd,bij voorbeeld op de sarcofaag van Toetanchamon.

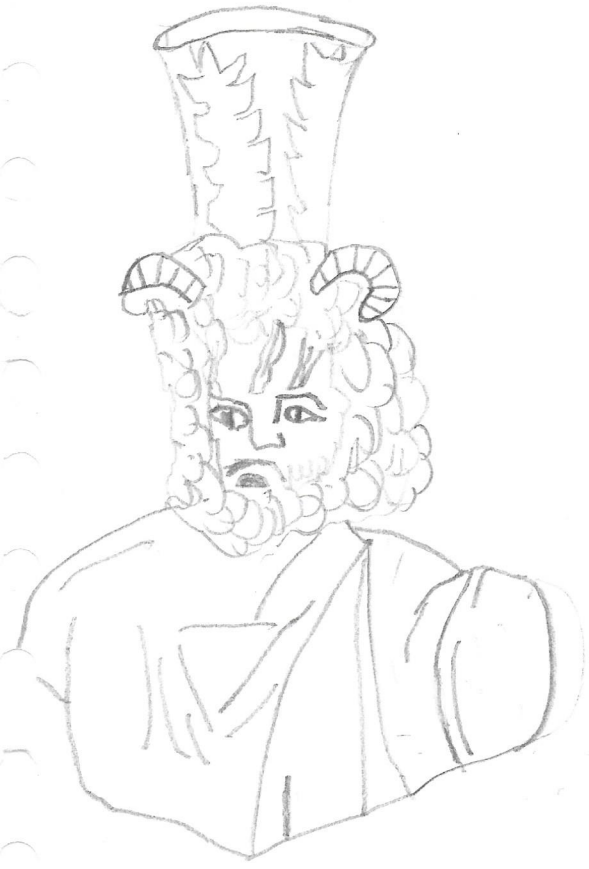

SERAPIS

Onder Ptolemaeus I moet zijn cultus vanuit Sinope aan de Zwarte Zee naar Egypte zijn gekomen,vooral naar Alexandrië.
Maar in wezen is hij een Oude-Egyptische godheid, Osar-Apis,de gestorven en tot Osiris geworden heilige stier Apis.
Deze werd de nationale godheid van de Egyptisch-Griekse natie van de Ptolemaeën.
De Egyptenaren vereenzelvigden hem met Ra,Osiris en Apis,de Grieken met Zeus,Asklepios en Dionysos.
Naar gelang van de door hem aangenomen persoonlijkheid was hij helper,redder,weldoener,orakelgodheid en na de dood de god van de gelukzaligheid.
Zijn voornaamste heiligdommen zijn de Apis-groeven en-tempels in Sakkara en Alexandrië.
Tijdens het vroegste christelijke tijdperk had hij zelfs nog aanhangers in Rome en Griekenland.
Serapis wordt afgebeeld in de vorm van een Zeusbuste, met de gedraaide ramshorens van Amon.

SESJAT

Deze godin is verwant aan Tot en geldt als de beschermster van de schrijvers en de schrijfkunst. Ze staat in veel tempels op afbeeldingen van kroningsfeesten en is herkenbaar aan haar schrijf-attributen:ze houdt het schrijfriet in een hand, in de andere aan een touwtje het palet waarop de inkt gemengd wordt,een buideltje met inkt en een busje met schrijfrieten.

(de verdere tekst van dit plaatje staat op de volgende bladzijde)

SET

Oorspronkelijk was Set de god van woestijnen en en vreemde landen,van onweer,storm en geweld. In deze funktie bevat hij reeds de negatieve eigenschappen die later in de Osiris-legende tot uiting zouden komen,waarin hij als een grote booswicht wordt afgeschilderd.
In een tweegevecht rukt hij Horus een oog uit en wordt daarna door hem ontmand.
Weliswaar beschermt hij de zonnegod toch ook weer,als deze zittend in zijn zonneschip,met de lans de onder-wereldslang Apofis doodsteekt.
Zo raakt hij zelfs ten tijde van de 19^{e} dynastie in hoog aanzien en koningen dragen zijn naam (Seti).
Later krijgt hij echter karikaturale trekken en onwikkelt hij zich tot de gehoonde,duivelse en lelijke demon die alles in zich verenigt wat als attribuut van het kwade kan gelden.Hij wordt weliswaar afgebeeld in mensengedaante

maar met een veel te mager lichaam,als een uitgehongerde hond,schonkig en onaangenaam om te zien.
Zijn dierekop is afschuwelijk,een raar allegaartje bestaande uit ezel-,antilope-, zwijn-,nijlpaard-en okapi-elementen met een kromme snuit en afstaande gespleten oren.
Op de kop draagt hij een dubbele kroon.

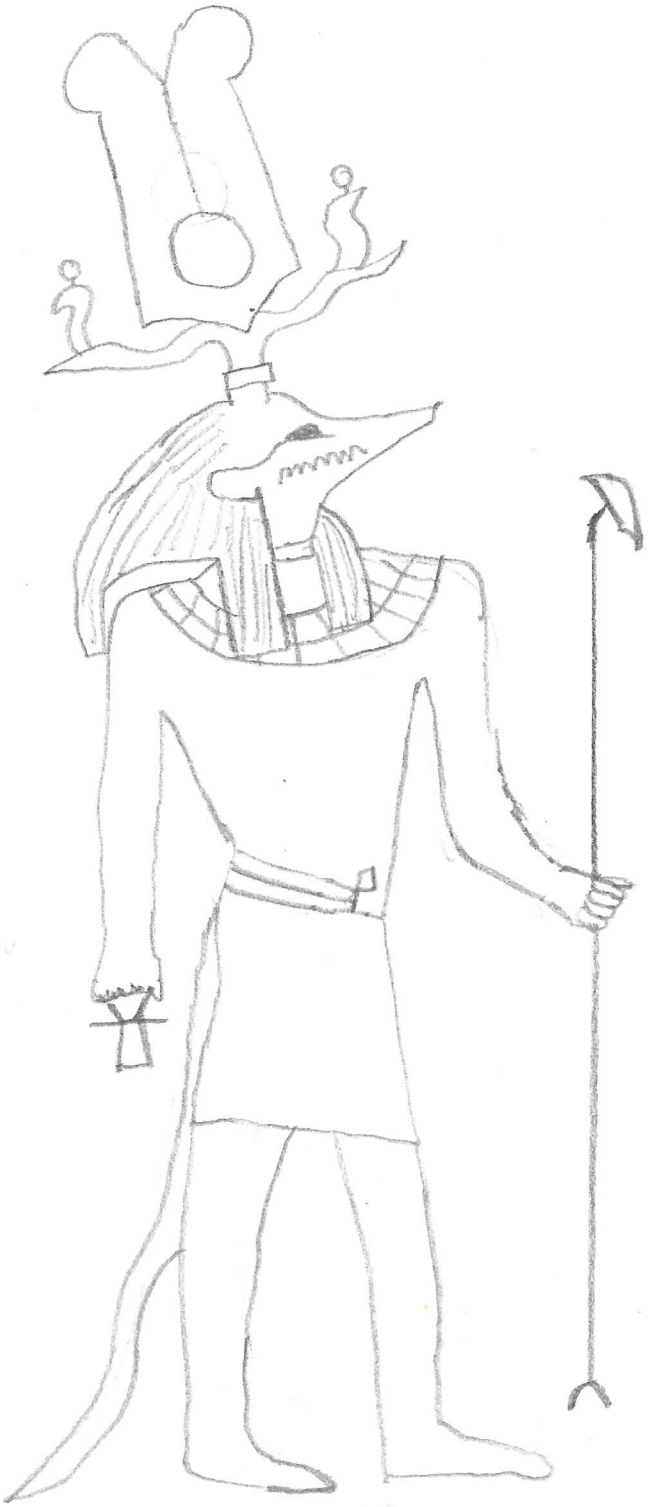

SOBEK

Sobek is een krokodillegod.
Enerzijds vreesde men hem maar vanwege zijn bijzondere eigenschappen moest men hem wel vereren omdat,zoals eens de zon: *´Gij uzelf hebt verheven uit het oerslijk.´*
Rond het meer van Karoen in de Fayoem, in Kom Ombo en in de Delta werd hij vereerd en had daar ook zijn heiligdommen.

TOT

Tot was aanvankelijk een maangodheid die zich heeft ontwikkeld tot de god van de maten,de tijdsindeling en vervolgens van alle kennis en wetenschap.
Daarbij hoorden de wetten en alle heilige geschriften,want hij had het schrift ontdekt.
Net als Hermes,zijn Griekse evenbeeld,is hij de bode van de goden en verkondigt in die funktie met een wijds gebaar aan de zwangere koninginnen dat zij een koningskind zullen baren.
Nadat hij eerst de ´tweemaal zo grote god´ werd genoemd,wordt hij zelfs later nog de beroemde trismegistos ofwel´driemaal zo grote godheid´,die door de Griekse mystici nog eeuwenlang na Christus als de grote verkondiger van alle oerwijsheid innig werd vereerd.
In Esjmoenein,het vroegere Sjmoenoe,het Hermopolis Magna van de Grieken en de stad van Tot,werd hij in bijzondere mate vereerd.
Hij wordt afgebeeld als een ibis of een baviaan (beide heilige dieren) of in mensengedaante met een ibiskop,een schrijfriet en palet in de handen.

TOËRIS

Ofschoon het nijlpaard in Egypte altijd met boosheid en vraatzucht in verband werd gebracht en de nijlpaardjacht als ´rite van het doden van nijlpaarden´ een goede gewoontewas,maakte men voor een vrouwtjesnijlpaard een uitzondering.
Vooral als dit drachtig was werd het beschouwd als vruchtbaarheidssymbool en evenbeeld van de nijlpaardgodin Toëris.
als gevolg hiervan werd zij debeschermster van de vrouwen,kraamvrouwen en kraamkamers.
Als ´de Witte´of ´de Grote´stond ze iedere barende vrouw bij,van de hoogste der koninginnen tot de armste fellah-vrouw.
Ze wordt afgebeeld als een op de achterpoten staand drachtig nijlpaard met leeuwepoten,een staart,een krokodillekop en hierop vaak horens en een zonneschijf.
Met haar hand leunt ze op de hiëroglief die ßescherming´betekent.

URAEUS

Aanvankelijk was de Uraeus of opgerichte cobraslang een beschermgodin uit de prehistorie,afkomstig uit Neder-Egypte,en tegelijk de godin van de kroon.
In de gedaante van het gloeiend oog van de zonnegod Ra verdedigt ze deze god tegen iedereen en bewijst tegelijkertijd de macht van de koning.
´Zijn oog is het dat vijanden ter aarde werpt;
hij stoot zijn lans in de muil van wie hem
verscheuren wil.´
Daarom siert een Uraeus-slang,een vrouwtjescobra die zich opricht en klaar voor de strijd is,het diadeem en de hoofddoek van de farao, op wiens kroon zij ook voorkomt.
Soms is het een enkelvoudige Uraeus maar ook vaak een dubbele,samen met de gierekop van Nechbet,aan wie dezelfde funktie wordt toegeschreven.
Daarom dragen koninginnen soms ook zo´n gierekap.
Agressief opgericht beschermt Uraeus de koningstroon en staat dus ook voorop de zonneschijven van alle zonnegodheden,of siert of beschermt de beeldteksten op lange friezen van tempelgevels.
Haar naam´de zich oprichte´is vreemd genoeg de Griekse vorm van een Egyptisch woord,vertaald in het Latijn en daarbij foutief nog mannelijk ook!

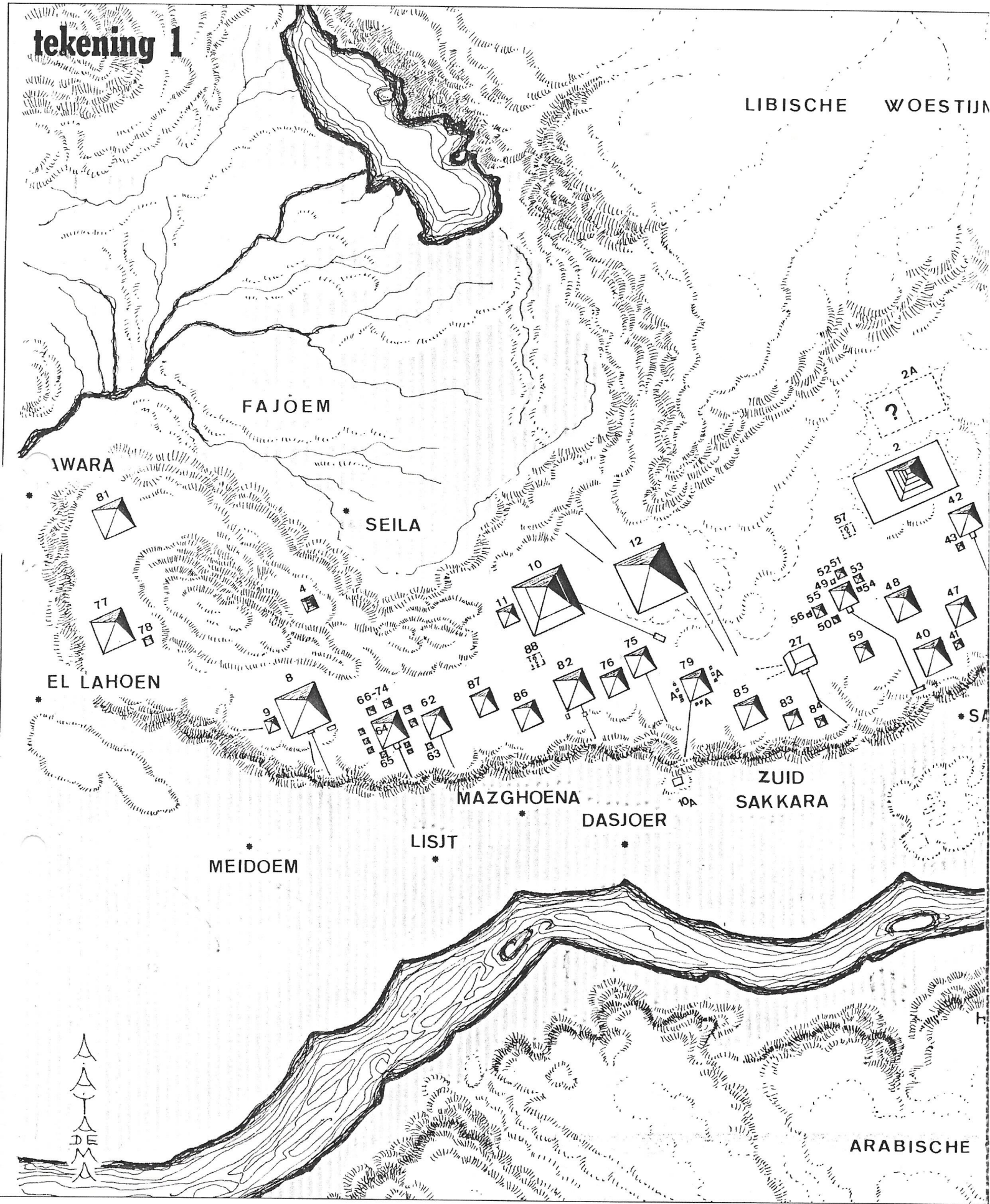
tekening 1
LIBISCHE WOESTIJN
FAJOEM
AWARA
SEILA
EL LAHOEN
MAZGHOENA
DASJOER
LISJT
MEIDOEM
ZUID SAKKARA
ARABISCHE
A. ATADEMA
2A
?
2
42
43
57
12
10
11
81
77
78
4
88
82
76
75
79
A
A
A
A
27
59
40
41
48
47
52
51
53
49
54
55
56
50
8
9
66-74
64
65
62
63
87
86
85
83
84
10A

△ 10

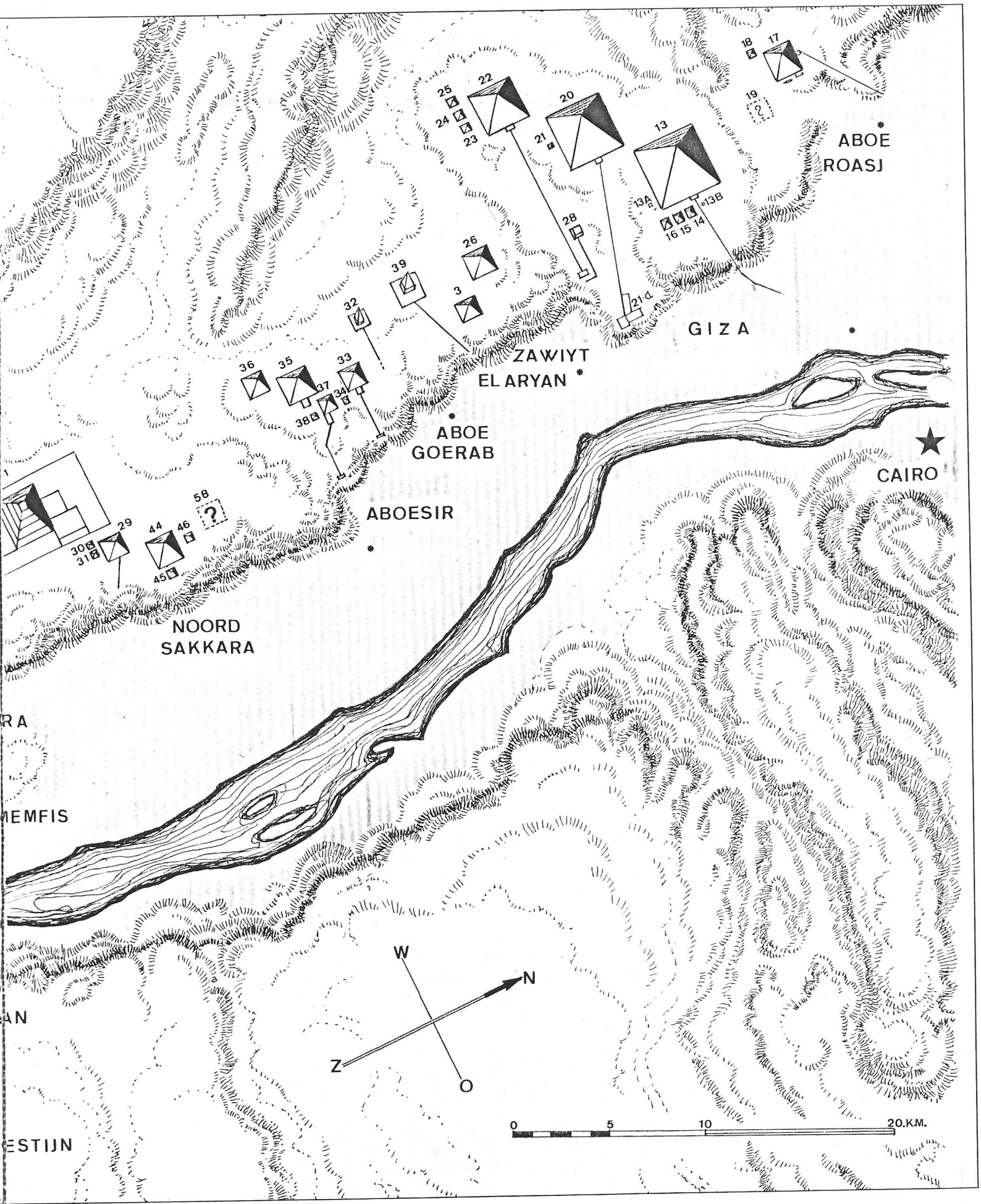
ABOE ROASJ
GIZA
ZAWIYT EL ARYAN
ABOE GOERAB
ABOESIR
CAIRO
NOORD SAKKARA
MEMFIS
W
N
Z
O
0
5
10
20.K.M.

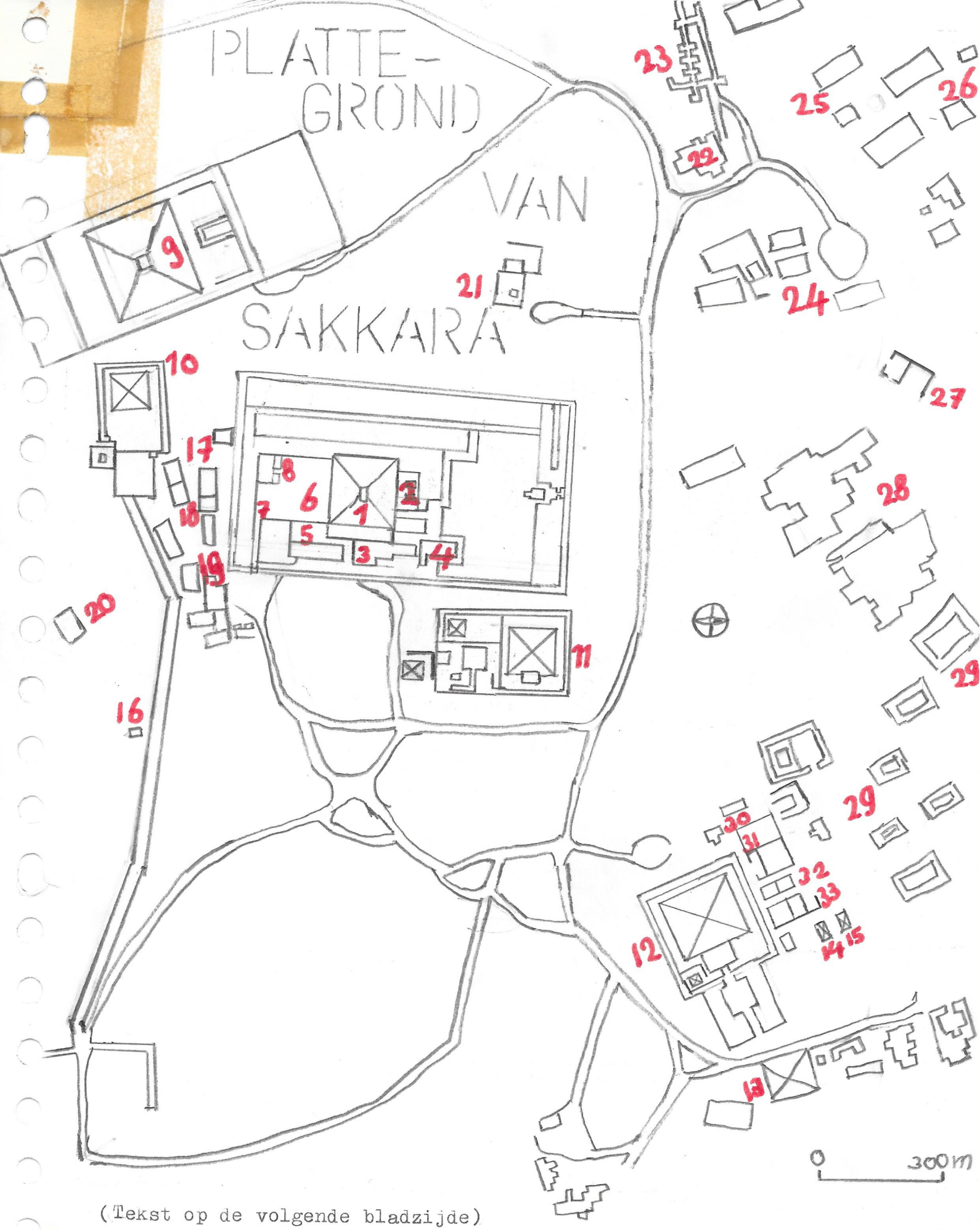

(Tekst op de volgende bladzijde)

Plattegrond van Sakkara

Complex van Djoser

1. Trappiramide
2. Dodentempel
3. Huis van het Nooreden
4. Huis van het Zuiden
5. Hof van het Sed-feest
6. Grote hof
7. Toegangscorridor.
8. Zuidgraf

Overige Piramiden

9. Sechemchet
10. Oenas
11. Oeserkaf
12. Teti
13. Onbekend, 5de dynastie
14. Choeit
15. Ipoet

Graven en andere gebouwen

16. Opgang van Oenas
17. Chenoet
18. Idoet
19. Mechoe, Ka-Irer
20. Generaal Horemheb
21. PtahHotep
22. Voormalige Mariette-huis, restaurant
23. Serapeum
24. Mastaba van Ti
25. Begraafplaats 3de dynastie
26. Dierennecropool
27. Isis-tempel
28. Hesire
29. Graven 1ste/2de dynastie
30. Mereroeka
31. Kagemni
32. Anchmahor
33. Nefersesjemptah

Piramidenveld van Gizeh

1. Piramide van Cheops
2. zgn. koninginnepiramiden
3. Scheepsgreppel
4. Boot van Cheops in loods
5. Oostelijke graven
6. Westelijke graven
7. Graf van Hemioenoe
8. Piramide van Chephren
9. Nevenpiramide
10. Dodentempel
11. Opgang
12. Zgn. Campbell-graf
13. Grote Sfinx
14. Sfinxtempel
15. Daltempel van Chephren
17. Graf van koningin Chentkaus I
16. Graf van koningin Charmernebti II
18. Daltempel van Mykerinos
19. Opgang
20. Dodentempel
21. Piramide van Mykarinos
22. Zgn. koninginnepiramiden

CHEPHREN

MYKARINOS

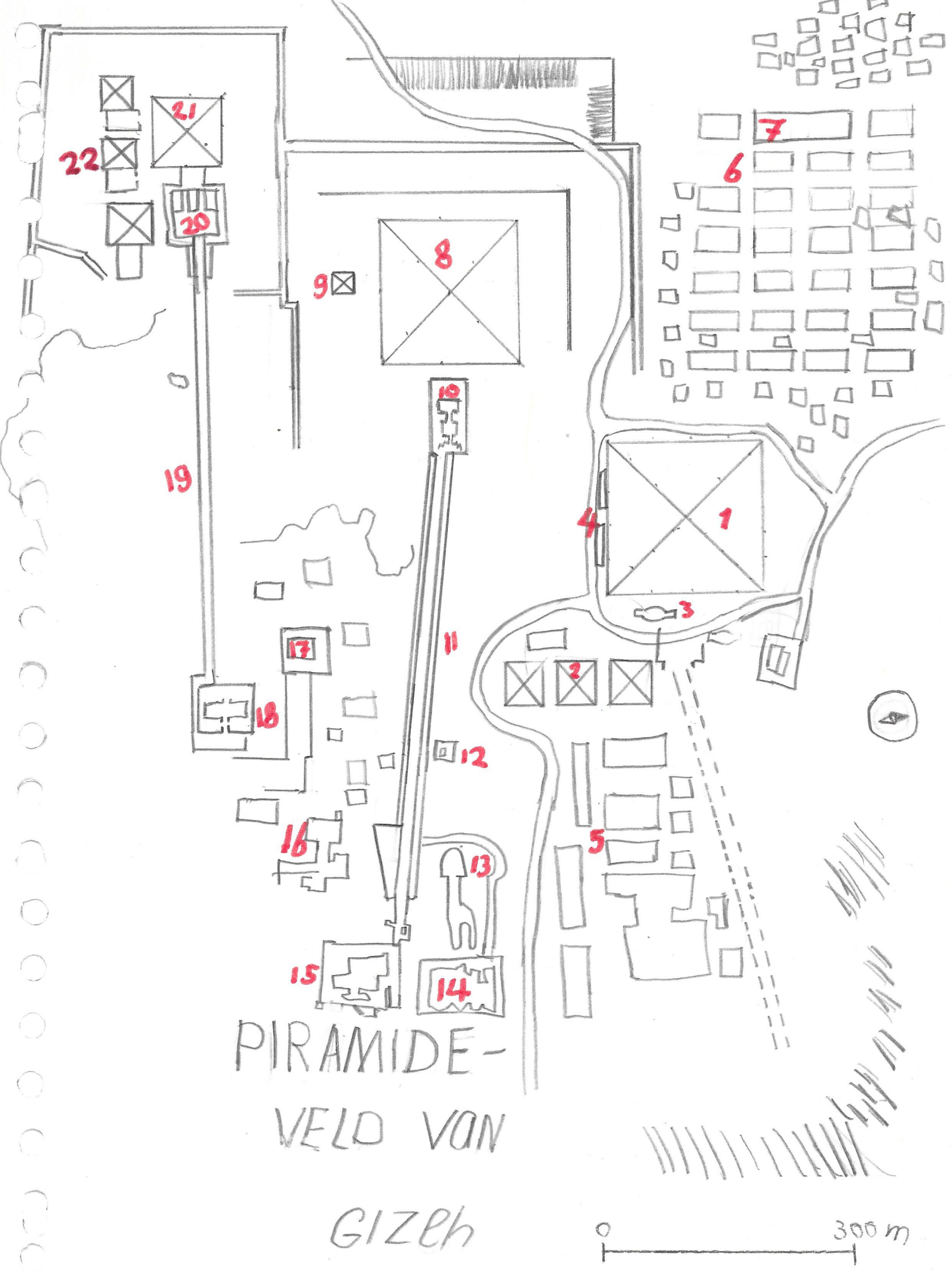

(Tekst op de volgende bladzijde)

CHRONOLOGIE VAN NEFERTETE

Nefertete (uitspr.:Nafteta),`De schone,die daar komt´ Mitannische naam:Taduchepa.
Koninginnenaam:Nefer-Neferu-Aton,`Schoon is de schoonheid van Aton´
Vader:koning Tusratta;moeder:koningin Juni.

	leeftijd	*reg.jaar*	*jaar v.Chr.*	
Amenhotep III	1-14	-	1381/1367	Jeugdjaren aan het hof van Tusratta in Mitanni.
	15	36	1366	Nefertete (Taduchepa) huwt met Amenhotep III.
	16	37	1365	Als bijvrouw aan het hof van Amenhotep III in Malkata (Thebe)
	17	38	1364	Na de dood van Amenhotep III weduwe.
	18	1	1363	Huwelijk met Amenhotep IV,verblijf in paleis te Malkata.
	19	2	1362	Geboorte 1ste dochter Meritaton.
	20	3	1361	Geboorte 2de dochter Makeaton.
	21	4	1360	Geboorte 3de dochter Anchesenpaton, slot stichting Achet-Aton (Amarna).
	22	5	1359	
	23	6	1358	13de dag,4de Peret:bezichtiging aanbouw, verhuizing,geboorte 4de dochter Neferneferuaton Tasjeri.
Achnaton	24	7	1357	Nefertete en Achnaton wonen al te Achet-Aton,later officiële inwijding.
	25	8	1356	Vermoedelijk creatie van de Nefertete-buste.
	26	9	1355	Alle tempels en paleizen van Achet-Aton klaar,geboorte van de 5de docher Neferneferure.
	27	10	1354	
	28	11	1353	Geboorte van de 6de dochter Setepenre.
	29	12	1352	21 November:ontvangst schattingen in Aton-tempel;laatste afbeelding samen met Achnaton en de 6 dochters;Maketaton sterft.
	30	13	1351	Nefertete´s ster daalt,huwelijk van Meritaton met Semenchkare,deze `lieveling van Achnaton´.
Semenchkare	31	1/14	1350	Verwijdering titel `grote koninklijke gemalin´;Meritaton first lady,Semenchkare medebestuurder.
	32	2/15	1349	Breuk met Achnaton definitief,Semenchkare krijgt Nefertete´s bijnaam Nefer-Neferu-Aton; Nefertete in het Noordelijke Paleis.
	33	3/16	1348	Dochter Anchesenpaton (12) trouwt met haar vader Achnaton.
	34	4/17	1347	Semenchkare sterft kort daarna Achnaton, brief van Nefertete aan Suppiluliumas.
Toetanchamon	35	1	1346	Toetanchamon trouwt met weduwe Anchesenp-aton;regering in Achet-Aton.
	36	2	1345	Nefertete leeft vergeten in het Noordelijke Paleis,de stad loopt leeg.
	37	3	1344	Toetanchamon verlaat Achet-Aton,Nefertete sterft (vlgs. Redford).

CHRONOLOGIE VAN AMENHOTEP III

Amenhotep III (uitspr.:Amanhatpa),troonnaam Neb-maat-Re,`de heer(ser) van Maat (vr.godin:waarheid) is Re´,in spijkerschrift:Nimmuria of Nibmuaria,
vader:Thoetmozes IV:moeder:Mutemwija.

leeftijd	*reg.jaar*	*jaar v.Chr.*	
8	1	1401	Aanvang Regering 7.6.1402.
9	2	1400	Moeder Mutemwija regelt de staatszaken
10	3	1399	Huwelijk met Teje.
11	4	1398	
12	5	1397	Veldtocht tegen Nubië.
13	6	1396	
14	7	1395	
15	8	1394	
16	9	1393	
17	10	1392	Giluchepa,dochter van Mitanni-vorst Suttarna,wordt bijzit van Amenhotep III.
18	11	1391	
19	12	1390	
20	13	1389	
21	14	1388	
22	15	1387	
23	16	1386	
24	17	1385	Troonbestijging van Tusratta,vader van Taduchepa (Nefertete).
25	18	1384	
26	19	1383	
27	20	1382	
28	21	1381	Geboorte van Taduchepa (Nefertete).
29	22	1380	
30	23	1379	
31	24	1378	
32	25	1377	
33	26	1376	Geboorte van zoon Amenhotep IV.
34	27	1375	
35	28	1374	
36	29	1373	Amenhotep III trouwt met zijn dochter Sitamon.
37	30	1372	Sd-feest,30 jarige regeringsjubileum, vermoedelijke geboorte van Semenchkare.
38	31	1371	
39	32	1370	
40	33	1369	Geboorte van dochter Baketaton.
41	34	1368	Herhaling van het Sd-feest.
42	35	1367	
43	36	1366	Amenhotep III ernstig ziek,Tusratta stuurt Isjar-Beeld;huwelijk met Taduchepa/Nefertete.
44	37	1365	Tweede herhaling van het Sd-feest.
45	38	1364	Amenhotep III sterft in Thebe.

CHRONOLOGIE VAN AMENHOTEP IV/ACHNATON

Amenhotep IV,kroningsnaam Nefer-cheperu-Re,`Volmaakt in belichameningen is Re´, in 5de regeringsjaar wijziging geboortenaam Amenhotep in Achnaton(uitspr.: Achanjati),`Aton welgevallig´;in spijkerschrift:Naphuris;
vader:Amenhotep III,moeder:Teje.

leeftijd	*reg.jaar*	*jaar v.Chr.*	
1-11	-	1376/1365	Priesterschool te Hermopolis,studie-verblijven in het buitenland.
12	-	1364	Augustus 1364 aanvang regering in Malkata.
13	1	1363	Huwelijk met Nefertete,moeder Teje leidt
14	2	1362	Geboorte 1ste dochter Meritaton.
15	3	1361	Geboorte 2de dochter Makeaton.
16	4	1360	Geboorte 3de dochter Anchesenpaton, coup van de Amon-priesters (?), stichtingsbesluit van Achet-Aton.
17	5	1359	Naamswijziging in Achnaton (dag 19,3de Peret:laatste vermelding Amenhotep IV), anomalieën treden in.
18	6	1358	11 nieuwe grensstèleste Achet-Aton, 3 op de westoever;geboorte Nefertete´s 4de dochter;verhuizing naar Achet-Aton.
19	7	1357	
20	8	1356	
21	9	1355	Achet-Aton is voltooid;geboorte Nefertete´s 5de dochter.
22	10	1354	
23	11	1353	Geboorte Nefertete´s 6de dochter.
24	12	1352	Dag 8,2de Peret:ontvangst schattingen samen met Nefertete,Teje op bezoek in Achet-Aton,Maketaton sterft.
25	13	1351	Huwelijk Meritaton-Semenchkare,liaison met Semenchkare.
26	14	1350	Meritaton wordt first lady,Nefertete moet abdiceren.
27	15	1349	
28	16	1348	Achnaton huwt zijn 3de dochter Anchesenpaton.
29	17	1347	Semenchkare sterft,kort daarop (vermoedelijk in Februari)sterft Achnaton.

BEKNOPTE GESCHIEDKUNDIGE GEGEVENS

Omstreeks 3000 v.Chr.:Narmer(Menes)is de eerste Egyptische koning onder wie het Noorden en het Zuiden van het rijk verenigd zijn in een groot koninkrijk.
Het Oude Rijk:van 2700-2135 v.Chr.Het tijdperk van de piramidebouuw.
De hoofdstad van het rijk Memfis.De beroemdste farao's uit dit tijdperk zijn Cheops en Pepi I.
Het Middenrijk: van 2040-1715 v.Chr.
Het Nieuwrijk:van 2040-1715 v.Chr.Het tijdperk van de bouw van de grote tempels te Thebe,de hoofdstad.De beroemdste farao's uit dit tijdperk zijn:
Amenhotep I-IV
Toetmosis I-IV
Hatsjepsoet
Toetanchamon
Ramses I-XI(vooral Ramses II)
33 v.Chr:Alexander de Grote valt Egypte binnen.
30 v.Chr:Egypte wordt een provincie van het Romeinse Rijk.

MUMMIES UIT HET OUDE EGYPTE

De oude Egyptenaren hadden één grote wens.
Die wens was om eeuwig te blijven leven.
De Egyptenaren geloofden dat na hun dood een nieuw leven begon.
In hun graftombe zouden ze leven,zoals ze op aarde hadden geleefd.
Ze zouden naar een andere wereld reizen om er te leven met de goden en de godinnen van de doden.
De Egyptenaren geloofden dat iedereen een BA en een KA had.
De BA was de ziel,de KA de onzichtbare tweeling van de mens.
Waneer iemand doodging geloofden ze dat de BA en de KA het lichaam verlieten en bleven leven in de graftombe.
De BA bleef in verbinding met de nog levende familie en vrienden van de dode
De KA reisde heen en weer tussen het lichaam en de andere wereld.

HET NIEUWE RIJK.

	zeker		waarschijnlijk	
Ahmozes	1559/45	-1534/24	voorj. 1552-	zomer 1527
AmenhotepI	1534/24	-1514/04	zomer 1527-	22.3. 1506
ThoetmozesI	1514/04	-1501/1491	23.3. 1506-	sept. 1412
ThoetmozesII	1501/1491	-1490	dec. 1494-	6.6. 1402
Hatsjepsoet (vrouwlijke farao)	1.5.1490	-1469/68	1.5. 1490-	dec. 1494
ThoetmozesIII		1.5.1490-	14.3.1436-	30.4. 1490
AmenhotepII	16.11.1438	-1412/11	16.11 1438-	30.1.1468
ThoetmozesIV	1405/11	-1405/02	sep. 1412-	
AmenhotepIII	1405/02	-1367/63	7.6.1402-	aug. 1364
AmenhotepIV Achnaton	1368/63	-1351/45	aug. 1364-	febr. 1347
semenkare			begin 1351-	eind 1348
Toetanchaton/-amon	1351/45	-1342/36	febr. 1347-	begin 1338
Ai(Eje)	1342/36	-1337/31	begin 1338-	1334
Horemheb	1337/31	-1307/01	1334-	eind 1306
RamsesI	1307/01	-1306/00	eind 1306-	begin 1304
Seti I	1306/00	-1290	begin 1304-	2.6. 1290
RamsesII juni/nov.	1290-zomer	-1224	3.6. 1290-	12.7. 1224
Merenptah	1224	-1211/04	13.7. 1224-	jan. 1204
Amenmesse	1211/04	-1206/1199	jan. 1204-	dec. 1200
Seti II	1206/1199	-1200/1193	dec. 1200-	okt. 1194
Siptah	1200/1193	-1192/85	okt. 1194-	begin 1188
Tawosret			okt. 1194-	1186
Sethnacht	1192/85	-1190/83	1186-	6.3. 1184
Ramses III	1190/83	-1159/52	7.3. 1184-	16.4. 1153
Ramses IV	1159/52	-1152/45	17.4.1153-	jan. 1146
Ramses V	1152/45	-1147/40	jan. 1146-	okt. 1142
RamsesVI	1147/40	-1140/33	okt. 1142-	voorj.1135
RamsesVII	1140/33	-1133/26	voorj.1135-	1129
RamsesVIII	1133/26	-1130/23	1129-	juni 1127
RamsesIX	1130/23	-1112/05	juni. 1127-	zomer 1109
RamsesX	1112/05	-1103/1096	zomer.1109-	mei 1099
RamsesXI	1103/1096	-1073/66	mei 1099-	1070

Toetanchamon
1347-1338

Geboortenaam: Toetanchaton (Volkomen van leven is Aton)
Veranderd in Toetanchamon (Volkomen van leven is Amon)
Koningsnaam: Neb-cheperoe-Re(Heer van de veranderingen is Re)
in Babylonische brieven Nipchoeroerita of Nipchoeriria.

Persoonlijke gegevens:Lengte 1,67m,bloedgroep A2,schoenmaat 41

JAAR V.C.	REGERINGSJAAR	LEEFTIJD
1347	0	11
1346	1	12
1345	2	13
1344	3	14
1343	4	15
1342	5	16
1341	6	17
1340	7	18
1339	8	19
1338	9	20

De Farao's van de achttiende tot en met de twintigste dijnastie.

18de dynastie	zeker	waarschijnlijk.	
Ahmozes	1559/45 - 1534/24	voorjaar1552-	zomer1527
AmenhotepI	1534/24 -1514504	zomer1527-	22.3.1506
ThoetmozesI	1514/04 -1501/1491	22.3.1506-	december1494
ThoetmozesII	1501/1491 -1490	december1494-	30.4.1490
Hatsjepsoet	1.5.1490 -1469/68	1.5.1490-	30.1.1468
ThoetmozesIII	1.5.1490- 14.3.1436		
AmenhotepII	16.11.1438- 1412/11	16.11.1438-	sept.1412
ThoetmozesIV	1412/11 -1405/02	sept.1412-	6.6.1402
AmenhotepIII	1405/02 -1367/63	7.6.1402-	aug.1364
AmenhotepIV	1368/63 -135/45	aug.1364-	feb.1347
(=Echnaton)		begin1351-	eind1343
Semenchkare		begin1351-	eind1348
Toetanchamon	1351/45 -1342/36	feb.1347-	begin1338
Eje	1342/36 -1337/31	begin1338-	1334
Horemheb	1337/31 -1307/01	1334-	eind1306

19de dynastie			
RamesI	1307/01 -1306/00	eind1306-	begin1304
Seti I	1306/00 -1290	begin1304-	2.6.1290
RamesII juni/nov.	1290 -zomer1224	3.6.1290-	12.7.1224
Merenptah zomer	1224 -1211/ 04	13.7.1224-	jan.1204
Amenmesse	1211/04 -1206/1199	jan.1204-	dec.1200
SetiII	1206/1199 -1200/1193	dec.1200-	okt.1194
Siptah		okt.1194-	begin1188
Tawosret	1200/1192 -1192/85	okt.1194-	1186

20de dynastie			
Sethnacht	1192/85 -1190/83	1186-	6.3.1184
RamesIII	1190/83 -1159/52	7.3.1186-	16.4.1153

RamesIV	1159/52 -1152/54	17.4.1153-	jan.1146
RamesV	1152/45 -1147/40	jan.1146-	okt.1142
RamesVI	1147/40 -1140/33	okt.1142-	lente1135
RamesVII	1140/33 -1133/26	lente1135-	1129
RamesVIII	1133/26 -1130/23	1129-	juni1127
RamesIX	1130/23 -1112/05	juni1127-	zomer1109
RamesX	1112/05 -1103/1096	zomer1109-	mei1199
RamesXI	1103/1096 -1073/66	mei1099-	1070

Ondekkers en vindplaatsen van de koningen van de achttiende dynastie(1552-1306)

Koning	ontdekker	vindplaats mummie	graf
Ahmozes		Deir el Bahari	onbekend
AmenhotepI	Howard Carter	Deir el Bahari	Drah Aboe el-Naga
ThoetmozesI	Victor Loret	Deir el bahari	Dal der kon. nr.38
ThoetmozesII	niet zeker	Deir el Bahari	Dal der kon nr.42
Hatsjepsoet	Howard Carter	graf AmenhotepII	Dal der kon. nr.20
ThoetmozesIII	Victor Loret	Deir el Bahari	Dal der kon. nr.34
AmenhotepII	Victor Loret	graf AmenhotepII	Dal der kon. nr.35
ToetmozesIV	Howard Carter	graf AmenhotepII	Dal der kon. nr.43
AmenhotepIII	Expeditie van Napoleon	graf AmenhotepII	Dal der apen nr.22
AmenhotepIV	?	___	Tell el-Amarna
Semenchkare	Theodore Davis	graf van Teje	Dal der kon. nr.55
Toetanchamon	Howard Carter	in eigen graf	Dal der kon. nr.62
Eje	?	___	Dal der apen nr.23
Horemheb	Theodore Davis	___	Dal der kon. nr.57

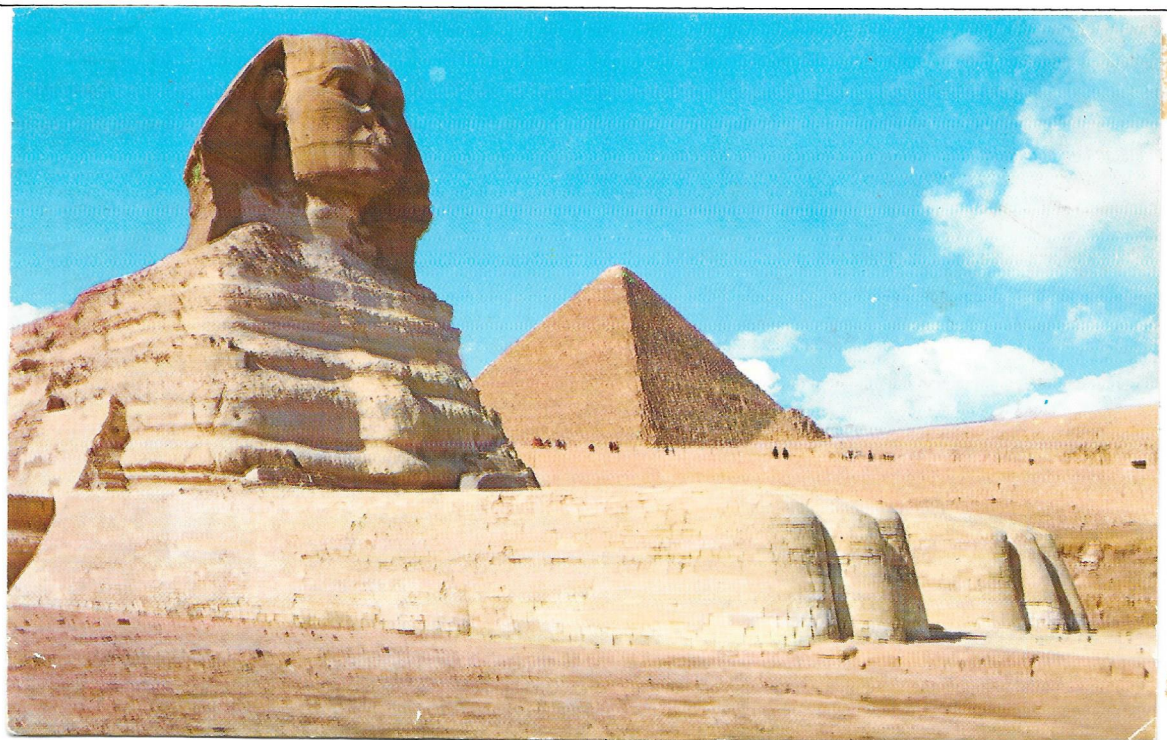

TOERISTEN VROEGER EN NU

Ieder jaar trekt een kleine miljoen toeristen uit de hele wereld naar de piramiden van Egypte.
Toerisme beschouwen we als een modern fenomeen,maar niets is minder waar.
Van de vroegste tijden af heeft men zich verbaasd over die monumenten en zelfs de Egyptenaren in de oudheid gingen ze bekijken.
Het bewijs hiervoor kan men vandaag de dag nog in Giza zien.
Amenhotep II (1436 - 1413 v.Chr.) bezocht als kroonprins de piramiden en natuurlijk ook de sfinx en zwoer een dure eed dat hij een tempel met een grote stèle erbij zou bouwen wanneer hij eenmaal farao was geworden.
En hij hield woord.
Hij liet van tichels een tempeltje bouwen met kozijnen van fijne,witte kalksteen plus een grote stèle met het hele verhaal erop,dit alles gelegen bij de sfinx.
De koningen van het Nieuwe Rijk (1550 - 1070 v.Chr.) hebben geregeld pelgrimstochten naar Giza gemaakt,vooral ook met oog op de sfinx die (vermoedelijk) in opdracht van Chefren (zoon van Cheops) werd uitgehakt uit een natuurlijke rotspartij.
Die sfinx was overigens een dankbaar voorwerp om er je gevoelens op achter te laten in de vorm van namen en inscripties.
Een ervan stamt uit de Griekse tijd.
Het is een gedicht op een der tenen en het is een herinnering aan de feesten die hier gedurende zoveel eeuwen werd gevierd.

... ook zij zijn vergaan,
de muren van Thebe,gebouwd
door de muzen.
Maar de muur die mij toebehoort
kent geen vrees voor oorlog,
kent niet de verwoestingen van de
krijg of de snikken.
Hij geniet van feesten en banket-
en
en de reien van jonge mensen,
saamgekomen van overaal.
Wij horen de fluiten,niet deoor-
logstrompetten
en het bloed dat de aarde bevochtigt
komt van offerstieren
en niet uit de doorgesneden kelen
van mensen.
Onze versierselen zijn de feest-
kleren,niet de wapens
en onze handen houden niet het
zwaard
maar de kom der broederliefde
van het feest.
En terwijl heel de nacht de offers
verbranden
zingen wij onze hymnen aan
Harmachis
en onze hoofden zijn getooid met
kransen.

Ook de Romeinen maakten hun obligate tocht naar piramiden en sfinx,maar ook naar de rest van Egypte.

Het is misschien moeilijk voor te stellen maar die voor ons eeuwenoude monumenten waren voor hen even oud eneven interessant.
Ook zij lieten,net als moderne toeristen,overal hun namen achter.
Napoleon aanschouwde piramiden en sfinx en zou de beroemde kreet van de vierduizend op hen neerziende jarenhebben geuit,al wordt hieraan hard getwijfeld, maar een mooi verhaal is het wel.
Vòòr hem waren er al talloze anderen.
Hyksos en Perzen,Assyriërs en Libiërs en ten slotte zelfs Japanners en Australiërs zijn naar Giza gekomenen hebben zich verbaasd.
Een aantal onder hen verdient meer aandacht.
Een van de meest nuchter denkende onder hen was de Engelsman Greaves die een *Pyramidographia* schreef,die blijk geeft van zeer voorlijk denken voor de tijd waarin hij leefde:omstreeks 1640.
Een van zijn redenaties is de moeite waard:`Het is de Mening van sommige Moderne (1641!) Schrijvers dat de Aegyptische Pyramiden door de Israëlieten werden gebouwd onder de Tirannie van de Farao´s´.
Maar dan merkt hij zeer listig op dat er in de bijbelse verhalen gesproken wordt over `tichelen´en de piramiden zijn van natuursteen gebouwd zodat het totaal is uitgesloten dat zij eraan gewerkt hebben.
De wijze waarop hij spreekt over de vorm der piramiden is ook het vermelden waard.
Hij verklaart de piramidevorm als zijnde de meest geschikte voor de monumenten, want door uitzetten of inkrimpen van de top zal nimmer overdruk door het eigen gewicht kunnen ontstaan.Bovendien kan de regen - die er wel eens valt - nimmer doordringen in het inwendige maar loopt weg langs de hellingen.
Toen Greaves de grote piramide bezocht lag er een aarden dam naar de ingang.
Hij mat uiterst zorgvuldig het inwendige op en vertelt dat de gangen ' glibberig' waren en dat men tot zijn gruwel ' op de Buyk moest Kruypen'.Dat beviel hem niet want hij werd er vies van.Bovendien hing er ' ene Graflucht'.
De piramide van Chefren kon hij niet in(eerst veel later zou Belzoni daarvan de ingang vinden)en voor de piramide van Mycerinus was Greaves gewoon te moe na al zijn capriolen.Maar hij trok wel naar Sakkera en zag er het Djosercomlex.Zijn wonderlijkste daad was het berekenen van het bouwjaar van de grote piramide.Hij ging uit van de in de bijbel beschreven Exodus omdat daar het jaar van vaststaat(!)en we weten in welke jaren Olympiaden zijn gehouden.
En zo komt hij tot de conclusie dat Cheops CCCCLXXXX(490)jaren vóór de eerste Olympiade leefde,dat wil zeggen in CICCLXVI(1266)v.Chr.!
Giovanni Belzoni(1778-1823),sterke man uit een circus en naar eigen zeggen waterbouwkundig ingenieur,werd in Egypte ' piramide-opgraver',een titel die na hem vele anderen ook zouden vervoeren.
Hij vond in 1818 de ingang naar Chefrens piramide,maar moest tot zijn ergenis merken dat anderen hem lang geleden waren voor geweest via een andere ingang.
En hij vond een lege sarcofaag en anders niets.
En dat nadat hij dertig dagen lang had gewerkt om dit naar zijn mening ongeschonden koningsgraf te kunnen binnendringen!
Twee latere,veel wetenschappelijker bezoekers in de 19de eeuw waren Vyse en Perring die aan de piramide van Cheops werkten.
Ze stelden alles wat ze te weten kwamen te boek met alle mogelijke tekeningen.
Maar ook die twee konden zich niet verplaatsen in denkwereld der oude Egyptenaren die `zomaar´een piramide bouwden om er een dode vorst in te begraven.
Wie deed er nu zoiets?
Er moest meer achter steken,dat stond vast.
Met koevoeten en buskruit gingen ze de piramide te lijf zonder iets te vinden, tot ze ten slotte zuchtend moesten erkennen dat er inderdaad niets anders dan steen en nog eens steen te vinde was.
Maar anderen wisten het weer veel beter dan Vyse En Perring.
Er móésten meer gangen en kamers zijn en dus boorde men gangen,hakte men zich een weg om stenen heen,maar helaas,het was alles voor niets .

En zelfs nu wil men het soms niet te gloven.
Vandaar een computeronderzoek in de piramide van Chefren dat niets opleverde.
De bestaande ruimten waren alles wat er te vinden was.
Maar desondanks...er waren toch nog een paar mensen die meenden `vreemde´en `geheimzinnige´dingen in de computerraporten te moeten zien.
Het `onderzoek´ging voort.
Men zocht een tweede ingang voor de piramide van Chefren;hakte een gat in het hoofd van de sfinx `om te zien of hij hol was´en ten slotte begon men dan eindelijk aan de piramide van Mycerinus.
Daarin was niets te vinden,geen inscripties,geen reliëfs.
Wel,tot woede van Vyse enige Arabische opschriften.
Vyse wendde toen zijn aandacht naar een onder de grafkamer gelegen vertrek.
Te midden van een hoop vuil en rommel vond hij daarin inderdaad ribben en wervels,voetbotjes en de beenderen van de benen van een vernield geraamte dat nog deels in de windsels zat.
Het deksel van de ontbrekende sarcofaag lag ernaast en droeg de naam van Mycerinus:`Osiris,Koning van Boven- en Beneden Egypte,Menkaure die voor eeuwig leeft´.
Vyse stuurde beenderen en sarcofaag per schip naar Engeland maar het schip dat de sarcofaag aan boord had zonk en nu ligt de doodkist van de koning die de Egyptenaren Menkaure en de Grieken Mycerinus noemden op de bodem van de Atlantische Oceaan...

SCHEPEN VOOR DE DODE KONINGEN

Van alle constructies om een piramide heen waren de zogenaamde bootputten misschien wel het meest interesant.
In deze uit de rotsbodem gehakte,bootvormige uithollingen werden vóór de bijzetting van een overleden koning een aantal houten schepen,al dan niet uit elkaar genomen,neergezet.
Twee exemplaren van dergelijke `dodenschepen´lagen sinds het begin van deze eeuw in het museum van Caïro en vallen daar,grauw en weinig imposant als ze zijn,nauwelijks op.
Met een derde schip dat zich nu in Chicago bevindt,werden ze in Dasjoer gevonden.
Ze zijn afkomstig uit de 12de dynastie.
En het duurde tot 1954 eer er weer een dodenschip,maar in dit geval een schitterend exemplaar,gevonden werd.
Op 17 juni 1954 vond de architect Kemal el-Melech de sluitsteen van de grote bootput bij de piramide bij Cheops,waar er niet minder dan vijf liggen.
Door het vinden van deze steen was het mogelijk de put te openen waardoor het cederhouten schip,42 meter lang en bijna 3 meter breed,voor het eerst sinds 45 eeuwen weer het daglicht zag.
Het is verbijsterend te beseffen dat het donker geworden hout al die eeuwen zonder enige schade heeft overleefd,maar dat kwam natuurlijk doordat de bootput lucht- en stofvrij was afgesloten met enorme stenen platen.
Sindsdien is het in dit geval uit elkaar genomen schip weer in elkaar gezet en rust het in een museum.
De vondst van dit schip was werkelijk uniek.
Op de bodem van de put lag het ontmantelde schip dat veel te groot was geweest om het in zijn geheel in de put op te stellen.
Voor- en achtersteven stonden tegen de zijwanden,riemen,stuurriemen,deuren en matten,plus massa´s touw en kabel lagen op de grond.
Niet minder dan 651 houten onderdelen moesten uit de put worden gehaald en opgesteld in een grote barak,waarin het schip in elkaar kon worden gezet.
Toen het gereed was overtrof het aller verwachtingen.
Het schip heeft een prachtige belijning.
De voorsteven met de zeldzaam elegante buiging is niet minder dan 5 meter hoog,de dito achtersteven 7 meter.
Een mooie kajuit met dubbel dak tegen de warmte was dusdanig met schotten verdeeld dat optimale privacy gewaarborgd was.
Men neemt nu aan dat de mummie van de koning aan boord van dit schip -dat met sleepboten over de Nijl werd getrokken-de bedevaart naar de heilige stad Abydos heeft gemaakt.
Na terugkeer kon de bijzetting van de mummie plaatsvinden en werd het schip uit elkaar genomen om het in de put te kunnen opbergen.
Nu is dat in de put leggen zeldzaam slordig en kennelijk in grote haast gedaan.
De riemen waren zomaar op het dek neergelegd in plaats van in de vereiste volgorde.
Honderden stukken touw en kabel lagen op de bodem.
Wel was er een grote,linnen wade over het hele schip gespreid.
Helaas is die in de loop van al die eeuwen totaal vergaan.
Waarom dit toch belangrijke werk zo slecht werd uitgevoerd zullen we wel nooit te weten komen.
Cheops´opvolger was koning Dedefre en het behoorde tot zijn heilige taken de bijzetting van zijn grote voorganger zo goed mogelijk te verrichten.
De dekplaten van de bootput dragen de merken van steengroeven en verschillende inscripties.
De enige koninklijke naam die erop staat,is die van Dedefre.
Cheops heeft zeker vijf van dergelijke schepen bezeten.
Een ervan moet nog in de nimmer geopende bootput liggen.

Twee bootputten liggen langs de Zuidwand van de piramide,twee langs de oostwand en een ligt evenwijdig aan de verbindingsweg tussen piramide- en daltempel.
Maar het is heel goed mogelijk dat er nog meer zullen liggen.
De echtgenoten van Cheops hadden haar eigen piramiden aan de oostzijde van die van de farao.
Menheeft vroeger gedacht-en dat was ook de mening van Herodotus-dat die het eigendom waren geweest van de dochters van de farao.
Van een van die dochters deed eeuwen na haar dood een lelijk roddelverhaal de ronde:Cheops had zijn dochter naar een bordeel gestuurd om daar het geld te verdienen voor zijn piramide... Bovendien vroeg ze iedere minnaar om een steen voor haar eigen piramide!
De waarheid ziet er anders uit.De zuidelijkste van de drie piramiden was die van een dochter van de farao Snefroe,Henoetsen geheten en gehuwd met haar halfbroer Cheops.
Alle dochters en zonen van Cheops,en ook zijn neef Hemon lagen begraven in de mastaba´s bij de grote piramide.
Daar Henoetsen haar eigen piramide bezat - wat (vrij betrouwbaar) gebleken is uit een latere stèle in een kleine Isis-tempel-kan ze dus geen dochter van Cheops zijn geweest.
De vondst van Cheops´dodenschip heeft heel veel bijgedragen tot onze kennis van Egyptische schepen.
Men was in die vroege tijd dus al in staat om zo´n prachtig schip te bouwen van geïmporteerd hout uit Libanon.
Het maakte ook definitief een einde aan het verhaal van Thor Heyerdahl dat de Egyptenaren met papyrusschepen naar Amerika zouden zijn gevaren.
Papyrusschepen waren alleen bedoeld voor de binnenvaart omdat ze weinig solide waren.
Om de kustvaart te beoefenen had men de beschikking over uitstekende houten schepen.
We wisten dit reeds van de vele reliëfs waarop schepen tot in details staan afgebeeld.

UW REIS BEGINT MET DE VOORBEREIDING.

Algemene oriëntatie

Het is goed om voor u een reis naar Egypte boekt op een rijtje te zetten wat uw verwachtingen zijn.
Wat zoekt u en wat denkt u dat Egypte en de Egyptenaren u te bieden hebben?
Bent u hard aan vakantie toe en wilt u het liefst uitrusten?
Bent u vooral geïnteresseerd in de oudheid en de culturele rijkdom van het land of wilt u zich meer in hedendaagse Egypte verdiepen?
Zoekt u het gezelschap van reisgenoten of wilt u in contact komen met Egyptenaren?
Door u zelf dit soort vragen te stellen en vervolgens uw licht op te steken bij uw reisbureau vindt u vast een manier van reizen die bij u past.
Om volop van uw verblijf in Egypte te kunnen genieten is het belangrijk dat u zich vooraf een beeld vormt van het land en haar bewoners.
U zult er immers te maken krijgen met heel andere levensomstandigheden en afwijkende gewoonten.

Een goede voorbereiding voorkomt teleurstelling en helpt u meer te zien en te begrijpen van de Egyptische samenleving.
U kunt zich op allerlei manieren informeren,bijvoorbeeld door romans,reisgidsen of andere boeken te lezen,het nieuws over Egypte in de krant te volgen,een bezoek te brengen aan een volkenkundig museum of tentoonstelling en met mensen te praten die er al zijn geweest.

Wat u allemaal moet regelen

PASPOORT,VISUM EN REGISTRATIE

Voor een reis naar Egypte heeft u een paspoort nodig dat bij vertrek uit Egypte nog minstens zes maanden geldig is.
Daarna is er een visum vereist.
U kunt dat bij aankomst in Egypte regelen.
Op de luchthaven van Caïro bevindt zich voor de doaune een bureau waar visa worden verstrekt.
U dient daar paspoort,een pasfoto en visumzegels te overleggen.
Deze zegels kunt u bij de bank ter plekke kopen (u kunt dan meteen wat contant Egyptisch geld wisselen).
Kosten bedragen ongeveer 21 Egyptische pond (of 12 U$ als u via een reisagent ter plaatse heeft geboekt).
Het is ook mogelijk uw visum van tevoren aan te vragen bij de Ambassade van de Arabische Republiek Egypte,Borweg 1 2597 LR Den Haag (070-542001).
U kunt daar op werkdagen tussen 9.00 en 12.00 uur terecht.
U vult een aanvraagformulier in,geeft paspoort en pasfoto af betaalt f65.- visumkosten.
Het paspoort,voorzien van een visumstempel,kunt u de volgende ochtend weer ophalen.
Een en ander is ook via de post af te werken.
U dient dan uw paspoort aangetekend naar bovenstaand adres te sturen,samen met een volledig ingevuld aanvraagformulier voorzien van pasfoto,de visumkosten in contant geld (geen cheqeus e.d.) en een aan uzelf geadresseerde en voor aangetekende verzending gefrankeerde (f7.-) retourenveloppe.
Binnen tien dagen ontvangt u uw paspoort met visumstempel terug.
Vraag het visum niet te laat,maar ook niet te vroeg aan.
Het geeft u recht op één inreis en een verblijf van één maand binnen drie maanden na datum van afgifte.
Binnen zeven dagen na aankomst in Egypte moet u uw paspoort laten registreren.

In de regel wordt dit door de receptie van uw hotel gedaan,anders dient u zich hiervoor in Caïro te vervoegen bij de paspoortdienst in het Moegammagebouw aan het Tahrirplein (buraeu nr. 12,eerste etage,op werkdagen geopend tot 13.00).
Een visum verlengen is alleen mogelijk in Caïro,op bovenstaand adres.
Ook hier dient u een paspoort en geld voor formulieren en administratiekosten bij de hand te hebben en bovendien moet u met bewijsjes van de bank kunnen aantonen dat u minstens 180 pond per maand hebt omgewisseld.

GEZONDHEID

Hoewel inentingen voor Egypte niet verplicht zijn worden de volgende beslist aangeraden:typhus,hepatitus A (besmettelijke geelzucht) en DTP (gekombineerde inenting tegen difterie ,tetanus en polio).
Van mei tot en met oktober kan malaria voorkomen.
Aangeraden wordt om ruim een maand van te voren informatie in te winnen bij de GG-/DG & GD in uw omgeving.
Al zijn de Egyptische apotheken tot de nok toe gevuld met geneesmiddelen,u kunt beter zelf wat mee nemen tegen diarree,verstoppingen,koorts,insectenbeten en eventueel reisziekte.
Mocht het nodig zijn,dan weet u teminste wat u slikt.
Verder pleisters,jodium en zonnebrandmiddel.
Als u regelmatig essentiële geneesmiddelen moet gebruiken dient u hiervan een exacte omschrijving in het Engels mee te nemen (niet de merknaam,maar samenstelling en dosering zijn van belang) en een extra voorraadje dat u dan apart moet bewaren.
Flesjes kunnen kapot vallen en pillen zoekraken of op doorreis vergeten worden.

GELD

Het gebruik van girobetaalkaarten,reischeques in guldens en Eurocheques wordt afgeraden.
Ze zijn vaak moeilijk te wisselen.
Met girobetaalkaarten kunt u bijvoorbeeld uitsluitend op de hoofdkantoren in Caïro,Luxor en Assoean terecht.
Beter kunt travellercheques in Amerikaanse dollars of Duitse marken meenemen.
Bij verlies of diefstal zijn deze verzekerd.
Als reserve kunt u een klein bedrag aan kontanten meenemen.
Studenten kunnen in Egypte profiteren van kortingen op entreeprijzen en op treinkaartjes.
U heeft daar voor nodig een internationaal studentenbewijs nodig.

VOORZORGSMAATREGELEN TEGEN DIEFSTAL EN VERLIES

Een slechte naam wat betreft diefstal heeft Egypte (nog) niet,maar enige voorzichtigheid is op reis altijd geboden.
Geld en belangrijke papieren kunt u beter niet in uw handtas bewaren maar op uw lichaam dragen,bijvoorbeeld in zakjes aan de binnenkant van uw kleding of in uw gordel.
Verdeel geld en documenten over verschillende plaatsen en meer personen.
Het kan wel eens gebeuren dat tijdens het vervoer bagage zoek raakt.
Met het oog hierop dient u zowel aan de binnenkant-als aan de buitenkant van uw koffer de volgende gegevens te vermelden:naam,adres,woonplaats,land, telefoonnummer,vertrekdatum,vluchtnummer,bestemming en een adres in Egypte.
Heeft u nog geen adres,geef dan een redelijk middenklassehotel uit uw reisgids op.

****
* *
* TIPS *
* *
****

* Laat reisgegevens (adres en telefoonnummer van de reisorganisatie, eventueel naam van de tocht,vertrekdata en geplande route) en de doorslag van uw verzekeringspolis bij familie af vrienden achter.U kunt brieven laten sturen naar grote postkantoren in Caïro,Luxor en Assoean,of american Express-kantoren op uw route.
Ze worden daar enige tijd bewaard voor u en eventueel teruggestuurd naar de afzender.
Laat u brief als volgt adresseren:eerst achternaam in hoofdletters (eerste letter onderstreept),daarachter uw initialen en eventueel voorvoegsels en daaronder:Poste Restante,General Post office,plaatsnaam en land.

*Maak copieën van uw reisdocumenten (paspoort,visum,polis,ticket) en bewaar deze met een overzichtje van belangrijke gegevens (chequenummer,adres ambassade etc) los van uw waardepapieren.

* Neem een paar pasfoto´s meer mee voor mogelijke formaliteiten.

*Een zaklantaarn zal u goede diensten bewijzen bij het bezoek aan de soms slecht verlichte grafkamers en tempelcomplexen.

*Probeer de hoeveelheid bagage tot een minimum te beperken.
Per persoon mag meestal hooguit twintig kilo worden meegenomen.
Stop tijdens de vlucht alles wat belangrijk en onmisbaar is in uw handbagage.
Zorg er voor dat uw koffer of rugzak gemakkelijk herkenbaar is zodat u deze snel terug kunt vinden tussen alle andere bagage.

MEER INFORMATIE OVER DE VOORBEREIDING

WIJS OP REIS

Adviezen en tips voor reizigers naar het buitenlandd.
Postbus 51 folder.
Uitgave van het ministerie van Buitenlandse Zaken.
In de zomermaanden verkrijgbaar bij postkantoor of bibliotheek.

VAKANTIE EN HYGIENE

Wenken voor reizigers.
Uitgave van het Ministerie van WVC.
Deze gratis folder is o.a. verkrijgbaar bij GG & GD´s.

TIJDENS DE REIS

TIJDSVERSCHIL

De klok is in Egypte één uur verder dan in Nederland.
Net als Europa onderscheidt Egypte een zomer- en wintertijd.
De klok wordt echter niet op de exact dezelfde data verzet,zodat er gedurende een paar weken geen of twee uur tijdverschil met Nederland kan zijn.

MUSEA MET EGYPTISCHE COLLECTIES

AUSTRALIË

Melbourne
National Gallery of victoria.
Sydney
Australian museum
Nicholson museum of Antiquities.

BELGIË

Antwerpen
Museum Vleeshuis.
Brussel
Koninklijke musea voor kunst en Geschiedenis.
Luik
Curtiusmuseum
Mariamont
Museum van Mariamont.

Brazilië

Rio de Janeiro.
Museo Nacional.

Canada

Montreal
McGillUniversity.
Ethnological Museum.
Museum of Fine Arts.
Toronto
Royal Ontario Museum.

Cuba

Havana
Museo Nacional.

Denemarken

Kopenhagen
Nationalmuseet
Ny Carlsberg Glyptotek
Thorwaldsen museum

Egypte

Alexandrië
Greco-Roman Museum
Aswan
Museum on the island of Elefantine
Caïro
Egyptian Museum
Luxor
Luxor Museum
Mallawi
Mallawi Museum
Minja
Minja Museum

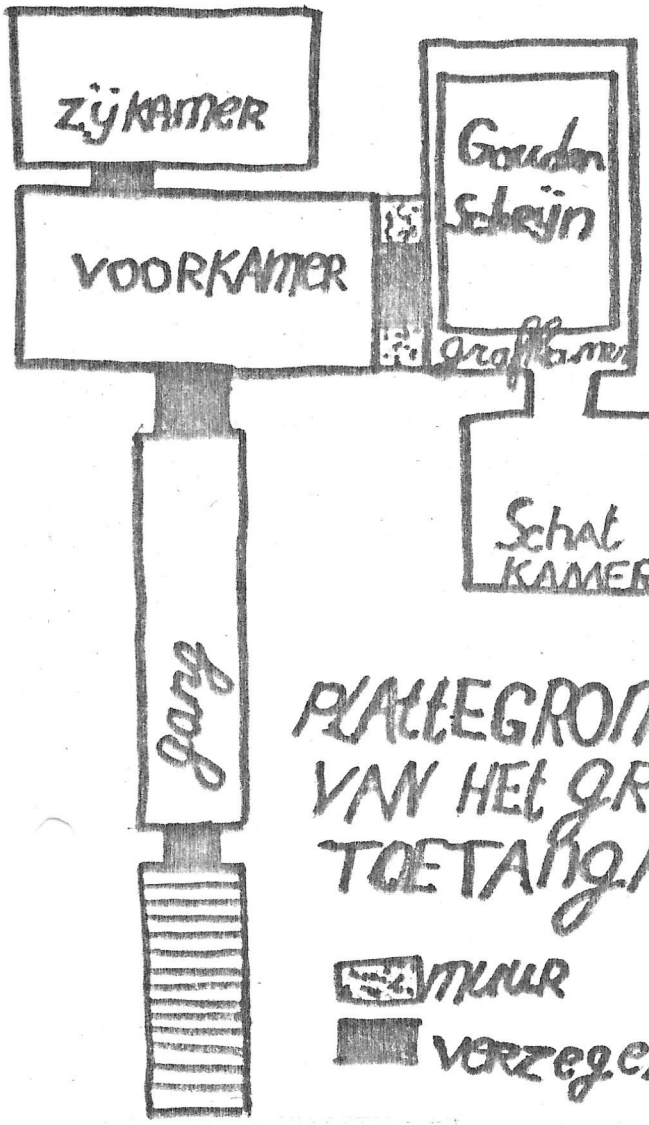

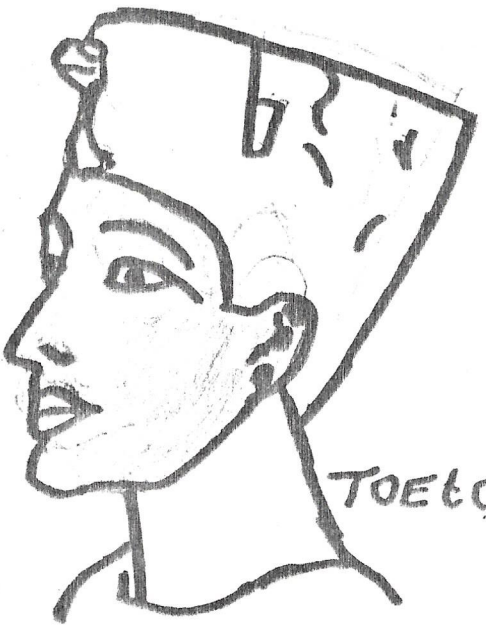

TOETANGAMON

PLATTEGROND VAN HET GRAF VAN TOETANGAMON.

MUUR

VERZEGELDE DEUR

DE WITTE KROON

DE RODE KROON

DE TWEE GECOMBINEERD

Hoofd van Toetanchamon van opzij gezien

betovering, die mensen vaak voelen ten opzichte van mummies in het algemeen, werd zeker nog verdiept door de fabelachtige schat die ontdekt was en door de publiciteit die aan de hele zaak gegeven werd. Toen dus de kranten koppen begonnen te publiceren als „De wraak van de farao's slaat weer toe", wilden velen daar graag hun oor aan lenen.

Op dit moment is het erg moeilijk precies vast te stellen hoe de geruchten over raadselachtige sterfgevallen begonnen. De eerste gebeurtenis in de rij was waarschijnlijk de dood van Carnarvon in april 1923, ten gevolge van een bloedvergiftiging door een insektebeet. „De Vloek" begon echter pas goed de aandacht te trekken in de dertiger jaren, toen het aantal „slachtoffers" steeg van tientallen tot twintigtallen. Men beweerde dat iedereen die iets te maken had

met de opening van Toetanchamons graf blijkbaar op mysterieuze wijze aan zijn eind kwam.

Slachtoffer nr. negentien zou Lord Westbury moeten zijn, die zelfmoord pleegde door uit een raam op de zevende verdieping te springen. Zijn relatie tot De Vloek ging via zijn zoon, die een poosje secretaris van Howard Carter is geweest en die een paar maanden daarvoor dood werd aangetroffen, hoewel iedereen dacht dat hij een uitstekende gezondheid genoot. Nummer twintig was Archibald Douglas Reid, die een foto met röntgenstralen zou nemen van een mummie en op dat moment „dood bleef". De volgende was Arthur Weigall, een bekend Egyptoloog die aan koorts stierf. De overige slachtoffers waren Carters partner, A. C. Mace, Carnarvons halfbroer (zelfmoord) en Carnarvons dochter Elisabeth, die eveneens stierf aan een insektebeet. Het laatste leek een beetje al teveel op een griezelfilm. Het deed de gedachte opkomen aan zwermen kleine insekten, die elk met dodelijke nauwkeurigheid de gezinnen en relaties van degenen die het gewaagd hadden de graftombe te schennen aanvielen. Sommigen zullen daarbij gedacht hebben aan de muggenplaag die door Mozes over de Egyptenaren gezonden werd, volgens Exodus (8 : 6). Het scheen dat de sluitsteen aan de geschiedenis zou worden toegevoegd door een verslag over de mysterieuze dood van een man, Carter genaamd, in de Verenigde Staten. Vervolgde De Vloek nu Howard Carter, de enige belangrijke onderzoeker van de graftombe die nog in leven was? Dit bleek echter niet het geval. Carter leidde een normaal en gezond leven zonder rampen en stierf in 1939 op de leeftijd van zesenzestig jaar.

Hoewel het leuk en opwindend is, behalve voor de eventuele slachtoffers, om te geloven in de macht van vloeken uit vroegere tijden, wordt deze gedachte niet gesteund door feiten. In 1933 besloot een Duits archeoloog, Georg Steindorff, dat het nu maar eens afgelopen moest zijn. Hij verrichtte een klein onderzoekje naar de achtergronden van sommigen van hen die gestorven waren en ontdekte dat enigen van hen, zoals Lord Westbury en zijn zoon, totaal niets te maken hadden gehad met de werkelijke opening van het graf en de bestudering van de mummie. Bovendien was er geen familierelatie tussen de gestorven Amerikaan, Carter genaamd, en de Engelse archeoloog.

Ushabti van Seti I

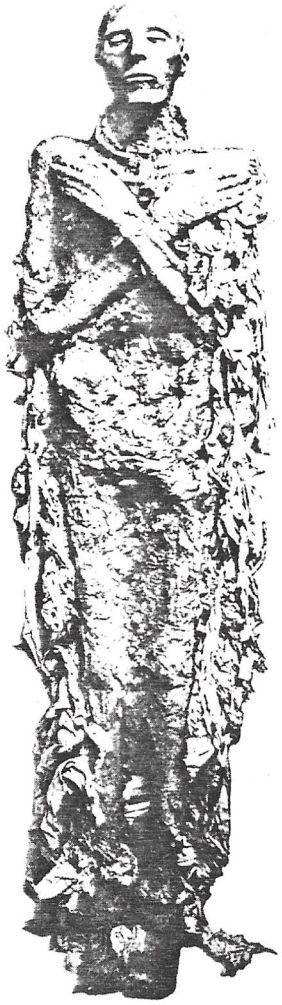

Koning Seti I,
Negentiende Dynastie

Als grafschennis al een invloed had op de technieken van mummificatie, een even grote invloed had deze op de geschiedenis van de medische wetenschap. De Egyptenaren stonden bekend als de beste geneesheren van hun tijd en de volkeren van andere landen geloofden dat de reden hiervan was dat de Egyptenaren zich bedienden van een bovennatuurlijke magie. Een veel aannemelijker verklaring is dat de Egyptische dokters en balsemers de gelegenheid hadden het menselijk lichaam te bestuderen op een manier die weinig volken in de oudheid zich konden veroorloven.

In vele andere culturen was het absoluut verboden in een dood lichaam te snijden. De vrees om zoiets te doen is niet moeilijk te verklaren. Op de eerste plaats weten we dat mensen bang zijn om in hun

Hoofd van
Koning Seti I

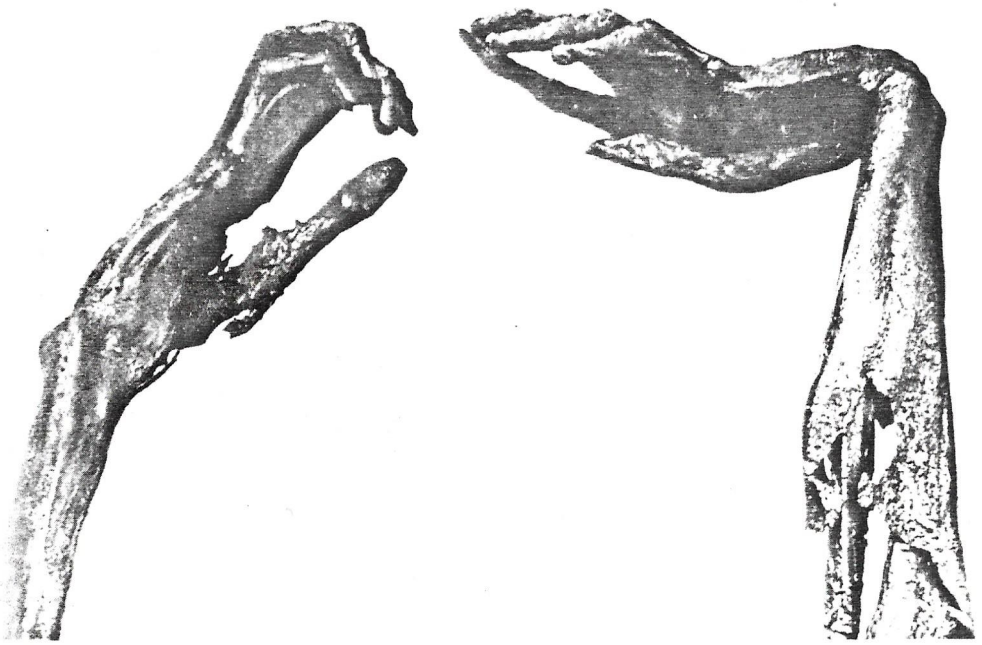

Handen van een mummie,
Zeventiende Dynastie

Toethmosis I –
mummie uit de
Achttiende
Dynastie

verscheidenheid van andere windselmaterialen gebruikten, zoals korstmos, zaagsel of een mengsel van natrium en dierlijk vet. Sommige bronnen zeggen dat mummies van deze periode eerst in de zon werden gedroogd, hoewel diverse moderne onderzoekers hebben gesuggereerd dat blootstelling aan de zon de normale ontbinding nog meer bevorderd zou hebben. Hoe dan ook, de mummies uit de negentiende en twintigste dynastie zijn over het algemeen beter geconserveerd en natuurlijker dan de vroegere.

De allerbeste mummies zijn waarschijnlijk die van de eenentwintigste dynastie (ongeveer 1059 vóór Christus). Het was in die tijd dat de mummiemakers leerden modder onder de huid van het gezicht en de handen te stoppen, zodat de uitgedroogde huid bijna net zo

Koningin Notmit,
Eenentwintigste Dynastie

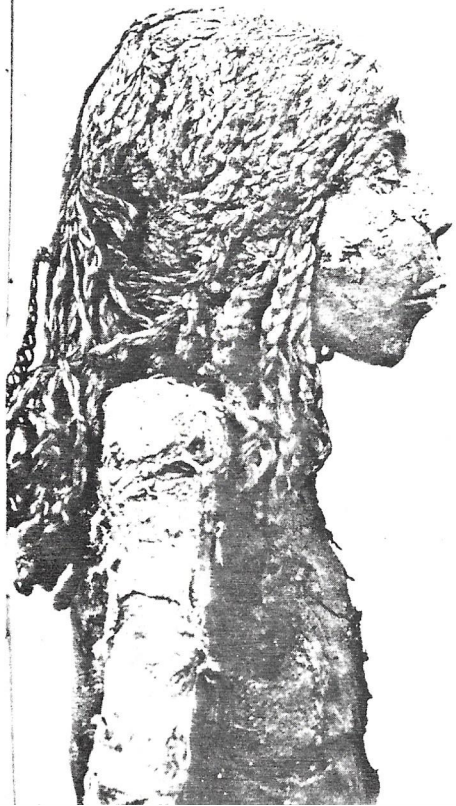

Nsitanebashroe, 21e-22e Dynastie

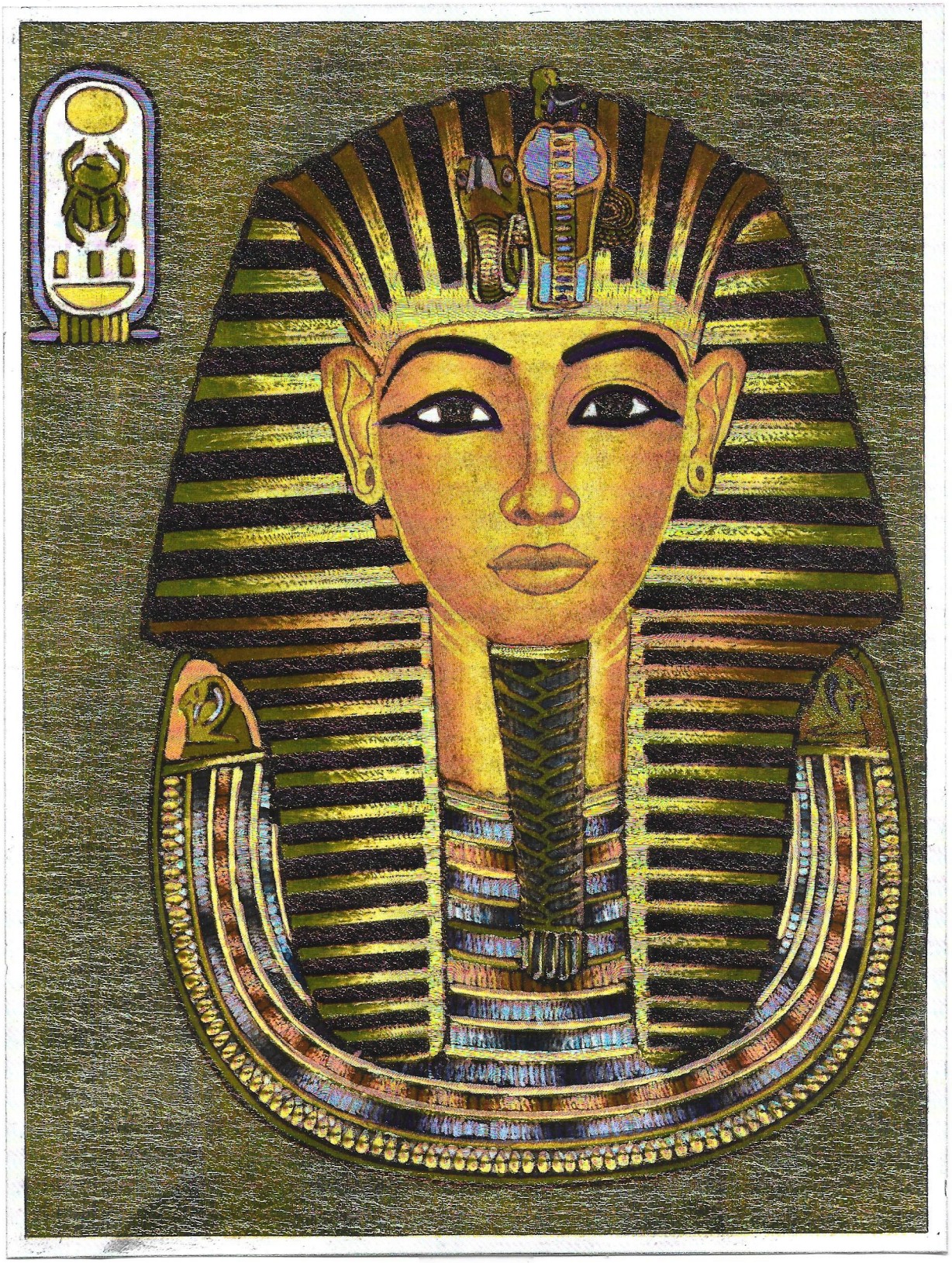

THE ARAB REPUBLIC OF EGYPT
CURRENCY NOTE
10
10
PIASTRES
Salah Hamed
MINISTER OF FINANCE
10